

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**RAMAZANOĞULLARI-MEMLÛKLER
DEVLETİ İLİŞKİLERİ**

Nihal GEZEN

**TARİH
ANABİLİM DALI**

HAZİRAN 2014

RAMAZANOĞULLARI-MEMLÛKLER DEVLETİ İLİŞKİLERİ

Nihal GEZEN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2014

Nihal GEZEN tarafından hazırlanan "Ramazanoğulları - Memlûkler Devleti İlişkileri" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Tarih Anabilim / Ortaçağ Tarihi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman:

Prof. Dr. Altan GEZEN

Tarih Ortaçağ Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan:

Doç. Dr. Nihat Yazılıtaş

Tarih Ortaçağ Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

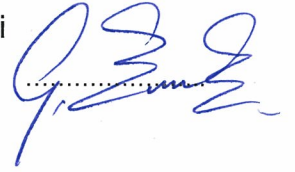

Üye:

Doç. Dr. Güray KIRPIK

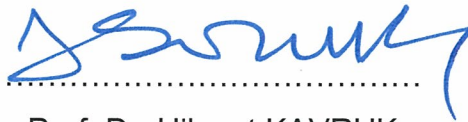
Tarih Ortaçağ Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 10./06/2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hikmet KAVRUK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Nihal GEZEN

10.06.2014

RAMAZANOĞULLARI-MEMLÛKLER DEVLETİ İLİŞKİLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Nihal GEZEN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Haziran 2014

ÖZET

Memlûk Devleti'ne bağlı olarak teşekkül eden Ramazanoğulları Beyliği 1353'de Çukurova'da kuruldu. Memlûk Devleti'nin onayı ile kurulduğu için kuruluşunu tamamlayana kadar Memlûk Devleti'ne bağlı idi. 14. ve 15. yüzyılda Dulkadiroğulları, Karamanoğulları ve Memlûk valileri arasındaki ilişkiler, ilişkilerin olumlu ya da olumsuz istikametini belirlemiştir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin 16. Yüzyılda bölgeye gelmesine kadar sürmüştür. Osmanlı nüfuzunun artması ile beylik, Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Bu yüzden Ramazanoğulları Beyliği hiçbir zaman tam bağımsız olamamıştır.

Bilim Kodu : 1124

Anahtar Kelimeler : Memlûk Devleti, Ramazanoğulları Beyliği, Osmanlı Devleti,
Çukurova

Sayfa Adedi : 96

Danışman : Prof. Dr. Altan ÇETİN

RAMAZANOĞULLARI-MAMLUKS STATE RELATIONS
(Master Thesis)

Nihal GEZEN

GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

June 2014

ABSTRACT

Ramazanogulları which was tied to Mamluk State was founded in 1353 in Cukurova. As it was founded by the approval of that state, its sovereignty was tied to Mamluk State until it completed its foundation. In the 14th and 15th century, Dulkadirogulları, Karamanogulları and The Mamluk Governors determined the relationship between Mamluk State and Ramazanogulları whether it went positive and negative aspect. This aspect continued until Ottoman State came to the Cukurova area in the 16th century. As the rising power on of the area Ottoman State the Seignioriness fell under the Ottoman State's dominaton. For this reason the Seignioriness of Ramazanogulları could never be fully independent.

Sience Code : 1124

Key Words : Mamluk State, Ramazanoğulları Seignioriness, Ottoman State,
Cukurova

Page Number : 96

Supervisor: Prof. Dr. Altan ÇETIN

TEŞEKKÜR

Ortaçağ Türk Tarihi muhtelif coğrafi sahalarda cereyan etmiş bir tarihi terkihi temsil eder. Hindistan, İran, Anadolu, Mısır-Suriye sahaları bu tarihi maceranın belli başlı mekânlarıdır. Mısır-Suriye ve Anadolu sahası, Ortaçağ boyunca jeopolitik konumu, ticari zenginliği, güçlü kaleleri, şehirleri, üç büyük din içinde kutsal olan başta Kudüs olmak üzere birçok dini merkezi ve bir birlerini tamamlayıcı konumları sayesinde önemli tarihi gelişmelerin yaşandığı bölgelerin başında gelmektedir.

Özellikle Suriye sahası ilk çağlardan başlayarak Anadolu ve Mısır medeniyetleri arasında bir mücadele sahası haline gelmiştir. Anadolu ve Mısır arasındaki kara bağlantısı olması, her iki bölgeye bir sıçrama tahtası konumunda olduğundan Suriye'nin elde tutulması ve savunulması bu bölgede kurulan devletler açısından büyük bir önem arz etmiştir.

13. Yüzyıla gelindiğinde Mısır ve Suriye'de Türk-İslam devletleri arasında önemli bir siyasi teşekkül olan Memlûk Devleti tarih sahnesine çıkmıştır. Bu dönemde Anadolu'da Moğol istilası hâkimdi ve Türkiye Selçukluları yıkılışı yaşarken Moğollara tabi beylikler ortaya çıkmaktaydı. Memlûkler, Suriye üzerinden Mısır'a yönelen Moğolları Ayn Calut'ta durdurmalarına rağmen, Moğollar halen büyük bir tehlike oluşturmaktaydı. Suriye'nin güvenliği için Anadolu'nun güneyine seferler düzenleyen Memlûkler, Çukurova Seferleri sırasında Moğollardan kaçan Türkmenlerle münasebetlere ve ittifaklara girmişlerdi. Çukurova bölgesine yerleşen Oğuzların Üçok koluna mensup Yüreğirler bu bölgedeki Türkmenlerin lideri konumundaydılar. Memlûklerin destekleriyle bu Türkmenler tarafından kurulan Ramazanoğulları Beyliği, Çukurova'ya hâkim olmuş ve Memlûkler yıkılana kadar sürekli bir ilişki halinde kalmıştır. Tezimizin konusunu ise "Ramazanoğulları- Memlûkler Devleti İlişkileri" başlığı altında bu ilişkiler oluşturmaktadır.

Ramazanoğulları Beyleri'nin Beylik sırası ile ilgili yaşanan sıkıntılar bu çalışmada da karşılaşılan bir zorluk olmuştur. Başta Makrizî'nin tarihlendirmesine göre daha sonra Ramazanoğulları Beyliği alanında çalışan tarihçilerin yapmış olduğu tarihlendirmeye göre beylerin beylik sıraları oluşturulmaya çalışılmıştır.

Ramazanoğulları-Memlûkler Devletinin ilişkilerini ele aldığımız bu çalışmada, konunun dışında kalmış olsa da ilişkilerin iyi ya da kötü yönde olmasını etkilemesi bakımından

önemli rol oynayan Dulkadiroğulları, Karamanoğulları Beylikleri ve Osmanlı Devleti'nin Memlûkler ve Ramazanlılar ile bağlantılı olan konulardan ve etkilerinden de bahsedilmiştir.

Tezimiz özet, önsöz, giriş, sonuç ve kaynaklar hariç üç bölümden oluşmaktadır. Giriş Bölümünde, Memlûklerin ortaya çıkışları, idari yapıları, kuzey sınırı ve Çukurova'nın yapısı, Suriye'ye olan geçit ve güzergâhları belirtilmiştir. Ayrıca burada bulunan Türkmenler ve Memlûklerin siyaseti ele alınmıştır.

I.Bölümde, Üçok Türkmenleri'nin Çukurova bölgesine gelmesi ve bu Türkmen topluluklarının Memlûkler aracılığı ile bölgede kalıcı bir şekilde yerleşmeye başlaması, beyliğin kuruluşu, Ramazan Bey, I.İbrahim Bey ve Ahmet Bey zamanlarında Ramazanoğulları-Memlûkler Devleti ilişkileri ele alınmıştır.

II.Bölümde, II.İbrahim Bey ve onun zamanında ağırlıklı olarak Karamanoğulları Beyliği'nin Çukurova'daki faaliyetleri neticesinde gelişen olaylar ve bu olayların Memlûk Devleti ile Ramazanoğulları'na etkisi, Hamza Bey, I.Mehmet Bey dönemleri ve bu Beylerin zamanlarında artan Memlûk nüfuzu, Memlûk Devleti'nin tayin ettiği Ramazan Beyleri'ni kabul etmeyen; Ali, Eylük, Dündar, Hasan, Gazi, Ömer Beyler, Arslan Davud Bey ve onun zamanından itibaren Çukurova'da hissedilmeye başlayan Osmanlı etkisi ele alınmıştır.

III.Bölümde, Halil Bey döneminde Memlûk Devleti ile ilişkiler ve XVI. yüzyıldan itibaren bu ilişki'nin seyrini belirleyen Osmanlı Devleti'nin etkisi, Mahmut Bey Dönemi ve Çukurova bölgesinde artmaya başlayan Osmanlı nüfuzu ile azalmaya başlayan Memlûk nüfuzu, Mahmut Bey dönemi ve onun zamanında Mercidabık ve Ridaniye savaşları, Memlûk Devleti'nin Osmanlılar tarafından son bulması, Selim Bey, Kubat Bey, Piri Mehmet Bey ve Osmanlı Hakimiyeti altında bulunan beyler (paşalar) anlatılmıştır.

Tezimin konusunun belirlenmesinde, çalışmalarımda sağladığı yardımlar ve yönlendirmelerle bana birçok katkı sağlayan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Altan Çetin'e teşekkür ederim. Ayrıca her zaman destekleriyle bana güç veren aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. XIV. YÜZYILDA İLİŞKİLER	21
2.1.Yüreğir Bey Dönemi İlişkileri ve Üçok Türkmenleri'nin Çukurova'ya Yerleşmesi.....	21
2.2.Ramazan Bey Dönemi İlişkileri ve Ramazanoğulları Beyliğinin Kurulması .	22
2.3.İbrahim Bey Dönemi İlişkileri.....	25
2.4.Ahmet Şehabettin Bey ve Burci Memlûkler ile Gelişen Yoğun İlişkiler	36
3. XV. YÜZYILDAKİ İLİŞKİLER	45
3.1. II. İbrahim Bey Döneminde İlişkiler	45
3.2. Hamza Bey Döneminde İlişkiler	52
3.3. I. Mehmet Bey Döneminde İlişkiler	53
3.4. Ramazanoğulları'nın Fetret Devri	56
3.4.1. Ali Bey	57
3.4.2. Eylük Bey.....	58
3.4.3. Dünder Bey.....	59
3.4.4. Hasan.Bey	60
3.4.5. Gazi Bey	60
3.4.6. Ömer Bey	60
3.5. Arslan Davud Bey ve Ramazanoğulları Beyliği'nin Osmanlı Devleti Etkisi Altına Girmesi.....	65

4. XVI. YÜZYILDAKİ İLİŞKİLER	67
4.1.Halil Bey Döneminde İlişkiler	67
4.2.Mahmut Bey ve Osmanlılar Tarafından Memlûk Devletine Son Verilmesi ..	70
4.3. Memlûk Devleti'nin Yıkılması; Merc-Dâbık, Ridaniye Savaşları ve Ramazanoğulları.....	71
4.4.Selim Bey Döneminde İlişkiler	77
4.5.Kubat Bey Döneminde İlişkiler	82
4.6.Piri Mehmet Bey Döneminde İlişkiler	82
4.7.Osmanlı Hâkimiyeti'nde Bulunan Ramazanoğulları Beyleri	83
4.7.1. Süleyman Paşa	84
4.7.2. Ömer Paşa	84
4.7.3. Abdi Paşa	84
4.7.4. Osman Bey	84
4.7.5. Derviş Mehmet Bey (Paşa).....	85
4.7.6. III. İbrahim Bey (Paşa)	85
4.7.7. II.Mehmet Bey (Paşa)	85
4.7.8. Piri Mansur Bey	86
5. SONUÇ	87
KAYNAKLAR	91
ÖZGEÇMİŞ	96

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
Ans	Ansiklopedi
Bkz	Bakınız
Çev	Çeviren
D.İ.A	Diyanet İslam Ansiklopedi
Ens	Enstitü
İ.Ü.E.F.Y	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
Neylûl-Emel-i	Neylûl Emel-i fi Zeylid Düvel-i
Subhul- A'şâ	Subhul- A'şâ fi Sınâ'ati'l-İnşâ
e s - Sulûk	es-Sulûk li Ma'rifeti Düveli'l Müluk
Tah	Tahkik
T.A	Türkler Ansiklopedisi
T.A.D	Tarih Araştırmaları Dergisi
T.İ.D	Tarih İncelemeleri Dergisi
T.Ü.E.F.D	Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Üni	Üniversite

1. GİRİŞ

1250-1517 yılları arasında Mısır ve Suriye’de hüküm süren Memlûkler Ortaçağda önemli devletler arasında yer alırlar. Memlûk Devleti’nin idaresini oluşturan Memlûkler başlangıçta sadece köle iken daha sonra aldıkları eğitim ve sahip oldukları kabiliyetleri ile iyi bir asker ve hatta onlardan en talihli ve en yetenekli olanı Memlûk Devleti’nin sultanı oluyordu. Memlûk Devleti bu şekilde sultanlarını askerlerin oluşturduğu askeri karakterli bir devlet idi.¹

Askeri güçlerinden faydalanmak maksadıyla emir veya sultan tarafından satın alınan Memlûkler, memlûk sistemine göre yetiştirilmişlerdir. Bu sistem bahsedildiği devir itibariyle İslâm devletlerine has olup başlangıçta çok etkin bir güce sahip değildi. Ayrıca onlar hakkındaki bilgiler, 1250 yılından itibaren memlûk sisteminin gelişip güçlenmeye başlamasıyla artmıştır. Her kim tarafından satın alınırsa ona hizmet edip, efendisi kabul ettiği kişinin diğer memlûkleriyle, efendileri ölse dahi bağlarını koparmazlardı.²

Satın alındıkları emir veya sultan için askeri ve siyasi güç oluşturan Memlûkler diğer askeri gruplardan farklı olarak ayrı bir eğitime tabi tutulup farklı kışlalarda yerleştirilmişlerdir. İslâm Dünyasında memlûklerden askeri sınıf oluşturan ilk devlet Abbasilerdir. Abbasi Devletini Fatimiler ardından Eyyûbiler takip etmiştir. Eyyûbi Devleti’nin kurulmasında Suriye’ye yerleştirilen Şam ve Halep Türkmenleri’nin yanı sıra Memlûkler rol oynamıştır. Bu Memlûkler Melik es-Salih Necmeddin Eyyûb döneminde tam teşkilat olarak görülmeye başlamıştır. Necmeddin Eyyûb, Eyyûbi Devlet’inde bilhassa Selahaddin Eyyûbi ile daha öne geçmeye başlayan Kürtler’in, kardeşi el-Melik el-Âdil’e bağlı olmaları ve Moğol istilasının sebep olduğu karışıklığı da göz önüne alarak fiziksel özelliklerinin yanı sıra cesur birer savaşçı oldukları için çok sayıda Kıpçak Memlûk’u satın almıştır. Necmeddin Eyyûb tarafından satın alınan bu Memlûkler ile Oğuz Türkmenleri (Şam ve Halep Türkmenleri) Eyyûbi Devlet’inde olduğu üzere 1250 yılında Mısır’da hâkim olan Memlûk Devleti’nin en mühim unsurları olmuşlardır.³

¹ Kortantamer, S. (1987). Memlûklarda Devlet Yönetimi ve Bürokrasi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, II, 27.

² Ayalon, D. (1988). Memlûk Devletinde Kölelik Sistemi (çev. Samira Kortantamer). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IV, 211-213.

³ Tekindağ, Ş. (1971). Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış. *İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi* (25), 1-6.

Memlûk Devleti kendisinden önce Mısır'da kurulan Türk-İslâm Devletleri'nin teşkilatlarından faydalanıp onları kendilerine örnek almışlardır. Ancak onlar kendilerine özgü bir takım değişiklikler ile onlardan farklılık göstermektedir. Memlûklerden önce Mısır'da hâkim olan Eyyûbi Devleti'nin toprakları hanedanlarını oluşturan kişiler tarafından yönetilmekteydi. Memlûk Devleti'nde ise hanedanlık anlayışı olmadığı için devletin idaresi sadece sultanın elinde idi. Memlûklerin hâkim oldukları bölgeler sultana tabi nâibler vasıtasıyla idare edilmekteydi. Bu nâibler kendilerine verilen bölgeleri sultan adına idare ederlerdi.⁴ Ancak Memlûk Devleti hüküm sürdüğü süre boyunca bu nâibler devlete tam itaat içerisinde bulunmamışlar ve bunun sonucunda sürgün, azl ve idam ile cezalandırılmışlardır.⁵

1250-1517 yılları arasında Mısır'da hâkim olan Memlûkler menşe itibariyle iki farklı isimlendirmeye belirtilmektedir. 1250 yılından 1382 yılına kadar hüküm süren Memlûkler, Türk asıllı oldukları için onlara “el-Memâlik et-Türkiyye” ya da Nil içerisindeki er-Ravza adındaki kışılarda yetiştirilip orada yerleştirildikleri için “el-Memâlik el-Bahriyye” olarak isimlendirilmiştir. 1382 yılından devletin yıkılış tarihi olan 1517 yılına kadar varlıklarını sürdüren Memlûklere ise, çoğunluğu Çerkesler'den oluştuğu için “el-Memâlik el-Çerâkise” veya Kaletu'l-Cebel burçlarında ikamet ettikleri için “el-Memâlik el-Burciyye” şeklinde isim verilmiştir.⁶

Memlûk Devleti'nde Mısır'a getirilen köleler, Kahire kalesinin kışıllarında yer alan askeri okulda (tibâk veya atbâk)⁷ askeri ve dini alanda eğitim görüp, başarılı ve yetişkin birer asker oluncaya kadar eğitime tabi tutulurlardı. Onlardan yetenekli ve hırslı olanlar, diğer memlûklerden öne çıkar, yüksek makamlara ulaşır ve aralarından sultanı seçerlerdi.⁸ Memlûklerde bir sultan için, sahip olduğu memlûklerin sayısı ve onların kabiliyetli olması çok önemliydi. Zira yüksek görevlere getirilen bu memlûkler sultandan sonra sahip oldukları rütbelere göre devletin yönetiminde söz sahibi olurlardı. Memlûklerde saltanatın devamı için, sultanın devletin yönetimindeki askeri ve siyasi kabiliyetinin yanı sıra, sahip olduğu

⁴ Kortantamer, (1987). Memlûklarda Devlet Yönetimi ve Bürokrasi, 27-28.

⁵ Keleş, B.(2002). Memlûkler Döneminde İdari Yapı. *Türkler Ans.*, 5, 309.

⁶ Koprman, K.Y. (2005). el-Memalik el-Bahriyye (Bahri Memlûkler) Devri (1250-1382). S. Yalçın ve A. Çetin (Editörler). *Makaleler*. Ankara: Berikan Yayınevi. s.92.

⁷ Ayalon, D. (1988). Memlûk Devletinde Kölelik Sistemi, 221-228 ; Kızıltoprak, S.(2002). Memlûk Sistemi.

Türkler Ans., 5, 339.

⁸ Kortantamer, S. (1993). *Bahri Memlûkler'de Üst Yönetim Mensupları ve Aralarındaki İlişkiler*. İzmir: EÜ Edebiyat Fakültesi Yayını, 79.; Kızıltoprak, S. (2002) Memlûk Sistemi, 320-321.

memlûklerinin yetenekleri, sayıları ve onların hoşnut tutulmaları da son derece önemliydi.

Memlûk Devleti'nde Sultanlar yönetimde mutlak bir iktidarın sahibiydiler. Bunların yanında sembolik işlevi olan halifelerin ise siyasi olaylara çok karıştırılmadığı görüldü. Abbasi Hilafeti'nin 1258 yılında Hülagu tarafından ortadan kaldırılması sonucunda Memlûk Devleti halife'nin devlet yönetiminde esas olarak rol oynamadığı bir halde bulunmuştur. Halife siyasi olaylara karıştırılmak istenmese de Memlûk Sultanları'nın meşru bir sultan olduklarını göstermeleri ve ümera ve toplum açısından hukuki açıdan da onaylandıklarını bilmeleri sultanlıklarını daha sağlamlaştıracağı için onlar Baybars'tan itibaren halifeler tarafından sultanlıklarının kabul edilmesini önemsemeye başlamışlardır. 1261 yılında Memlûk sultanı Baybars, iltica eden bir Abbasi emirini "al-Mustansır" lakabıyla Mısır'da kabul ettiği zaman, halife onun sultanlığını kabul etmiştir.⁹ Delhi Türk Sultanlığı idarecileri ve Osmanlı sultanlarının ilk zamanlar yöneticilik menşurlarının bile Kahire'den yollandığı bilinmektedir.

Memlûk Devleti saltanat mücadelelerinin çeşitli şekillerde yaşandığı bir siyasi manzara arz etmekteydi. Memlûk Devleti'nde Baybars'ın saltanatı ele geçirmesi örneğinde görüldüğü gibi sultanların kendilerinden önce sultanlık yapan kişiyi öldürmesi, sultan olabilmek için yeterli ve geçerli yol kabul edilirdi. Ancak Baybars bu saltanatı zorla ele geçirdiği için Halife'nin kendisini sultan olarak kabul etmesini ve bu hareketinin meşru bir kılıfla örtülmesini önemsemiştir. Abbasi ailesinden birisini halife ilan ederek Abbasi hilafetini Mısır'da yeniden kurdu. Böylece Baybars sadece Memlûk Devleti'nin topraklarının hamisi değil bütün İslam âleminin koruyucusu olma sorumluluğunu almış bulunuyordu. Memlûk Devleti'nin hâkim oldukları toprakların Haçlılar ve Moğollar gibi dış tehditlerden korunmasının bir sebebi de budur.¹⁰

Memlûkler'de, devletin hizmetinde yüksek makamlara ulaşan emirler, başa geçen sultanın yaşına ve saltanat döneminde yaşanan gelişmelere göre iki farklı davranış biçimi göstermişlerdir. Bunlardan birincisi, sultan güçlü ve otoriter iken, emirlerin sultana karşı tutumudur. Bu tarz, Bahri Memlûklerinde görülmekteydi. Çünkü bu dönemde sultanlar güçlüydü ve onların yanında emirler sultandan daha

⁹ Holt, P.M. (1989). Memlûk Sultanlığında Devlet Yapısı. (çev. Samira Kortantamer). *Belleten*, .LII, 227.

¹⁰ Holt, P.M. (1989). Memlûk Sultanlığında Devlet Yapısı. 227-228.; Yiğit, İ.(2004). Memlûkler. *D.İ.A.*, 29, 90-91.

fazla yönetimde söz sahibi değillerdi. Ancak Çerkes Memlûkleri döneminde durum değişmiştir. Bahri Memlûkleri'nin son zamanlarından itibaren sultan olarak tahta devleti yönetemeyecek yaşta ve kabiliyetsiz sultanlar geçmişlerdir. Dolayısıyla bu dönemde, sultanın güçsüz, emirlerin ise bu durumdan istifade ederek yönetimde onların yerine söz sahibi oldukları ikinci tarz davranış görülmektedir.¹¹

Memlûkler kuruldukları tarihten itibaren başta ve öncelikli olarak Haçlılar daha sonra Moğollar ve Ermeniler'e karşı büyük savaşlar yapmış olup İslam âlemini tehdit eden bu dış düşmanlara devletleri hangi şartta olursa olsun büyük bir cesaretle karşı durmuşlardır.

Kuzey Sınırı

Ramazanoğulları Memlûkler Devleti ilişkilerinin ele alındığı bu çalışmanın bu bölümünde olayların gerçekleştiği coğrafi zemin ortaya konulacaktır. İlişkilerin yapısı dâhili ve hârici bir takım unsurlara dayansa da gerçekleşme zemini ve imkânları bu coğrafyadır. Dolayısıyla bu coğrafyanın anlaşılması ilişkilerin bir yönünün de kavranmasını sağlayabilecektir.

Mısır, Suriye, Hicaz ve Güney Anadolu'da kurulan Memlûkler, devletlerinin devamı için Anadolu'ya ve Suriye'ye önem vermişlerdir. Memlûk Devleti'nin kuruluştan yıkılışa kadar olan süreçteki (267 yıl) politikası; Suriye'den gelebilecek saldırılara karşı savunmacı, nâiblikleri vasıtasıyla bölgeyi savunma, Anadolu ve Suriye sınırındaki Türkmenler vasıtasıyla sınırlarını koruma, bu Türkmenlerin bağımsızlık hareketlerinde bulunmalarına mani olma ve Güney Anadolu'da bulunan Türkmen Beyleri'nin üzerinde hâkim olmaktır. Bunlar devletin esas politikasıdır.

Memlûk Devleti'nin kuzey sınırını oluşturan bölge kaynaklarda tasvir edilmektedir. "Bu bölge batı ve kuzey-batıdan yüksek dağlarla çevrilidir. Bu dağlar Memlûk toprakları ile İç Anadolu arasında tâbii bir hudud teşkil eder ve güney-batıdan Akdeniz sahiline paralel olarak kuzeydoğuya doğru uzanan kısmı Doğu Toroslar (Anti Toroslar) olarak isimlendirilir. Toros sisteminin doğusuna doğru yüksek yaylalar ve daha az yüksek dağ silsileleri vardır. Bunlar arasında nehir vadileri boyunca irili ufaklı pek çok verimli, kapalı ovalar vardır. Şehirlerin çoğu bu ovalardadır. Bu ovaların en geniş Malatya, Elbistan ve Adana ovalarıdır. Bu

¹¹ Kortantamer, S. (1993). *Bahri Memlûkler'de Üst Yönetim Mensupları ve Aralarındaki İlişkiler*. 79-112.

bölgelerin sularının kısm-ı azamı Fırat vasıtasıyla taşınır. Fırat nehri tabii olarak el-Cezire (Yukarı Mezopotamya) ile Memlûk topraklarının doğu hududunu çizer. Malatya, Bursa'dan başlayıp Sivas üzerinden Tebriz'e ulaşan batı-doğu istikametindeki ticaret yolu üzerinde yer alması ve Fırat üzerindeki pek az geçitten birini kontrol etmesi sebebiyle çok mühimdir.

Orta Anadolu Yaylası'nı Kuzey Suriye'ye bağlayan anayol Arapların Derbendler Ülkesi (el-Bilad ed-Durub) diye tesmiye ettikleri Toros dağ geçitlerini ve Anti Toros sıradağlarını diklemesine keser. Bu derben(geçit)'lerden bilhassa ikisi çok önemlidir.

Birincisi kuzeydeki Arapların Derb el-Hades¹² tesmiye ettikleri, Kayseri'den Anti-Torosları keserek Elbistan Ovası'na uzanan geçittir. Elbistan ve komşusu Maraş'ın stratejik ehemmiyeti bu geçidi kontrol etmeleri ve Ayıntâb'a ve oradan Haleb'e ulaşan yol üzerinde bulunmalarındandır.

İkinci ve daha çok kullanılan geçit ise günümüzde Gülek Boğazı denilen geçittir. Bu geçit de Ereğli'den başlayıp Toroslar üzerinden Çukurova'ya inen yol üzerindedir. Adana ve havalisi (Çukurova) Doğu Toroslar sistemi'nin en geniş ovası olup, Osmanlı-Memlûk çatışması burada temerküz etmiştir. Çukurova tâbii hudutlarla çok iyi korunmuştur. Burası coğrafi bakımdan Aşağı ve Yukarı Çukurova olarak birbirinden ayrılır.

Aşağı Çukurova, güneybatı ovası olup üçgen şeklindedir. Tabanı Akdeniz ve tepesi Torosların zirveleri olan bir üçgen. Burası üç ırmak tarafından sulanır: Tarsus çayı, Seyhan ve Ceyhan ırmakları. Bu ırmaklar birer su yolu olup, Çukurova bölgesinin başlıca şehirleri için birer liman hizmeti de görürler. Tarsus çayı üzerinde Tarsus şehri, Seyhan üzerinde Adana ve Ceyhan üzerinde eski Mallus şehri bulunmaktadır.

¹² Derb el-Hades bölgesi, Oğuzlar'ın ikili teşkilatına göre, sağ kolu oluşturan Bozok Türkmenleri tarafından korunmaktaydı. Anti Toroslar boyunca uzanan Divriği, Malatya ve Elbistan nâib'liklerini içeren el-Cezire Hududunun, iç bölgelerin güvenliği Bozok Türkmenleri'nin koruması altındaydı. El-Cezire hududu, Aşağı Fırat'taki Bire, Ca'ber ve Urfa ile birlikte İran'dan gelebilecek saldırılara karşı Suriye'yi kuzeydoğu'dan koruyan uzun hudut kalelerinden oluştuğu için bu hudud önemlidir. Askeri ve siyasi açıdan zaruri olarak önem taşıyan bu bölge, verimli topraklara sahip, büyük ticaret yollarının uğrak yeri olması sebebiyle büyük şehirlerin kurulduğu, bu şehirlerin gelişmiş olmasından dolayı, İslam ilim ve edebiyatı tarihinde ismini bırakan pek çok âlimin doğup büyüdüğü yerler olmuştur. Koprman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. *Türkler Ans.*, 9, 472; Har-El, S. (1995). *Struggle for Domination in the Middle East The Ottoman-Mamluk War, 1485-149*. Leiden, 36.; Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. Ankara: T.T.K. Basımevi, 27.

Yukarı Çukurova, Ceyhan ve kollarının yukarı vadisine doğru uzanır. Burası hem denizden hem de güney-batı ovasından Misis Dağı silsilesi ile ayrılmıştır. Burada Anavarza ve Sis (Kozan) şehirleri vardır.

Çukurova ayrı ve farklı özelliklerine rağmen tam bir bütünlük arz eder. Bir müstevlinin eline bir bütün olarak geçer veya bir bütün olarak düşmana karşı direnir. Bir taraftan deniz ve diğer taraftan yüksek ve sarp dağlarla korunmaktadır. Bu dağlar çok az geçit verir. İki geçit çok önemlidir: Anadolu yaylasından güneye yol veren Gülek Boğazı ve Çukurova'nın diğer ucundan Suriye'ye yol veren Suriye geçitleri.

Çukurova, Gülek Boğazı'nın güney çıkışına hâkim olması ve Suriye geçitlerinin girişini kontrol etmesi sebebiyle Arap memleketlerinin önemli bir "arka kapısı"dır. Buraya kim hâkim olursa "Suriye'nin kalbine" kolayca ulaşır."¹³

Çukurova'nın en önemli geçitleri, "Suriye ve Gülek Boğazı (Kilikya Kapısı) geçitleridir. Suriye Geçitleri, Suriye'den Çukurova'ya ilk girişte bulunur. Suriye Geçitleri 4 adet geçitten oluşur.

1) Amonos Geçidi (Aslanbeli veya Aslanboğazı), Maraş ve Bahçe'den Adana'ya giden yol üzerinde bulunan bu geçit, Serfendikar (Savrandı) ve Tell Hamdun (Toprak Kale) Kaleleri tarafından korunuyordu. Ermeniler tarafından Mari Geçidi olarak adlandırılırdı. Günümüzde burası Adana-Gaziantep arasında kullanılan ana yoldur.

2) Demir Kapı Geçidi, İskenderun Körfezi'nin kuzeyinde, Misis dağlarının karşısındadır. Bu geçit Akdeniz'e bakan Küvâre Kalesi (Kurtkulağı, Kurtkale, Kervansaray) tarafından korunurdu. Buradan bir yol Ayas'a ve diğer bir yol Misis üzerinden Adana'ya gider.

3) Bab el-Melik Geçidi (Bab-ı İskenderun, Sakal Tutan Geçidi), İskenderun'dan itibaren Akdeniz kıyısıyla birlikte Payas'a bağlanan bir geçittir. Burası günümüzde Osmaniye-İskenderun karayolunda Yeşilkent (Erzin) ile Dörtöl arasında denizin ve dağın birleştiği yerdir.

¹³ Koprman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk ilişkileri. 470-485; Çetin, A.(2009) *Memlûk Devleti'nin Kuzey Sınırı*, Ankara: T.T.K. Yayınları, 19-21; Har-El, S. (1995). *Struggle for Domination*. 35-38; Ahmed b. Ali el- Kalkaşandî,(1987). *Subhûl- A'sâ fi Sînâ'ati'l-İnşâ*, (Tah. Muhammed Hüseyin Şemseddin). Kahire, IV, 123- 134; Malatya, Darende, Ayas, Tarsus, Adana, Serfendikar, Sis şehirlerinin tarihi ve bu şehirlerin coğrafi konumu için bkz. el- Kalkaşandî, Subhûl- A'sâ, IV, 136-140.

4 Altay, M. H. (1965). *Adım Adım Çukurova*. Adana: Çukurova Turizm Derneği, 7-8.

5 Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar).

Dil veTarih Coğrafya Fakültesi *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1/1, 1.

4) Belen Geçidi (Topboğazı), Antakya'yı Amonos Dağları'nın (Nur Dağları) arasından İskenderun'a bağlayan bir geçittir. Bu geçit Antakya'nın kuzeyinde yer alan Bagras Kalesi¹⁴ tarafından korunuyordu. Suriye'den Çukurova'ya girerken geçilen ilk geçittir.

Çukurova'nın kuzeybatısında, Çukurova'nın en önemli geçidi olan ve geçmiş tarihlerden günümüze kadar kullanılmış Gülek Boğazı (Kilikya Kapısı) bulunur. Gülek Boğazı, Toroslar'ın içindeki Geyik dağlarına kadar uzanan Göksu vadisi ve Gezbeli(?) üzerinden geçen yol vasıtasıyla İç Anadolu'ya; Amanos Geçidi ile Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye-Mezopotamya'ya; Belen Geçidi (Topboğazı) ile de Amik Ovası'na ve yine Suriye-Mezopotamya ve Fenike sahilleriyle bağlantı sağlar." Tarsus¹⁵ ve Adana¹⁶ şehirleri bu geçidi kontrol etmeleri hasebiyle stratejik açıdan önem arz etmektedir.¹⁷

Çukurova'nın Tarihi adı Kilikya'dır. Kilikya, "Toros Dağları'nın Güney yönünde, Maraş'tan Antalya'ya kadar Kuzey Doğu'dan Güney Batı'ya doğru uzayan Kilikya Erdemli ile Silifke kasabaları arasındaki Limonlu Çayı ile ikiye ayrılır. Bu çayın doğusunda kalan kısım Ovalık Kilikya, batısında kalan kısım ise Dağlık Kilikya'dır."¹⁸ Çukurova'ya Türkler yerleşmeden önce Kilikya denilmekteydi. XV. yüzyıldan itibaren Arapça ve Türkçe eserlerde Çukurova ismi kullanılmaya başlamıştır.¹⁹

¹⁴ "Bagras Kalesi, sağlam bir yapıya sahip olup, zapt edilmesi oldukça zor bir kale idi. Etrafı bahçe ve tarlalar ile çevrili olan kaleden Ermenilerin ülkesi Sis'e gidilirdi." Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî,(2010). *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, (çev. A. Sayit Aykut).(2. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, I, 114.

¹⁵ Ortaçağlar'da Tarsus şehri Adana şehrine göre birinci derece bir öneme sahiptir. Bu şehir, Ramazanoğulları ile Toroslar'ın ötesindeki devlet arasında irtibatı kesiyordu. Yiğit Akkuş, F. (7-8 Nisan 2011). *XIV-XV. Yüzyılda Çukurova'nın Stratejik Önemi*. Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu-III Mersin ve Doğu Akdeniz, s.117; Kopraman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. 473; Har-El, S. (1995).

Struggle for Domination. 39; Akdeniz Bölgesinde yer alan Tarsus şehri Ortaçağlarda Sugûr bölgesinin batı ucunu oluşturmaktaydı. Bizans ile mücadelelerde askeri üs olarak kullanılmaktaydı. Bunun yanı sıra Bizanslılar ile Müslümanlar arasında esir değişimi de Tarsus'un batısındaki Lamas nehri kenarında yapılmaktaydı. Bilgili, A.S.(2011). Tarsus. *D.İ.A.* 40, 111-112; Tarsus şehri'nin surları için bkz. el- Kalkaşandî, Subhûl A'sâ, IV, 138.

¹⁶ Ermenilere ait olan şehirlerden Adana'nın, Tarsus şehri ile arasında 18 mil vardır. el- Kalkaşandî, Subhûl A'sâ, IV, 138-139.

¹⁷ Yiğit,(7-8 Nisan 2011). *XIV-XV. Yüzyılda Çukurova'nın Stratejik Önemi*. 118-119.

¹⁸ Altay. (1965). *Adım Adım Çukurova*. 7-8.

¹⁹ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 1; Kanat, C.(1999). *Memlûkler'in Baybars Zamanında (1260–1277) Suriye-Çukurova Siyaseti ve Bu Siyasetin Çukurova'nın Türkleşmesindeki Rolü*. III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler, Adana, 423; Ersan, M. (2007). *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*. Ankara: T.T.K. Yayınları, 107.

Memlûkler ve Çukurova

Memlûk Devleti'nin idari taksimatında “Çukurova” ve “Güneydoğu Anadolu” olarak isimlendirilmiş coğrafi bir tabir bulunmamaktadır. Bu bölge “Tarsus'un biraz batısından başlayıp Divriği'ye kadar (Divriği dâhil) uzanan yay ile Divriği'nin doğusunda Karasu'dan güneyde Re's al-Ayn'a inen ve oradan batıya doğru uzanıp Akdeniz'de biten üçgen şeklinde kalan bölgedir.” Bu bölge “Bilâd al-Şimâliyye” olarak ifade edilmekteydi.²⁰

Memlûk Devleti üç ana coğrafi bölgeden oluşuyordu. Bunlar; Mısır, Bilâd-ı Şam ve ve Hicaz bölgeleridir. Çukurova Bilâd-ı Şam bölgesinde Halep nâibliğine bağlı bir bölge idi.²¹

Bilâd-ı Şam ve Mısır, Selahaddin Eyyûbi tarafından idari olarak bölgelere ayrılmıştır. Bu bölgelerin idareleri de vali (nâib) olarak adlandırılan kişilere verilmekteydi. Eyyûbi Devleti'ndeki bu taksimat Memlûk Devleti tarafından da benimsenmiştir. Memlûkler idari bölgelere “niyâbet”, burayı idare eden kumandalara da “nâib” diyorlardı.²²

Memlûkler zamanında Bilâd-ı Şam altı ana idari merkeze ayrılmıştır. Bunlar, Dimaşk, Halep, Hama, Tarabulus, Safed ve Kerek idi. Dimaşk nâibliğinden sonra ikinci büyük naiplik Halep nâibliğidir.²³

Halep niyâbeti'nin coğrafi sınırı, güneyde Hama niyâbeti, kuzeyde Bilâdu'r-Rum, doğuda Balis ve Fırat mecrası batıda Akdeniz'e kadar uzanan topraklardır.²⁴

Memlûk Devleti'nde Halep niyâbetinde nâiplikler iki kısma ayrılmıştır. Bunlardan ilki Şam bölgesi sınırlarında yer alan 11 nâibliklerdir. Bunlar, Kal'at er-Rum, Kâhta, Gerger, Behesna, Ayıntâb, er-Revandan, ed-Derbsak, Bagras, el-Kusayr, eş-Şugr, ve Bekas, Şeyzer nâiblikleridir. İkinci kısımda yer alan nâiblikler ise Şam sınırları dışında bulunmaktadır. Bunlar kendi aralarında iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, sugûr ve avâsım bölgesindeki nâibliklerdir. Bu nâiblikler 9 adet idi. Malatya, Divriği, Darende, Ablusteyn (Elbistan), Ayas, Adana,

²⁰ Koprıman, K. Y. (1989). *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 161-162.

²¹ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üni. Sosyal Bilimler Ens., Ankara, 39.

²² Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 39.

²³ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 40; el- Kalkaşandî, Subhûl- A'şâ, IV, 239-248.

²⁴ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 40.

Tarsus, Serfendikar, ve Sis nâiblikleri sugûr ve avâsım bölgesindeki nâiblikleri oluşturmaktaydı. Şam sınırı dışında bulunan nâibliklerin ikinci kısmını oluşturan Doğu Fırat'ta el- Cezire bölgesindeki nâiblikler, el-Bire, Kal'at el Caber ve er-Ruha (Urfa)'dır. Halep bölgesi idari taksimatında bu nâibliklerin dışında başka nâiblikler de mevcuttu. Bunlar Halep, Kefertab, Sermin, el-Cebbul, Simran, Azaz, Tell Başır, Menbic, Tizin, Buz'a, Derkus ve Antakya nâiblikleri idi.²⁵

Memlûk Devleti'nin, topraklarını nâibleri vasıtasıyla yönetmesi yani Halep hudut eyaletinin bu şekilde iş bölümü esasına göre yönetilmesi Memlûklere tabi Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları beyliklerine karşı takip edilen "çift ayaklı" siyasetin en çarpıcı özelliğidir. Memlûk Devleti böylelikle Türkmen Beyliklerinin siyasi varlığını tanımış olacak ve bunlar üzerindeki otoritesini nâibleri vasıtasıyla sağlayacak ve kuzey sınırının güvenliği çok fazla asker ve sair olmadan sağlanmış olacaktır.²⁶

Çukurova, günümüz coğrafyasında Mersin(İçel), Adana, Osmaniye ve kısmen de Antakya (Hatay) illerini kapsamaktadır. Hâkim olan arazi yapısı düz olduğu için "Çukurova" olarak isimlendirilmesine rağmen bölge tamamıyla düz ve ovalık olmayıp dağlık ve engebeli olan kısımları da mevcuttur.²⁷

Çukurova, XIV. yüzyılda Memlûk-Ermeni XV. yüzyılda ise; Memlûk-Osmanlı çatışmasının yaşandığı bir yerdir. Ilıman bir iklime, bol akarsulara, zengin doğal kaynaklara ve korunaklı bir havza'ya sahiptir. Çukurova Bölgesi, hem Eski Çağlar'da hem de Orta Çağlar'da sahip olduğu bu özellikleri dolayısıyla önemini korumuştur. Hatta bölge Ramazanoğulları döneminde Mısır toprakları kadar verimli hale getirilip bölgede Türk kültürünün yerleşimi sağlanmıştır.²⁸ 1432 yılında Türkiye'den geçen Fransız Seyyahı Bertrandon de la Broquiere da Antakya'dan Tarsus'a kadar olan bölgenin Türk nüfusu ile dolu olduğunu görmüştür. Bu zamanda Rum, Yahudi ve Türk azınlığı(Arap, Kürt) bulunmamaktadır. Sadece Ermeni azınlığı mevcuttur. Onlar da nüfus olarak çok sayıda olmayıp bazı şehir ve

²⁵ Çetin, A.(2009) *Memlûk Devleti'nin Kuzey Sınırı*, 27-28; el- Kalkaşandî, Subhûl- A'şâ, IV, 232-237.

²⁶ Koprıman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. 881-882.

²⁷ Yiğit, "XIV-XV. Yüzyılda Çukurova'nın Stratejik Önemi", 115.

²⁸ Yiğit, "XIV-XV. Yüzyılda Çukurova'nın Stratejik Önemi", 115-116; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. İstanbul: Alpay Basımevi, 19.

kalelerde yaşıyorlardı. Bu durum doğu'dan batı'ya doğru gelişen göç hareketleri ile ilgilidir.²⁹

Çukurova Bölgesi, Müslümanlar zamanında ilk defa Emeviler tarafından ele geçirilip uç beylerinin idaresine verilmiştir. Tarsus'ta oturan bu uç beyleri Kinnesrin valilerine bağlı idiler. Abbasiler zamanında Tarsus, Adana, Misis ve Anazarba şehirlerine Orta Asya'dan çok sayıda Türk getirtilip bu şehirlere yerleşmelerine yardım edilmiştir. Bu Türkler bölgeyi Bizans akınlarına karşı müdafaa etmişlerdir. Ancak Abbasi Devleti'nin zayıflaması sonucu Çukurova bölgesi tekrar Bizanslılar tarafından 965 yılında ele geçirilmiştir. Bunun sonucunda bölgede yaşayan Türk unsuru Hristiyan olmaya ya da göçmeye mecbur bırakılıp onlardan boşalan kale ve kasabalara çoğunluğunu Ermeniler'in oluşturduğu Hristiyan göçmenler yerleştirilmiştir.³⁰ Bizans İmparatoru II. Nikephoros Phokas tarafından 965 yılında tamamıyla ele geçirilen Çukurova'ya Ermeniler, Bizans imparatoru II. Basileios'un 1021-1022'de başlattığı ve haleflerinin de uyguladığı Doğu Anadolu'yu ilhak siyaseti sonucunda büyük topluluklar halinde yerleşmiştir.³¹ Bölge 1071 Malazgirt savaşından sonra bir süreliğine daha Türkler'e geçmiş olsa da Ermeniler, 1. Haçlı seferinden istifade ederek Toros dağlarından inip Çukurova'da bir devlet kurmuşlardır.³²

Merkezi Sis (Kozan) şehri olan Kilikya Ermeni Devleti'nin XII. Yüzyılda, İçil'den Gavur dağlarına kadar uzanmasının ve bu yüzyıl içerisinde genellikle bağımsız bir şekilde yaşamasının sebebi, devletin kurulduğu toprakların bir taraftan aşılması güç dağlar, diğer taraftan ise denizle çevrili olması ve Türkler'in Anadolu'da Bizans ve Suriye'de Haçlılar ile sürekli ve zor bir mücadele içinde olmalarıdır. Kilikya Ermeni Devleti Selçuklu Devleti'nin hâkimiyeti altındayken, Selçuklular'ın 1243 Köse-Dağ savaşında Moğollara yenilmesi üzerine onların hâkimiyetinden çıkıp Müslümanlardan kurtulma sevinciyle Moğolların tabiiyetine

²⁹ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 22,23; Bertrandon de La Broquiere, (1975). *Bertrandon de La Broquiere ve Seyahatnamesi (1432-1433)*. (çev. Semavi Eyice). , İstanbul: İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 96.

³⁰ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 3.

³¹ Ersan, M.(1997). Rupenliler Döneminde Kilikya Ermeni Krallığı ile Antakya Haçlı Princepsliği'nin Çukurova'da Hâkimiyet Mücadelesi. *T.İ.D.* XIII, 83; Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 3; Kanat, C.(1999). *Memlûkler'in Baybars Zamanında (1260–1277) Suriye-Çukurova Siyaseti*. 423; Anadolu'ya yapılan ilk Türk akınları için bkz. Yınanç, M.H.(2013). *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*. Ankara: T.T.K. Yayınları, 1, 21-30.

³² Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 3-4; Ersan, M. (2007). *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*. 107-108.

girmişlerdir. Ancak Ermenilerin bu sevinçleri çok uzun süre geçmeden Memlûkler tarafından yok olmuştur.³³

XIV. yüzyılda Ermeniler Tarsus, Ayas, Adana, Misis, Bersbirt, Telhamdun, Aynzerbe, Serfendikar, Sis şehirlerinde bulunmaktadır.³⁴ Dolayısıyla Memlûkler'in Ermeniler ile temasa geçmesi kaçınılmaz olmuştur. Ermeniler'in Memlûkler için askeri ve stratejik öneme sahip Çukurova'da bulunması, buldukları her fırsatta Haçlı Devletleri ve Moğollar ile Memlûklere karşı bir olmaları, Moğollar'ın Ermeniler'den güç alarak 1260 yılında Memlûkler'in kuzey sınırında bulunan Maraş ve Behisni gibi önemli kalelerin Memlûkler'in elinden çıkması, Halep'in yakılması bozguna uğratılması ve bu askeri ve siyasi sebeplerin yanı sıra Ermeniler'in Memlûk Devlet'ini iktisadi yönden zor durumda bırakmaya çalışması, Memlûk donanması için gerekli ahşap ve demir ithalatını engellemeye çalışıp Şam ve Mısır'a beyaz köle sevkiyatının yapıldığı ticari yolları ele geçirmek istemeleri, bölgede yaşayan Türkmenleri yağma edip, hac kafilelerine saldırımları Memlûkler'in devletleri'nin devamı için Ermeniler'in varlıklarına son verilmesini kaçınılmaz hale getirmiştir.³⁵

Memlûk sultanı Baybars, 1260 yılında Ayn Calut savaşı ile Moğolları büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Bu savaşta Ermeniler Moğollar'ın yanında yer almışlardır. Memlûkler askeri, siyasi, jeopolitik ve dini açıdan bu dış tehlikelere karşı savaşmak zorunda kalmışlardır. Nitekim Baybars zamanında Çukurova'da bulunan Ermeni Devleti üzerine beş kere sefer düzenlenmiştir. Bu seferler; 1261-62, 1266, 1273 ve 1275 ve 1276 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Yapılan bu seferlerden 1266 yılındaki seferde; Ermeni Devleti büyük zarara uğrayıp Ayas, Misis, Adana, Tarsus yağmalanıp, Çukurova'dan çok sayıda esir ve ganimet ele geçirilmiştir.³⁶ 1275 yılındaki sefer de ise; Sultan Baybars ordunun başında seferi bizzat kendisi idare etmiştir. Sis, Türkmenlerin yardımıyla büyük ölçüde tahrip edilip çok sayıda ganimet ele geçirilmiştir.³⁷

³³ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 4-5; Kaşgarlı Aktok, M.(1990). *Kilikya Tabi Ermeni Baronluğu Tarihi*. Ankara: Proses Yayınları, XIII-XV (Önsöz).

³⁴ Tekindağ, Ş(1949). Anadolu'nun tarihi coğrafyasına ait notlardan Alauddin Keykubad ve Halefleri zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hududları. *İstanbul Üni, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 29.

³⁵ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Çukurova'da Memlûk-Ermeni Mücadelesi*. III.Genç Bilim Adamları Sempozyumu Bildiriler, Ankara, 241-242-245.

³⁶ Kanat, C.(1999). *Memlûkler'in Baybars Zamanında (1260-1277) Suriye-Çukurova Siyaseti*. 430-431;

³⁷ Ersan, M. (2007). *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*. 207-208; Çetin, A. (2009). Memlûkler Devrinde Oğuzlar/Türkmenlere Bir Bakış. *Osmanlı Araştırmaları XXXIII, Prof. Dr. Muammer Kemal Özergin Hatıra Sayısı-1*, 24-26.

Çukurova fethedildikten sonra bölgeye çok sayıda Türkmen aşireti yerleştirilmiştir. Türkmenlerden özellikle Oğuzların Üçok koluna mensup Yüreğir, Kınık, Bayındır, Salur ve İğdir boyları ile Bozok koluna mensup Dodurga, Kargın boyları Çukurova'da iskân edildiler.³⁸

Türkmenler ve Memlûkler

1040 yılında İran'da kurulan Selçuklu Devleti, kuruluş yıllarının ilk zamanlarında Türkmenlerin sıkıntıları ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Onların beslenme, barınma ihtiyaçlarını gidermek için, 1018 yılından 1040 yılına kadar Oğuz (Türkmen) topluluklarıyla beraber, Çağrı Bey liderliğinde Anadolu'ya ilk Türkmen akınları başlamıştır. Bu tarihlerde gerçekleşen akınlar, kalıcı bir fetih olmayıp Anadolu'yu keşfetmek amacıyla yapılmıştır. Türkmenler'in Selçuklu Devleti için tehlike oluşturmaları üzerine Tuğrul Bey (1040-1065), Alparslan (1063-1072) ve Melikşah (1072-1092) zamanlarında Anadolu'ya yerleştirilen Türkmenler'in sayısı artmıştır. 1071 Malazgirit savaşında, Bizans Devleti'nin Selçuklular'a yenilmesi ile Anadolu'da Türkmenler aktif bir rol oynamaya başlamışlardır. Selçuklular tarafından hem idari açıdan problem yaratmamaları hem de var olan Bizans ve Ermeni tehlikesini bertaraf etmelerinde yardımcı olmaları için Türkmenlerin Anadolu'da yerleşmelerine yardım edilmiştir.³⁹

Anadolu'nun belli coğrafyalarına yerleştirilen Türkmenlere Uç Türkmenleri ve onlarla meskûn yerlere ise Uç (Sugûr) adı verilmiştir. Sugûr bölgesi üç kısma ayrılmıştır. Bunlar;

1- “Şam yani Suriye Ucu: Bu ucun merkezi Tarsus şehridir. Tarsus'tan sonra, Masisa (Misis), Aynzarba (Anazarba), Antakya ve Adana şehirleri ikinci derecede, Haruniye, Sis (Kozan), İskenderun, Tinat, Avlas, Bagras, Maraş, Hades (Göynük) üçüncü derecede bu ucun önemli yerlerini oluşturmaktadır.

2- El-Cezire Hududu: Bu ucun merkezi ise; Malatya şehridir. Malatya şehrini, Sümeysat (Samsat), Hısn Mansur (Adıyaman), Şimşat (Arsamosat), Hısn Ziyad (Harput), Amid, Meyyafarikin, Erzen (Bugünkü Garzan civarında) şehirleri takip eder.

³⁸ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 26.

³⁹ Turan, O. (2011). *Selçuklular ve İslamiyet*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 48-53.

3- Ermeniyye Ucu: Erzurum, Bitlis, Malazgird, Ahlat, Erciş ve Kemah şehirleri de bu ucun önemli şehirlerinden idi.”⁴⁰

Moğollar'ın XIII. yüzyılda başlayıp bu yüzyılın sonuna kadar devam eden yıkıcı faaliyetleri İslam âlemini tehdit etmiştir. Bu faaliyetler Türkmenler ve Anadolu'nun güvenliğini, iktisadi durumunu olumsuz yönde etkilemiştir. Moğollar ile birlikte gelen İran asıllı yabancı unsurların rüşvet ve yolsuzluk gibi ahlaksız bir tutum içerisinde olmaları Anadolu'da sükûn ve asayiş bozmuştur. Bunun sonucunda Suriye'ye ve Mısır'a çok sayıda âlim, zengin kişiler göç etmiştir. Bu göç hareketi XIV. asırda daha da fazlalaşmıştır.⁴¹ Moğollar sebep oldukları bu karmaşayla birlikte Anadolu'nun çeşitli bölgelerine Türkler'in gelmesine ve buralarda Türk kültürünün yerleşmesine de sebep olmuşlardır. Anadolu'ya gelen Türkmen gruplarından bir kısmı Güney Anadolu'ya yerleşmişlerdir.⁴² Bozok ve Üçok adlı Oğuz ikili teşkilatını oluşturan bu Türkmenlerin⁴³ sayıları Memlûk kaynaklarında 40.000 çadır (200.000) kişi olarak bildirilir.⁴⁴ Gazze'den Antakya ve Sis hududuna kadar sultan Baybars tarafından çoğu Ermeni'lerden alınmış olan beldelere yerleştirilip onlara ikram ve ihsanda bulunulmuştur.⁴⁵ Baybars'ın bu hareketi ile Memlûk Devleti, Suriye sınırlarında Türkmenler'den oluşan bir tampon bölge oluşturmuştur. XIII-XV. yüzyıllarda Şam Türkmenleri olarak bilinen bu Türkmenler, Bozok ve Üçok adlı Oğuz Türklerinden⁴⁶ oluşmaktadır. Bunlardan daha çok Üçoklar Çukurova bölgesine gelip yerleşmiştir. Bölgeyi kendilerine yurt benimseyip Çukurova'yı tabi oldukları Memlûkler ile beraber onların en sadık

⁴⁰ Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 26-27; Memlûk Devletine dâhil Şam Hududunda yer alan şehirler için, bkz. el- Kalkaşandî, *Subhûl- A'sâ*, 123-134.

⁴¹ Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 129.

⁴² Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 7-8; Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 8; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 15-17.

⁴³ Türkmen adı, XI. Yüzyıldan itibaren Oğuzlar'a verilen isimdi. Türkmen ismi, Müslüman olan Oğuzlar'ı gayri Müslim Oğuzlar'dan ayırmak için X. Yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlamıştır. Moğollar'dan kaçan

Horasan, Azerbaycan, Irak-ı Acem ve Arran'da bulunan Türkmenler'in büyük çoğunluğu Anadolu'ya sığınmıştır. Bu Türkmenler'e "Uç Türkmenleri" denilmektedir. Çünkü onlar, Haçlı hücumlarına ve Bizans saldırılarına karşı bir set teşkil ediyorlardı. Sümer, F.(2012). Türkmenler. *D.İ.A.* 41, 607-609; Şam Hududunda yer alan Sugûr ve Avâsım şehirleri için, bkz. el- Kalkaşandî, *Subhûl A'sâ*, IV, 234-235; Sümer, F.(1969). Anadolu'da Moğollar. *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, 1, 45.

⁴⁴ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. *D.İ.A.* 9, 610.

⁴⁵ Yaltkaya, Ş.(2000). *Baybars Tarihi*. Ankara: T.T.K. Yayınları, 155

⁴⁶ Şam Türkmenleri'nin Bozok kolunu teşkil eden Bayat, Avşar, Bey-Dili ve Üç-ok kolunu teşkil eden Yüreğir, Kınık, Bayındır ve Salur boyları bilhassa Çukurova'ya yapılan akınlara katılmışlardır. Sümer, F.

(1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 9; Kanat, C.(1999). *Memlûkler'in Baybars Zamanında (1260– 1277) Suriye-Çukurova Siyaseti*. 431-432.

yardımcı kuvvetleri olarak düşmanlarına karşı korumuşlardır.⁴⁷ Anadolu'daki Türkmen Beyleri ve onlara bağlı topluluklar, kurdukları beylikler var oldukları sürece bağımsız birer devlet olma fikrinden hiçbir zaman vazgeçmemişlerdir. Ancak onlar şartların elverdiği sürece bu isteklerini yerine getirmeye çalışmışlardır. Anadolu'nun güneyinde yer alan Ramazanoğulları Beyliği de hiçbir zaman tam bağımsızlığa sahip olamamıştır. Bununla beraber Çukurova'da onlar hâkim güç olup onların yardımlarıyla bölge içtimai ve imarı açıdan Türkleşmiştir.

XIII. yüzyılın sonundan XIV. yüzyılın başına kadar olan süre içerisinde Anadolu'da sayıları yirmiyi geçen büyüklü küçüklü beylikler kurulmuştur. Bu süreç içerisinde Türkmenler Türkiye Tarihinin ikinci devri olan Beylikler Devri'nin kurucusu olmuştur.⁴⁸

XIII. yüzyılın başında, Yakın-Doğu'da etkileri hissedilmeye başlanan Moğollar'ın, Selçuklu Devleti'nin siyasi otoritesini sarsıp bozmasıyla, XI. Yüzyıldan itibaren Anadolu'ya gelen Türkmen toplulukları ile Moğollar'dan kaçan Türkmenler, 1240 yılında çıkan Baba İshak ayaklanması⁴⁹ ve ardından 1243 yılında Selçuklu hükümdarı II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Moğollar'a yenilmesi ile bağlı oldukları Selçuklular'dan ve Moğol baskısından sıyrılarak bağımsız hareket edip beyliklerini kurma sürecine girmişlerdir. Beyliklerin hemen hemen hepsi, 1335 yılına kadar İlhanlı egemenliği altında olup onlara vergi vermişlerdir. Bunun sebebi İlhanlılar tarafından rahatsız edilmemek ve onların en mühim özelliği ve daimi olan akınlarının engellenilmesini istememeleridir. 1335'den sonra ise, İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın çocuk bırakmadan ölmesi üzerine başlayan taht kavgaları Anadolu'da Türkmenler için bir fırsat olmuştur.

XIV. yüzyılın ilk yarısında, İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın 1335 yılında ölmesi bilhassa Ermeniler ve Anadolu'da kurulan beylikler'in tarihi seyrini belirlemiştir. Bu tarihten itibaren Moğol Devleti'nde mücadeleler başlayıp devlet yıkılma sürecine girmiştir. Ermeniler için Moğollar, Anadolu'daki Türk Devletleri'ne karşı ittifak ettiği önemli bir destekti. Selçuklu Devleti'nin 1243 yılında Köseadağ'da Moğollara yenilmesi Ermeniler'in Selçuklular'ın hâkimiyetinden çıkıp Moğollara yaklaşmasına sebep olmuştur. Ermeniler bu hareketle Müslüman-Türk

⁴⁷ Kanat, C.(1999). *Memlûkler'in Baybars Zamanında (1260–1277) Suriye-Çukurova Siyaseti*. 431-432; Sümer, F.(1969). Anadolu'da Moğollar. 45-77.

⁴⁸ Sümer, F. (2012). Türkmenler, *D.İ.A.* 41, 610.

⁴⁹ Baba İshak'ın Anadolu'da başlattığı hareketin sebepleri ve bu hareketlerin Türkmenler üzerindeki etkileri için bkz. Turan, O.(2010). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 440-446.

Devletlerinin hücumlarından kurtulacaklarını ümit ediyorlardı. Ancak Moğol Devleti Ermeni Devleti'nin ömrünü biraz uzatıp onların umdukları büyük yardımları sağlayamamışlardır. Neticede her iki devlet de Memlûkler tarafından ortadan kaldırılmıştır.⁵⁰

Ebu Said Bahadır Han'ın ölümü Türkmenler üzerinde de büyük etkiler yapmıştır. Ermeni Devleti'nin zayıflamasıyla onlar rahat bir nefes alıp hareket serbestliği kazanmışlardır.⁵¹ Böylelikle onlar Çukurova bölgesinin sahibi ve koruyucusu durumuna gelmişlerdir. Bu Türkmenler bağlı oldukları sultanlara haber verip onların onayı ve desteği ile fırsatını buldukları her vakit Ermeniler'e karşı hareketlerde bulunmuşlardır.⁵² Türkmen Beyleri'nin her biri bağımsız birer beylik kurma gayretinde olup bölgenin dış tehlike ile karşı karşıya kaldığı zamanlarda bu arzularını arka plana alarak birlik olup düşmana karşı bir olmuşlardır.

Anadolu'da kurulan Aydın, Saruhan, Menteşe, Karesioğulları, Hamitoğulları, Candaroğulları gibi beylikler'den Osmanlı Beyliği'nin, Anadolu'da ve Rumeli'de hızla genişleyip diğer beylikler'den daha güçlü olmaya başlaması onların tarihi süreçteki yerlerini belirlemiştir. Karesioğulları'nın Osmanlılar tarafından ortadan kaldırılması diğer beyliklerin endişelenip aralarında en güçlü beylik olan Karamanoğulları'na sığınmalarına sebep olmuştur. Ancak Yıldırım Bayezid zamanında Karamanoğulları ve beyliklerden bir kısmının siyasi varlığına son verilmiştir. 1402 Ankara savaşı sonucunda Yıldırım Bayezid Timur'a yenilmiş ve Anadolu'da bağımsız olmak için can atan beylikler Timur'un yardımlarıyla tekrar kurulmuştur. Fakat Çelebi Mehmet ve II. Murat zamanında bu beylikler tekrar ortadan kaldırılmıştır. Fatih Sultan Mehmet zamanında, Candaroğulları, Karamanoğulları ortadan kaldırılmıştır. Yavuz Sultan Selim zamanında ise, Maraş, Elbistan ve Malatya dolaylarında hâkim Dulkadiroğulları ile Adana ve Tarsus şehirlerinde kurulan Ramazanoğulları'nın egemenliklerine son verilmiştir. Böylelikle Anadoluda'ki Beylikler Devri Osmanlı Devleti eliyle son bulmuştur.⁵³

⁵⁰ Ersan, M. (2007). *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*. 185-187; Kanat, C.(1999). *Memlûkler'in Baybars Zamanında (1260–1277) Suriye-Çukurova Siyaseti*. 424.

⁵¹ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Çukurova'da Memlûk–Ermeni Mücadelesi*. 244-245.

⁵² Tekindağ, Ş.(1950). Alâeddin Keykubad ve Halefleri Zamanında Şelçuklu-Küçük Ermenistan Hududları.

İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi, I(I), 32.

⁵³ Yücel, Yaşar.(1991). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*. Ankara: T.T.K Yayınları, 1-8.

Anadolu'nun güney bölgesi ve bu bölgede Memlûklerin yardımları ve izniyle kurulan Anadolu Beylikler'inden Dulkadiroğulları ve Ramazanoğulları ile olan ilişkiler, Memlûk Devlet'inin kuzey sınırı için büyük önem taşımaktaydı.

Memlûk Devleti, kuzeydeki sınırını korumak ve bu toprakları Moğol ve Ermeni saldırısından korumak için Moğollar önünden kaçan Türkmenler'in Güney Anadolu bölgesine yerleşmelerini sağlamıştır. Memlûkler'e yardımcı kuvvet oluşturan bu Türkmenler'den Boz-ok Türkmenler'i 1298 yılında Kilikya Ermeni Devleti'ne bağlı Maraş'ı ele geçirmiştir.⁵⁴ Memlûk Devleti için Türkmenler'in bu başarısı, kuzey sınırına yer alan bölgelerden gelebilecek dış düşmanlara karşı onlar ile savaşabilecek, onların hareketlerini engelleyebilecek bir destek bulduklarını görmeleri açısından önemli idi.

Dulkadir Türkmenlerinin ilk Beyi Karaca Bey (1337-1353), Çukurova'da bulunan Ermeniler üzerine ve Moğol hâkimiyeti altında bulunan Anadolu içlerine beraberindeki Türkmenler ile akın yapıyordu.⁵⁵ Bunlar Memlûk sultanı en-Nasır Muhammed b. Kalavun'un (III. Saltanı 1310-1341), dış siyasetine uygun olarak hoş karşılayacağı hareketlerdi.

1335 yılından sonra hareket serbestliği kazanan Türkmen Beylerinden biri de Taralı Halil'dir. Taraklı Halil, Zeyneddin Karaca Bey'in hâkim olmaya başladığı Elbistan yöresini sahiplenmeye başlamıştır. Bunun için Halep valisiyle arasını iyi tutmaya çalışmıştır. Taraklı Halil, Halep valisine yüz adet at gönderip, bunun karşılığında Memlûk sultanından Elbistan şehrinin hâkimi olduğuna dair menşur (berat) almıştır. Bu olay Karaca Bey'in hoşuna gitmeyip, onu endişelendirmeye başlamıştır. Karaca Bey'in amacı, sadece hâkim olduğu topraklardaki Türkmenlerin lideri olmak değil bütün Türkmenler üzerinde hâkim olmak idi. Memlûk Devleti için ise, devletin kuzey sınırında bulunan beyliklerin hangi Türkmen Beyi tarafından yönetildiği değil, beyliğin Memlûk Devleti'nin siyasi anlayışına uygun olarak onlara tabi bir Türkmen Beyi tarafından idare ediliyor olması önemli idi.⁵⁶ Buna takip Karaca Bey, oğlu Halil'i, Taraklı Halil'in Elbistan şehrinin hâkimi olmasına son vermesi için görevlendirmiştir. Karaca'nın oğlu, Taraklı Halil'i 1337 yılında mağlup edip şehri ele geçirmiştir. Ancak Taraklı Halil

⁵⁴ Yinanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 7-8.

⁵⁵ Yinanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 8-9.

⁵⁶ Solak, Kürşat.(2011). *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üni. Sosyal Bilimler Ens., İzmir, 108; Koprman, K.Y. (2005). *el-Memalik el-Bahriyye (Bahri Memlûkler) Devri (1250-1382)*. 99-100.

Bey, bu yenilginin üzerine pes etmemiş, Halep valisi Altun Boğa'dan yardım talep etmiştir. Halep valisi tarafından Halep'e gelmesi yönünde sıkıştırılıp, tehdit edilen Karaca Bey ise; ona boyun eğmeyip Şam valisi Tengiz'in dostluğunu kazanmaya çalışmıştır. O da Halil Bey gibi Memlûk valisine, sultanın onayı için aracı olmasına karşılık iki yüz at ve değerli eşyalar göndermiştir. Neticede Kahire'de sultanın huzuruna çıkan bu iki rakip Türkmen Beyleri'nden, Şam Valisi'nin desteğini sağlayan Karaca Bey, Memlûk sultanı tarafından tercih edilerek, kendisine Türkmenlerin Emiri olduğuna dair bir menşur verildi. Böylelikle Memlûkler'in izin vermesiyle Dulkadiroğulları Beyliği kurulmuş oldu.⁵⁷

Türkmenler Beyliği ve Elbistan Valiliği verilen Karaca Bey, daha sonraki faaliyetlerinde Sis Ermenileri üzerine kazandığı başarılar ile ünlendi. Onun başarıları Memlûk kumandanlarının başarılarını gölgede bırakacak kadar daha ön plandaydı. Memlûk kumandanları Karaca Bey'in bu başarılarını kıskanarak, onu asi olarak gösterip üzerine kuvvet göndermişlerdir. Ancak Karaca Bey her geçen gün güçlenerek, üzerine gönderilen kuvvetleri bertaraf edip, Halep taraflarında çok sayıda yer aldı. Onun faaliyetleri, kendisine "Melik Zahir" ünvanı verip hükümdarlığa kalkışmasına sebep oldu.⁵⁸

Memlûk Devleti'nden gelebilecek bir darbeye karşılık Zeyneddin Karaca Bey durumunu sağlamlaştırmak ve olası Memlûk tehlikesine karşılık kendisine yardım edebilecek yardımcı bir kuvvet aramaya başlamıştır. Sonunda Memlûk beylerinden devlete isyan eden Beyboğa ile birleşti ve onunla birlikte hareket etti. Ancak Memlûk kuvvetleri tarafından her ikisi de bozguna uğratıldı. Karaca Bey Elbistan tarafına kaçtı. Memlûk kuvvetleri karşısında başarılı olamayan Karaca Bey, Sivas ve Kayseri beyi Mehmet Bey'e sığınmış olsa da Mehmet Bey Karaca Bey'i Memlûkler'e teslim etmiştir.⁵⁹

Zeyneddin Karaca Bey liderliğinde kurulan Dulkadiroğulları, Memlûk hâkimiyeti altında bulunsa da fırsatını buldukça, kuruluş aşamasında olduğu üzere Memlûk valilerinin devletlerine olan ayaklanmalarından istifade etmeye çalışmıştır. Bu hareketleri ile kendileri gibi Anadolu'nun Güneydoğusu'na gelen bir diğer Türkmen topluluğunun, Türkmen Beyliği kurmasında rol oynamışlardır.

⁵⁷ Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 9-10.

⁵⁸ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: T.T.K. Yayınları, 169-170.

⁵⁹ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 170.

1351 yılında Memlûk Devleti'nde yaşanan saltanat ile ilgili sıkıntılar, Dulkadiroğlu Karaca Bey'in Memlûk valileriyle anlaşıp bağımsızlık girişimlerinde bulunması için uygun bir zamandı. Nitekim Bahri Memlûkler'de eskisi kadar dirayetli sultanlar başa geçmemekteydi. en-Nasır Muhammed'in oğullarından el-Melik es-Salih Selahaddin (1351-1354) 1351 yılında devletin başına geçtiği zaman, Bahri Memlûkler döneminin sonuna yaklaşılmakta olup, en-Nasır Muhammed'in sekiz oğlunun kısa sürelerle sultan olduğu istikrarsız bir dönem yaşanmaktaydı. Bu durumdan istifade eden Karaca Bey, 1352 yılında Memlûk Devleti'nin valileriyle anlaşıp, Memlûk Devleti'ne isyan etmiştir. Mısır'da hâkim olan Emir Taz ve Emir Şeyhu, Karaca Bey'in bu hareketini cezalandırmak için ona karşı sefer girişimlerinde bulunmuşlardır. Sonuç olarak, 1353 yılında Karaca Bey Kahire'ye götürülerek öldürülmüş, Dulkadirîler'den alınan Türkmen Emirliği Ramazanoğulları Beyliği'nin kurucusu Ramazan Bey'e verilmiş ve böylelikle XIII. yüzyılın ortalarında Ramazanoğulları Beyliği ortaya çıkmıştır.⁶⁰ Memlûklerin Ramazanoğulları ile olan ilişkileri 1353 yılında, beyliğe kurulma hakkının tanınmasından sonra başlamıştır.

Kuzey Sınırında Denge ve Çatışma

Memlûk Devleti, Suriye ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin oluşturduğu Kuzey sınırının güvenliğine ve bu güvenliğin sağlanması açısından Suriye'de kendi nâibliklerine, Anadolu'da ise bu bölgede bulunan Türkmenlere ve bu Türkmenlerin kurduğu beyliklere önem vermiştir. Hatta bu mesele Memlûkler'in devletlerinin devamı için her zaman göz önünde bulundurup, zorunlu olarak yürütmeleri gereken bir politika haline gelmiştir.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde Toroslar'dan Fırat'a kadar uzanan sahada yarı bağımsız bir şekilde yaşayan Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları ve onlar kadar kuzey sınırında olmayan ancak bu iki beylik ile birlikte faaliyetleri sonucu Memlûkler için önemli olan Karamanoğulları beylikleri ile Suriye hududu boyunca *tampon bölge oluşturmak*, Memlûk Devleti'nin hudut siyasetinin önemli bir özelliğidir.⁶¹

⁶⁰ Koprman, K.Y. (2005). el-Memalik el-Bahriyye (Bahri Memlûkler) Devri (1250-1382). 120-121; Yınanç, R.(1994). Dulkadiroğulları, *D.İ.A.*, .9, 553.

⁶¹ Koprman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. s.880.

XIII. yüzyılın ikinci yarısında kurulan, Oğuzların Avşar boyuna mensup olan Karamanoğulları Beyliği Anadolu'da Niğde, Karaman, Konya, İç İl, Taşili ve Alanya yörelerinde hâkim olmuşlardır. Bu şehirlerde 1256-1474 yılları arasında siyasi varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁶² Karamanoğulları, Selçuklu Devleti tarafından Ereğli, Ermenek, Mut, Gülnar, Mer'a ve Silifke gibi uç kaleleri civarına yerleştirilmiştir. Karamanoğulları da Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları Beyliği'nde olduğu gibi ilk zamanlarında tabi oldukları devletin onayına ve yardımına ihtiyaç duymuşlardır. Selçuklu Devleti bu Türkmenlerin kale akınlarını ve diğer faaliyetlerini onayladıklarına dair onlara menşurlar gönderiyordu. Bu şekilde Türkmenler, bağlı oldukları devletten fetihlerini tasdik ettirip, ünvanlar almaktaydılar.⁶³

Karamanoğulları Beyliği de diğer Türkmen toplulukları gibi Moğol istilası önünden kaçarak Anadolu'ya gelmişlerdir.⁶⁴ Karamanoğulları Beyliği Memlûkler ile Osmanlı Devleti'ni birbirinden ayırıyordu. Beylik her ne kadar Memlûkler'e Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları Beylikleri gibi bağlı olmasa da Memlûkler'e tabi idi. Karamanoğulları için Osmanlı tehlikesi Memlûk tehlikesinden daha yakın ve ciddi idi. Bu yüzden Karamanoğulları her iki devlet ile işbirliği yapması gereken zaman da bundan geri durmamıştır.⁶⁵

XIV. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu'da Maraş ve Elbistan civarında Oğuzlar'ın Bozok koluna mensup Dulkadiroğulları Beyliği kurulmuştur.⁶⁶ Dulkadir Türkmenleri, 1337 yılından 1522 yılına kadar doğuda Harput'tan batıda Kırşehir'e, kuzeyde Bozok (Yozgat) ile Sivas'ın güneyinde Gemerek ve Gürün'den Hatay'a bağlı Hassa'ya kadar yayılan bölgede hüküm sürmüşlerdir.⁶⁷

Memlûk Devleti'nin himayesinde kurulan ve XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren zaman zaman Osmanlı Devleti'nin himayesine giren Dulkadir Beyliği hiçbir zaman tam bağımsız olamamıştır. Beylik, Memlûk ve Osmanlı Devlet'lerinden hangisine tabi ise onun adına hutbe okutmuş ve bu iki devletin paralarını kullanmıştır. Diğer Türk devletlerinde olduğu gibi Dulkadiroğulları Beyliği de

⁶² Sümer, F.(2001). Karamanoğulları. *D.İ.A.*, 24, 454.

⁶³ Tekindağ, T.(1964). Şemseddin Mehmed Bey Devrinde Karamanlılar (XIII. Yüzyıl Anadolu tarihine aid araştırmalar). *İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, XIV (19), 81-83.

⁶⁴ Merçil, E.(2011). *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*. Ankara: T.T.K. Yayınları, 301.

⁶⁵ Koprıman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri.

882. ⁶⁶ Merçil, E.(2011). *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*. 291. ⁶⁷ Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 553.

varlığını askeri gücüne borçludur. Dulkadir ordusu XV. yüzyılda Şehsuvar Bey zamanında Memlûk Ordusunu hezimete uğratacak kadar güçlenmiş idi.⁶⁸

XIV. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da kurulan bir diğer beylik de Ramazanoğulları'dır. Ramazanoğulları, 1353-1608 yılları arasında Adana ve Çukurova yöresinde kurulan bir beyliktir. Ramazanoğulları Beyliği Oğuzlar'ın Üçok kolundandır. Bu Türkmenler Moğol istilasını önünden kaçarak Anadolu'ya gelmişlerdir. Memlûklerin Halep valisi Beyboğa Rus ve arkadaşları'nın Memlûk Sultanı Melik es-Salih'e (1351-1354) isyan etmesi ve bu asi emirler ile Dulkadir Bey'i Zeyneddin Karaca Bey'in işbirliği sonucu Memlûk Devleti'ne karşı çıkmaları Ramazanoğullarına Beylik kurma yolunda önemli bir gelişme sayılabilir.⁶⁹

Ramazanoğulları Beyliği de tam anlamıyla bağımsız olamamıştır. Memlûk Devleti ve daha sonra Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında varlıklarını sürdürmüşlerdir.⁷⁰ Ramazanoğulları hiçbir zaman tam bağımsız olamadıkları için onlar adına kesilmiş bir sikkeye ve adlarına kanunname de tanzim edilmemiştir.⁷¹

Suriye sınırında yarı bağımsız Ramazan ve Dulkadir Türkmen Beylikleri Memlûk Devleti'nin hudut siyasetinde, *Suriye sınırının güvenliğinin korunmasını sağlaması bakımından önemli bir yer tutar*. Öyle ki bu Türkmen Beylikleri'ni yöneten kişiler çağdaş Memlûk kaynaklarında, onların bey olarak tanındıklarının ifadesi olarak onlar nâib ve bazen sahib olarak isimlendirilmiştir.⁷²

Memlûk Devleti için Güneydoğu Anadolu'daki Türkmenler ve Çukurova'da bulunan Ermeniler Suriye hududu boyunca Memlûkler için bir müdafaa seddi olmuşlardır. Bu seddin çökmesi ile Memlûk Devleti Osmanlı Devleti'nin yükselen gücü ile karşı karşıya kalmıştır.⁷³ İşte Ramazanoğulları-Memlûkler Devleti ilişkileri gösterilmeye çalışılan bu çalışma, bu coğrafi, siyasi ve sosyal zemin üzerinde cereyan etmiştir. Memlûkler, Suriye bölgesi ile alakalarını tanzimde bir denge ve tampon unsuru olarak yararlandıkları beyliklerle güç dengelerine göre dost ve düşman olarak devletin çöküşüne kadar ilişkilerde bulunmuşlardır. Meselenin anlaşılması bu olayların iç dinamikleri ve dış etkilerin söz konusu ettiği olay ve olguların iyi ve doğru tespitiyle mümkün olabilecektir.

⁶⁸ Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 556.

⁶⁹ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 442; Merçil, E.(2011). *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*. 313.

⁷⁰ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 445.

⁷¹ Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. *Türkler Ans.*, 6, 823.

⁷² Har-El, S. (1995). *Struggle for Domination*. s.39; Koprıman, K.Y. (2002). *Osmanlı Memlûk İlişkileri*. 471.

⁷³ Koprıman, K.Y. (2002). *Osmanlı Memlûk İlişkileri*. 471.

2. XIV. YÜZYILDA İLİŞKİLER

2.1. Yüreğir Bey Dönemi İlişkileri ve Üçok Türkmenleri'nin Çukurova'ya Yerleşmesi

Yüreğir Bey, Oğuz topluluklarından Yüreğir şeklinde adlandırılan topluluğun başıdır. Yüreğir Bey, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in babası olan Ertuğrul Gazi ile birlikte ve Süleyman Şah'ın emrinde Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen şahıslardan biri idi. Süleyman Şah'ın Caber kalesi yakınlarında Fırat'ta boğulması üzerine kendilerine uygun bir yurt arayan ona bağlı Türkmenler Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmıştır. Yüreğir Bey Varsak, Kusun, Karaisa, Özer, Gündüz ve Kuşdemir adlı topluluklarla Çukurova bölgesine gelmiştir. Bu sırada Çukurova Bölgesi'nde Ermeniler bulunmaktaydı. Yüreğir Bey yanındaki beylerden daha çok bölgede gücünü hissettirmiştir. Ancak diğer topluluklar Yüreğir Bey'in idaresinden kurtulmak istemişlerdir. Bu yüzden bölgede karışıklık yaratıp ayaklanmışlardır. Yüreğir Bey ve oğullarının kurduğu Ramazanoğulları Beyliği onların bu hareketlerini bastırmıştır. Ancak Ramazanlıların onlar üzerinde tam bir hâkimiyeti söz konusu değildir. Çünkü Çukurova'da Ramazanlıların tabi oldukları Memlûkler Ayas, Sis ve Tarsus olmak üzere üç Memlûk valiliği tesis etmişlerdi. Bunlar Üçok Türkmenlerinin hareketlerini kontrol altında tutup onlara göz açtırmamaya çalışıyorlardı. Yüreğir Bey hakkında kaynaklarda bu bilgilerden başka bilgi bulunmamaktadır.¹

Oğuzların Üçok koluna mensup Yüreğir, Kınık, Bayındır, Salur, İğdir ve Karkın gibi boy beyleri Memlûkler'e bağlı olarak Adana, Misis, Ayas, Payas havalisine yerleştirilmiştir. Bu boy beyleri de Ramazanoğullarına bağlı bir şekilde varlıklarını sürdürmüşlerdir.²

Yüreğir topluluğunun kışlakları başlıca Adana şehrinin güneyindeki Seyhan ve Ceyhan ırmakları arasında bulunan yöre idi. Yüreğirler, Oğuz ikili teşkilat'ına

¹ Aşıkpaşazade, *Tevarih-i Al-i Osman*, Ali Bey Baskısı, İstanbul h.1332, 225; Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 816; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 26-32-36-37; Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 445.

² Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 23-27; Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 613; Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 176; Alkan, M.(2005). Adana'nın İdari Yapısı (1516-1923). *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl.9(24). 225.

göre Oğuzların Üç-ok teşkilatından Dağhan kolunun bir boyudur. XVI. yüzyılda Adana sancağında bulunan pek çok topluluk bu boya mensuptur. Yüreğir ismi Anadolu'da başka yerlerde de görülmektedir. Bu, onların Çukurova bölgesinin dışında Anadolu'nun diğer bölgelerinin de fethinde bulunduklarını göstermektedir. Yüreğir ismi XVI. yüzyılda artık sadece onların kışlaklarının adı olarak geçmektedir.³

Kendisi ile beraber Çukurova'ya gelen Türkmenlerin liderliğini yapan Yüreğir Bey, kendi soyundan gelen kişiler oğlu Ramazan Bey'in adına izafeten Beylik kurdukları için Yüreğir Bey Ramazanoğulları Beyleri arasına alınmamıştır.⁴

2.2. mazan Bey Dönemi İlişkileri ve Ramazanoğulları Beyliğinin Kurulması

Ramazan Bey, Yüreğir Bey'in oğludur. 1354 yılında büyük bir ihtimalle babasının ölümünden sonra Memlûk sultanı el-Melik es-Salih Selahaddin b. Muhammed (1351-1354) tarafından uygun görülerek Ramazanoğulları Türkmenlerine Beylik yapmaya başlamıştır.⁵

Ramazan Bey, Dulkadirîliler'in Bey'i ve Elbistan Emiri Karaca Bey'in Memlûk Sultanı el-Melik es-Salih'e karşı giriştiği isyan sırasında onun görevinden azledilmesi ile Türkmen Emirliği'ne getirilmiştir.⁶ Ramazan Bey, Dulkadir Beyliği ile bu isyan sebebiyle birleşip Memlûk Devleti'nin karşısında yer almamıştır. Bu hareketiyle Ramazan Bey Memlûk Devleti'nin güvenini kazanmıştır.

Ramazan Bey, beyliğin başına geçmeden önce hâkim olduğu Adana ve çevresinde yanındaki Türkmenlerle beraber, bölgenin kontrolünü ele geçirip gayri Müslimlerin hareket serbestliğini azaltmıştır.⁷ Ramazan Bey babası'nın yanında gelen Türkmen topluluklarının beylerine kargaşa yaratmamaları ve birliği bozmamaları için yer göstermiştir. Bunlardan, Kusun'a; Eserkef'i kışlak, Gülek'te Beremedik'i, Tekfur Beyi'ne yaylak, Karaisa'ya; Midilli kışlak, Kuştemur'a; Tarsus kışlak, Bulgardağı yaylak, Gündüz'e; Sis kışlak olarak hâkim olmaları için yer

³Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 23.

⁴Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 38.

⁵Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 442; Özaydın, A.(1997). Hasan b. Muhammed b. Kalavun. *D.İ.A.*, 16, 332.

⁶Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 442.

⁷Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 816.

gösterilmiştir. Ramazan Bey ise; Adana'yı kendisine seçip burada hâkim olmuştur. Ramazan Bey'in yapmış olduğu bu yer paylaşımına, Türkmen Beyleri'nin itirazları olmamıştır. Onlar kendilerine verilen yerlerin idaresinde üzerlerine düşen görevleri yerine getirmişlerdir.⁸

Ramazan Bey döneminde (1354-1355), Memlûk Devleti, en-Nasır Muhammed'in ölümü ile (1341) saltanatın oğullarına geçtiği bir süreç içerisindeydi. Bu süre (1340-1361) yaklaşık 20 yıl sürmüştür. Bu dönemde başa geçen Memlûk sultanlarının yaşlarının küçük olması ve devleti idare edebilecek güce sahip olamamaları sebebiyle devletin yönetimindeki söz hakları azalıp, onların yerine ümeranın sultan ve devlet üzerindeki gücü artmıştır. Memlûklerin yaşadığı bu istikrarsız dönem devletin önemle üzerinde durduğu Kuzey Sınırı'nın güvenliği için de sorun yaratmıştır. Dulkadiroğulları Beyliği'nde görüldüğü üzere Memlûk idaresinin zayıflığından faydalanıp, devlete karşı isyan girişimlerinde bulunan asi Memlûk valileri ve onlar gibi fırsatını buldukça bağımsızlık girişimlerinde bulunan Türkmen toplulukları için bu dönem Memlûk himayesinden kurtulunun gerekli uygun bir zamandı. Bunun için Türkmen beyleri, içinde bulundukları zamanın siyasi şartlarına uygun olarak bazen birlikte bazen de asi Memlûk valileriyle işbirliği yapmışlardır. *Memlûk Devleti ise Suriye'nin güvenliği için Türkmen Beylikleri'nin ilişkilerini bozma yönünde bir politika geliştirmiştir.*⁹

1353 yılında, Dulkadir Beyi Zeyneddin Karaca Bey'in asi Suriye valileriyle işbirliği¹⁰ yapması üzerine onu cezalandırmak maksadıyla kendisinden Dulkadir Beyliği'nin hâkimiyet menşuru alınarak Çukurova bölgesinin idaresi Ramazan Bey'e verilmiştir. Ramazan Bey, Memlûklere bağlılığını ve onların itaati altında olduğunu göstermek amacıyla Kahire'ye giderken sultan es-Salih Selahaddin ve emirleri için 1000 iğdiş (muhtemelen at) götürmüştür. Ramazan Bey'in bu hareketi sultan tarafından hoş karşılanmış ve karşılığında ona ıktalar (dirlik), aşaret ve

⁸ Aşıkpaşazade, *Tevarih-i Al-i Osman*, 225; Kurt, Y.(2002). *Ramazanoğulları Beyliği*. 816; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 40; Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*. İstanbul: Kayı Yayıncılık, 164.

⁹ Solak, Kürşat.(2011). *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*. 108; Koprıman, K.Y. (2005). *el-Memalik el-Bahriyye (Bahri Memlûkler) Devri (1250-1382)*. 118; Kasım, A.(2005). *Muhammed*

b. Kalavun. *D.İ.A.*, 30, 547-548.

¹⁰ Dulkadiroğulları Beyliği'nin kurucusu Zeyneddin Karaca Bey, Memlûk Devleti'ne bağlı olduğu halde, asi Memlûk valileriyle anlaşıp, devlete isyan girişimlerinde bulunmuştur. Bu girişimlerin ayrıntısı için, bkz; Solak, Kürşat.(2011). *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*. 113-115.

tablhane emirlikleri verilmiştir. Ramazan Bey Kahire'de işlerini bitirene kadar ikamet edip daha sonra hâkimi olduğu topraklara geri dönmüştür.(1354-1355)¹¹

1353 yılında, Çukurova Bölgesinde Ramazanoğulları Beyliği'nin kurulmasıyla Memlûk Devleti Anadolu'nun güney bölgesiyle daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Bu zamanda Memlûkler istikrarlı bir yönetime sahip değildi. Ancak Memlûkler kuzey sınırında kurulan beyliklere karşı ilişkilerinde, Suriye'nin güvenliği için yerine göre onların koruyucusu ve onları destekleyen yerine göre ve ağırlıklı olarak onların arasını açan, aralarının kötü olmasından istifade eden ve onlar üzerine sefer düzenlemekten çekinmeyen bir devlet olmuştur.¹² *Memlûklerin Anadolu'nun güneyinde kurulan beyliklere karşı uyguladığı bu siyaset, devletlerinin devamı için gerekli olan Suriye ve Anadolu'nun Güneydoğu bölgesinin güvenliğinin sağlanması için hiçbir zaman göz ardı edemeyecekleri politikalarıydı.*

Ramazan Bey döneminde Adana Türkmenlerle beraber şehirleşme yolunda gelişme göstermiştir. Ramazan Bey, Dört Yol, Üzeyirli ve Karaisalı ile Boris taraflarına yerleştirdiği Üçok Türkmenlerinden elde ettiği gelirler ile Adana ve çevresinin gelişmesi için çaba harcamıştır. Ramazan Bey Adana'nın <Tepebağı> denilen yerin altındaki arazide çok sayıda ev yaptırıp bu evlerden herkesin yararlanabilmesi için sadece yer ücreti almıştır. Ramazan Bey'in bu faaliyeti, Türkmenler'in Çukurova'da kalıcı olarak ikamet etmek istediklerini ve bölgeyi sahiplendiklerini göstermektedir. Ramazan Bey, Adana ve çevresinde beyliğin kuruluş aşamasında siyasi ve sosyal açıdan uygun ortam yaratmıştır.¹³ 1354 yılında ölümü üzerine onun yerine oğlu İbrahim Bey Ramazanoğulları'nın Beyi olarak başa geçmiştir.¹⁴

¹¹ Zeyneddin Abd el- Basıt b.Halil b. Şahin Az-Zahir el-Hanefi, *Neylûl Emel-i fi Zeyli'd Düvel-i*, (Tah. Ömer Abdis Selam Tedmuri). Neylul Emel, III, 266.

¹² Solak, Kürşat.(2011). *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*. 105.

¹³ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 42-43; Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 442.

¹⁴ el-Makrîzî, Takiyyüddin Ahmed b. Ali, *Kitab es-Sulûk li-Ma'rîfet Düvel el-Mülûk*, IV, (Tah. Muhammed Abdulkadir Ata). Lübnan, 1997, 200; Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 442.

2.3. İbrahim Bey Dönemi İlişkileri

Ramazan Bey'in oğlu İbrahim Bey 1356 yılında babasının ölümü üzerine Memlûk Devleti tarafından Ramazanoğulları Beyi olarak Ramazanlı Türkmenlerin başına geçmiştir.¹⁵

İbrahim Bey, babası gibi memlûk sultanını ziyaret etmiştir. Dimaşk'ta bulunan Memlûk sultanına (el- Melik en-Nasır Bedreddin Hasan b. Muhammed b. Kalavun II. Saltanatı 1354-1361) ve sultanın büyük emirlerine 1000 Türk atı takdim etmiştir. Memlûk sultanı ise ona ıkta ve Türkmen Emirliği vermiştir. Bu Türkmen Emirliği Dulkadir Bey'i Karaca Bey'den alınıp babası Ramazan Bey'e verilmişti. Babasının ardından beyliğin başına geçen İbrahim Bey'e de aynı şekilde bu görev verilmiştir. Yani Dulkadir ve Ramazan topraklarının hâkimiyeti Üçoklar elinde olmuştur. Bununla beraber İbrahim Bey'e tabi olanlara tablhane ve onlar emirlikleri verilmiştir.¹⁶

Memlûkler, 1266 yılından itibaren sultan Baybars ile birlikte Çukurova bölgesine Türkmen topluluklarını yerleştirmeye başlamıştı. Bu Türkmenlerden Üçoklar'ın Yüreğir, Kınık, Bayındır, Salur, İğdir, Bozoklar'ın Dodurga, Karkın boylarına mensup aşiretler Çukurova'nın fethedilmesinde Memlûk Devleti'nin yanında yer almışlardır. Onların yardımıyla 1360 yılında Memlûkler'in Halep valisi Seyfeddin Baydemir komutasında Sis, Adana, Tarsus, Masisa (Misis) ve çok sayıda kale fethedildi.¹⁷

Çukurova'nın Türklerin eline geçmesinde büyük katkıları olan Türkmenler sayesinde "Tarsus Türkmen Birliği" oluşmuştur. Bu birlik Üçok'ların Yüreğir, Kınık, Bayındır, Salur, İğdir, Bozoklar'ın Dodurga, Karkın boylarına mensup topluluklarının Çukurova bölgesine yerleşmesiyle kurulmuştur. Tarsus Türkmenleri Kosun, Ulaş, Kuştemur, Esenli, Elvanlı, Gökçeli, Orhan Beyli, Ozan ve Gurbet adlı dokuz boydan oluşmaktaydı. Bu toplumlar konar-göçer olup tarım ve hayvancılık ile meşgul idiler.¹⁸

¹⁵ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 442.

¹⁶ el-Makrîzî, es-Sulûk, IV, 200-201; Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 36; Özeydin, A. (1997). Hasan b. Muhammed b. Kalavun. 332.

¹⁷ el-Makrîzî, es-Sulûk, IV, 245; Yiğit Akkuş, F. (2011). *Çukurova'da Memlûk-Ermeni Mücadelesi*. 246, Bilgili, A.S.(2011). Tarsus. 112.

¹⁸ Bilgili, A.S.(2011). Tarsus. 112.

Türkmenler'e 1338 yılında Ayas'ın ele geçirilmesi karşılığında Memlûkler tarafından emirlikler verildi. Bunun sonucunda Çukurova bölgesinde Türkmenler daha çok sayıda ve kalıcı bir şekilde yerleşmeye başladılar.

Ayas, Akdeniz'in en önemli limanı idi. 1335 yılında İlhanlı Hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın ölmesi Yakındoğu Tarihinde önemli değişiklikler yaratmıştır. Çukurova bölgesi de bu değişimlerin yaşandığı bir yer olmuştur.¹⁹ Bu tarihlerde Memlûk tahtında el-Melik Muhammed b. Kalavun (1310-1341 III. Saltanatı) bulunmaktaydı. Kalavun üçüncü kez Memlûk sultanı olduğu zaman Memlûk Devleti idari, iktisadi ve imari açıdan iyi bir durumdaydı. Memlûk nizamı olgunlaşmış ve devletin gelir kaynakları da artmıştır.²⁰ Memlûk Devleti Ayas üzerine sefer yapmak için uygun şartlara sahipti.

Ermeni Devleti XIV. yüzyılın ilk yarısında İlhanlılar'ın desteğini kaybetmişti. Ermeniler Türkmenler'in faaliyetleri ile Çukurova'da ehemmiyetlerini kaybetmeye başlamışlardı. Ermeni Kralı V. Leon, kendisine destek arayışlarına girmiştir. Sonunda Fransa Kralı ile yakınlaşmaya başlamıştır. Ermeni Kralı bu yakınlığa güvenerek Memlûk Devleti'ne ödemesi gereken yıllık vergiyi ödememiştir. Ancak bu pek mümkün değildir. Çünkü Memlûk Devleti bölgede gücünü hissettirecek kadar kuvvetli idi. Ermeniler'in Memlûk Sultanı'nın birkaç memlûkunu Ayas'ta tutuklaması ve bunlardan bir haber alınamaması Memlûk Devleti'ni Ermeniler ile savaşıma iten sebeplerden biri olmuştur. Bir diğer sebep ise Ebu Said'in yerine geçen Arpağa (Arpa)'nın yerine, Diyarbekir valisi Uyratlı Ali Padişah tarafından Musa adında bir şehzadenin geçirilmek istenmesidir. Bu ikisi Arpa'yı tahtından ederek birlikte iktidarı ellerinde tutmuşlardır. Ali Han'ın ve Musa'nın emirleri Kalavun'dan İlhanlıların Anadolu umumi valisi Celayirli Büyük Şeyh Hasan ve müttefiki Togay bin Sutay'a karşı yardım istemişlerdir. Bunun karşılığında onlar Memlûk Devleti'ne tabi olacaklardı. Sultan Kalavun bunları göz önünde bulundurarak ümera ile yaptığı görüşmeler sonucunda onlara yardım etmeyi ve Ermeniler'in elindeki Ayas kalesini ele geçirmeyi kararlaştırmıştır.²¹

Ayas seferi için hazırlıklarını tamamlayan Memlûk ordusu Kahire'den yola çıkmıştır. (1337) Hama, Hıms, Halep, Tarabulus ve Dimaşk nâibleri ile Halep'te

¹⁹ Fatma Akkuş Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 146.

²⁰ Koprıman, *Mısır Memlûkleri* s.610-611.

²¹ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 143-144.

birleşmişlerdir. Memlûk ordusu, Halep nâibi Alâeddin Altunboğa önderliğinde İskenderun'a ulaştığı zaman, Ermeni Kralı V. Leon'dan, Dimaşk nâibi Tengiz'e, Memlûk askerleri yağma hareketinde bulunmazlar ise kendilerine kaleyi teslim edeceklerine dair elçi gönderilmiştir. Ancak Altunboğa komutasındaki Türkmenler Çukurova'yı yağmalamaya devam etmişlerdir. Bunun üzerine Ermeni Kralı deniz yoluyla sultana elçi göndermiştir. Memlûk Devleti'ne önceden bu elçi'nin geleceği haber verilmediği için elçi kabul edilmemiştir. Reddedilen elçi bunun üzerine Dimaşk nâibi Tengiz'e hediyeler götürerek gitmiştir. Elçi, kale'nin Memlûklere kıtal olmadan verilebileceğini söylemiştir. Bu haberi sultana ileten Tengiz sultandan aldığı haber doğrultusunda Türkmenler'in savaşı bırakmasını söylemiştir. Ancak Türkmenler onu Ermeniler ile işbirliği yapmaktan suçlamışlar ve onu ciddiye almamışlardır. Şehir üzerine yürümeye başlamışlardır. 1338 yılında 8 gün süren kuşatma sonucunda Türkmenler, Ermeniler'i şehrin anahtarını teslim etmek zorunda bırakmışlardır. Ceyhan nehri civarında Memlûkler aldıkları esirleri ve yağmaladıkları eşyaları Ermeniler'e bırakarak Ayas şehrini 11 Mayıs 1338 tarihinde bir daha Ermeniler'e geçmemek üzere ele geçirmişlerdir.²²

Memlûk Devleti Ayas seferiyle, Ceyhan nehri'nin sol tarafında yer alan ve stratejik açıdan çok ehemmiyetli olan kaleleri ele geçirmeyi de ummuştur. Ayas ele geçirildikten sonra Küvare, Nuceyme ve Serfendikar kaleleri ele geçirilmiştir. Memlûk sultanı bu kaleleri Dimaşk nâibi Tengiz'e vermiştir. Memlûk Devleti, Ayas şehrini ele geçirmişti. Fakat şehir kuşatma esnasında çok tahrip olduğu için eski önemini yitirmiştir.²³

Türkmenler, 1375 yılında da ortak düşmanları olan Ermeniler'e karşı Memlûkler ile birlikte savaşmışlardır. Çukurova bölgesinde Ramazanoğulları Beyliği'nin kurulmasıyla birlikte Türkmenler'in sayısı artmış ve bölge onlar tarafından kuşatılmıştır.

Türkmenlerin sayısının artması, Ermeni tahtında yaşanan değişimler ve Memlûklerin Türkmenler ile birlikte 1360 yılında Ermeniler'in hâkim oldukları şehirlerin birçoğunu ele geçirmeleri, Ermenileri dağ kalelerine sıkıştırıp onları zor durumda bırakmıştır. 1374 yılında Kahire'de Baron Oşin'in Aşot isimdeki oğlu Müslüman olmuştur. Kral VI. Leon'dan nefret eden Ermeniler'in desteğini alan

²² Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 144-146.

²³ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 144-147.

Aşot, Türkmen Beyi Ebu Bekir ile anlaşıp Leon'a karşı birlikte hareket etmişlerdir. Türkmen Beyi Ebu Bekir, Aşot ile yaptığı anlaşmaya göre verginin verilmediğini iddia etmiştir. Sonuç olarak en-Nasır Muhammed b. Kalavun'un torunlarından Melik el-Eşref Zeyneddin Şaban zamanında 1375 yılında 15.000 kişilik bir ordu ile VI. Leon'un da içinde bulunduğu Sis kuşatılmıştır. Işık-Temür'un liderliğinde Üçoklu ve Bozoklu Türkmenler de bu ordunun içerisinde yer almışlardır. Ayıntâb'lı Halil el-Neccar'ın yaptığı bir mancınık ile şehir döğölmeye başlamıştır.²⁴ Kuşatma üç ay sürmüştür. Son Ermeni Kralı VI. Leon kendisine sadık askerleriyle Sis'i savunuyordu. Ancak kendisinden hoşnut olmayan halkın büyük bir kısmının tahrikleri ve fesat çıkarmaları sonucunda şehir Memlûklerin ele geçirmeleri için uygun hale gelmiştir. Sonunda Ermeni Kralı eman dilemiş ve Ermeniler'in başkenti Sis Memlûkler tarafından ele geçirilmiştir. Halep valisi Işıktemur VI. Leon'la birlikte askerlerini ve komutanlarını esir alarak Halep'e döndü. 1382 yılına kadar Kahire'de tutsak kalan VI. Leon ülkesine dönmek şartı ile serbest bırakıldı. Fransa ve İngiliz krallarıyla bir umut Krallığını yeniden kurma düşüncesindeydi. Fransa kralının desteğini almış olsa da 1393 yılında öldü. Neticede Memlûk Devleti tarafından Ermeni Devleti'ne son verilip onların hâkim oldukları topraklara Türkmenler yerleştirilip, onların yardımları ve hizmetleriyle Çukurova bölgesi artık Türklerin yurdu oldu.²⁵

1375 yılında Sis şehri, Memlûk Devleti, Dulkadirli Beyliği ve Ramazanlı Beyliği ile diğer Türkmen topluluklarının birlikte hareket edip Ermenilere karşı savaşmalarıyla ele geçirilmiştir.²⁶

Sis'in ele geçirilmesiyle Memlûkler Toros dağlarından Fırat ırmağına kadar uzanan sahada hâkim kuvvet olarak güçlerini hissettirmişlerdir.²⁷ Sis Memlûklerin Çukurova'da üçüncü valiliği durumuna getirilmiştir.²⁸

Memlûkler, 1375 yılındaki seferle birlikte Türkmenler üzerindeki güçlerini daha çok hissettirmişlerdir. Bölgede Memlûk hâkimiyetinin artması Türkmenler üzerindeki Memlûk baskısını arttırmıştır. Ayrıca bu sefer Memlûklerin kuzey

²⁴ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 19.

²⁵ Ersan, M. (2007). *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*. 225-231; El-Makrîzî, es-Sulûk, IV, s.377; Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 19.

²⁶ Koprıman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. 880.

²⁷ Koprıman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. 880.

²⁸ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 19.

sınırında yaşanan siyasi olaylar üzerinde yaptırım gücü olduğunu, hâkim güç olarak bölgenin güvenliğini sağlayan olduklarını göstermeleri açısından önemlidir.

Türkmenler Çukurova'da ikamet edebilmek için ve ortak düşmanları olan Ermenilere karşı savaşabilmek için her zaman Memlûkler'e ihtiyaç duymuşlardır. Nitekim onlar Çukurova bölgesine yapılan bütün seferlerde Memlûk Devleti'nin yanında seferlere katılmışlardır.²⁹

Ermeniler, Kıbrıs Kralı Pierre I. (1358-1368) zamanında Anadolu'nun Güney Anadolu bölgesinde bulunan Türk Beylikleri üzerine sefer yapma kararı almışlardır. Bu seferin sebebi, Ermenilerin en önemli şehirlerinden Tarsus, Adana, Pilerga, Ayas ve sahil şehirlerinin Türkmen beyleri ve Memlûkler tarafından ele geçirilmesidir. Onların elinde Gaban, Pardserpet ve Gorigos kaleleri kalmıştır. Türkmen Beyliklerinden Gorigos kalesini ele geçirmek isteyen Karamanoğulları Beyliği olmuştur. Çünkü bu kale Karamanoğulları şehirlerini sürekli tehdit edecek bir konumdaydı. Karamanlılar'ın Çukurova'da serbest hareket edebilmeleri için burasının Ermeniler elinde olmaması gerekiyordu. Ayrıca Gorigos, XIV. yüzyılda Haçlıların Anadolu'ya yönelik faaliyetlerinde kullanılabilecek önemli bir üs olarak görülüyordu.³⁰ Karaman Bey'i Alaeddin Ali Bey'in kaleyi ele geçirme girişiminden dolayı Gorigos halkı Ermeni Kralı VI.Leon'a karşı güven duymadıkları için Kıbrıslılar'dan yardım istemişlerdir. Pierre onların isteklerine olumlu cevap vermiştir. Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey Gorigos kalesinin Ermeniler'den alınması için 8 sene boyunca Ermeniler ile mücadele etmiştir. Alâeddin Ali Bey her iki tarafında ağır kayıplar verdiği seferler sonucunda 14 Mart 1367 yılında Gorigos'un Kıbrıslılar'a ait olduğunu kabul etmiştir. Ancak Karamanoğulları Gorigos kalesini ele geçirme fikrinden vazgeçmemişlerdir.³¹

Karamanoğlu İbrahim Bey (1424-1464) Kilikya sahilinde Kıbrıs krallığına ait Gorigos kalesini 1448 yılında zapt etmiştir.³²

Ramazanoğlu İbrahim Bey ve Türkmenleri Memlûk Halep valisi Bay Demir ile işbirliği yaparak 1360 yılında Adana ve Tarsus'un Ermeniler'den alınmasında önemli rol oynamışlardır. Üçok Türkmenleri aynı şekilde 1375 yılında da Sis'in ele geçirilmesinde Memlûk Devleti'nin yanında yer almışlardır. Ancak Çerkes

²⁹ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Çukurova'da Memlûk-Ermeni Mücadelesi*. 246.

³⁰ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 28.

³¹ Tekindağ, Ş.(1954). Karamanlıların Gorigos Seferi (1367). *İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi*, IV (9), 161-174.

³² Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 28.

Memlûkleri Memlûk Devleti'nin yönetiminde etkili olmaya başlayınca, Ramazanoğulları'nda Çukurova'da bağımsız bir beylik kurma düşüncesi ortaya çıkmaya başlamıştır.³³

İbrahim Bey, Ramazanoğulları Beyliği'nin başına geçtiği zaman Ramazanoğulları, Memlûk Devleti'ne bağlı bir beylikti. Beylik, Memlûklere tabi olmakla beraber onlara karşı ayaklanan asi Memlûk valileri ve diğer beylikler ile anlaşıp isyan girişimlerinde bulunmaktan çekinmemiştir.³⁴

Çukurova bölgesinde bulunan Anadolu Beyliklerinden Ramazanoğulları Memlûk egemenliği altında varlığını sürdürse de fırsatını bulduğu her vakit bağımsız hareket edip, Memlûk hâkimiyetinden kurtulmaya çalışmıştır. 1379 yılında Halep valisi Temürbay ve Üçok'lu Türkmenler arasında yaşanan çatışmalar, Türkmenler'in bu isteklerini göstermektedir.

1379 yılında, Halep valisi Temürbay Halepli askerler ile birlikte Sis (Kozan)'de bulunan Türkmenler'i tedip için yola çıkmıştır. Bunun sebebi Sis'te bulunan Türkmenler'in kargaşa yaratıp, isyan girişimlerinde bulunmalarıdır. Dulkadir'li Karaca Bey'in oğlu Halil, babası gibi ve Türkmenler'de her zaman var olan bağımsızlık düşüncesiyle Memlûk Devleti'nin hâkimiyeti altından çıkma girişimlerinde bulunmuştur. Bu düşüncesinden ötürü Elbistan valiliğinden azledilip burasının hâkimiyeti Mübarek Şah el-Tazi'ye verilmiştir. Ancak Mübarek Şah, Halil Bey tarafından yenilerek öldürülmüştür.³⁵ Dulkadirli'lerde yaşanan bu gelişmeler Üçok'lara tesir etmiştir. Onlar Dulkadiroğullarının Memlûkler'in itaatlerine uymamalarından cesaret almışlardır. Bunun üzerine Üçok'larda Memlûk hâkimiyetini tanımamaya başlamışlardır.

Memlûk Devleti, Sultanı el-Melik el-Mansur Muhammed b. Kalavun (1377-1381) zamanında Halep valisi Temürbay, Çin-Temür kumandasında Şam askerleriyle birlikte Türkmenler üzerine sefere çıktı. Bunu haber alan Türkmenler'in ileri gelenlerinden yaklaşık kırk kadar kişi hediyeleriyle birlikte Demirtaş'ın huzuruna geldiler. Onlar yaşanan gelişmelerden dolayı af dileyip, itaatlerini bildirip, Üçoklar ve Bozoklara mensup diğer Türkmen topluluklarının da Memlûkler'e bağlı

³³ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 10- 11.

³⁴ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 43-44.

³⁵ Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Adlı Memlûk Kaynağında Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar.

Abant İzzet Baysal Üni. Sosyal Bilimler Ens. Dergisi, 1(14), 3; Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 21-22.

olacaklarına dair söz verdiler. Ancak Temürbay onların sözlerini ciddiye almayıp muhafızlarıyla onları tutuklattı ve zincire vurdurdu, erkekler öldürüldü, kadınlara tecavüz edildi. Bu durum üzerine Türkmenler hızlı bir şekilde kendilerini toplayıp Memlûkler'e Bab el-Melik'te (Demirkapı) tuzak kurmuşlardır. Halepli askerlere karşı kurulan bu tuzakta, Türkmenler daha önce kendilerine nasıl davranıldıysa aynı şekilde karşılık vermişlerdir. Türkmenler Halep, Dımaşk ve Şam askerleriyle mücadele ettiler. Ayas'a giren Memlûk askerlerinin birçoğu yaralandı, öldürüldü, çoğunun eşyaları ve hayvanları (at ve deve) yağmalandı, ellerinde ne varsa hemen hemen hepsi ele geçirildi. Türkmenler Memlûklerden intikamlarını aldıkları bu çatışmada 30 bin deve, 13 bin eğerli at ve bunlarla beraber silah, çadır, kumaş da ele geçirdiler. Türkmenler büyük bir ganimet elde etmişlerdir. Memlûkler ise, büyük bir zarara uğramışlardı. Temürbay bu yenilgi sonucunda azledilmiştir.³⁶ Onun yerine Halep valiliğine Yelboğa getirilmiştir. Yelboğa 1383 yılında kalabalık bir ordu ile Misis'e gelmiştir.³⁷ Halep valisi Temürbay görevinden alınmasına sebep gördüğü Dulkadiroğlu Halil Bey ile Ramazanoğlu İbrahim Bey'in iyi olan ilişkilerini bozarak bundan yararlanmayı ummuştur. Ancak bundan bir sonuç elde edememiştir.³⁸

Memlûklerin iki beylik arasına nifak sokmasında ki amaç, onların Memlûkler'in Kuzey sınırında birlik olup bölgede güçlenmelerine engel olmak ve karışıklık yaratıp güvenlik sorunu teşkil etmelerini önlemektir.

Ramazanoğlu ve Dulkadiroğlu Türkmen Beylerinin aralarının Temürbay'ın hareketiyle açılmamasının sebebini Halil Bey'in daha ilk başta Memlûklere karşı çıkmasının gerekçesinde görebiliriz. Çünkü Karaca Bey'den alınan Türkmen Emirliği Ramazan Beyliğine geçmiştir. Halil Bey, Ramazanoğlu İbrahim Bey'in Bozoklar üzerinde her ne kadar hâkim olamadığını görse de Türkmen Emirliğinin Dulkadiroğulları'ndan çıkmasını hazmedememiştir. Buna rağmen Halil Bey ve İbrahim Bey Memlûk hâkimiyetinden kurtulmak adına bağımsızlık söz konusu olduğu zaman birlikte hareket etmişlerdir.³⁹

³⁶ Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 3; Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 37; Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 442-443.

³⁷ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 11.

³⁸ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 43-44.

³⁹ Solak, Kürşat.(2011). *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*. 119-120.

Türkmenlerin Memlûkleri ağır yenilgiye uğrattıkları Bâb el-Melik'teki çatışma ile ilgili olarak el-Makrizî bu olayın Memlûkler için büyük bir kusur olduğunu söyler. Türkmenlerin Memlûkler için önemli olduğunu, onlardan her yıl on binlerce koyun tahsil edildiğini, Türkmenlerin Memlûklerin yardım çağrılarına cevap verdiklerini ve Halep halkının onlardan çok fazla yararlandıklarını belirtir. Türkmenler açısından ise bu olay, Memlûkler tarafından özürlerinin kabul edilmemesi ve onların bu isteklerinin ciddiye alınmaması sonucunda zulüm yapmaya başladıkları, Memlûklerin karşısında yer alıp onlara düşmanlık yaparak adam öldürmek, mal yağmalamak ve kaleleri ele geçirmek gibi faaliyetlerde bulunduklarını belirtir.⁴⁰

1386 yılında, Karaca Bey'in çocuklarının Kahire'ye gitmesi ve Anadolu'nun güneyinde yaşanan bu gerginlikler üzerine Memlûk Devleti, Halil Bey'i Dulkadir Bey'i olarak tanımak durumunda kalmıştır. Ancak bundan Memlûk Devleti'nin bölgede yaşanan olaylar karşısında güçsüz olduğu anlaşılmamalıdır. Memlûklere karşı bağımsızlık hareketlerinde bulunan Türkmenler kendilerinin hâkim oldukları topraklarda bey olabilmek için Memlûk desteğine muhtaç idiler. Onların bu ihtiyaçları, Memlûk Devleti'nin Kuzey sınırını kontrol altında tutabilmesi için gerekli olan siyasi anlayışa paralel olarak Memlûklerin bundan istifade ettiği bir fırsata dönüşmüştür.⁴¹

İbrahim Bey, Memlûklere karşı Dulkadiroğlu Halil Bey'in yanında yer almıştır. Ancak Halil Bey, 1381 yılında Memlûklere karşı başarısız olmuştur.⁴² Ramazanoğlu İbrahim Bey bu başarısızlık üzerine Memlûklerden çekinmeye başlamıştır. Memlûklerin Sis valisi Torun-Tay⁴³ aracılığıyla Memlûk Devleti'nden Dulkadiroğulları Beyliği ile bir olup Memlûklere karşı çıkmasından dolayı pişman olduğunu ve bu hatasının bağışlanmasını istemiştir. Memlûk sultanı el-Melik es-

⁴⁰ El-Makrizî, es-Sulûk, V, 59; Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 165.

⁴¹ Solak, Kürşat. (2011). *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*. 119-120.

⁴² "Halil Bey, 1381 yılında Memlûkler ile olan mücadelesinde hemen pes etmemiştir. Bir süre Memlûk askerlerinin takip ettiği bir Türkmen Beyidir. Berkuk'un Devadarı Emir Yunus ona karşı takip ve saldırı faaliyetlerine başladığı zaman Ramazanoğlu İbrahim Bey'in Halil Bey'e yardım ettiğini duyup onun askerlerinin üzerine yürümüştür. Emir Yunus Malatya dışındaki askerlerden onunla birlikte olanlar ile birlikte Ramazanoğlu İbrahim Bey üzerine yürümüştür. Üçoklardan sonra da Bozoklar üzerine yürümüşlerdir. Emir Paşaoğlu Haydar'ın askerleri üzerine gidilmiştir. Emir Paşaoğlu'nun Memlûk emirlerinden eman istemesi üzerine kendisine eman verilmiştir." Koyuncuoğlu, T. (2007). *Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar*. 4.

⁴³ İbrahim Bey 1381 yılında Memlûk Devleti'ne karşı Memlûk komutanlarından Emir Hüsameddin Toruntay ile anlaşmıştır. Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 44.

Salih Zeyneddin Muhammed b. Kalavun (1381-1382) tarafından özrü kabul edilmiştir.⁴⁴

İbrahim Bey, Memlûk Devleti'nin yanında olduğunu bildirse de bu davranışında samimi değildi. Çünkü Halil Bey Memlûkler'e yenildiği için af dilemiştir. Beylik süresi boyunca yaptığı faaliyetlerde onun Memlûk hâkimiyetini kabul etmediği, fırsatını buldukça bağımsız bir beylik olabilmek için çaba harcadığı görülmektedir.⁴⁵

İbrahim Bey 1381 yılında, Memlûk Devleti'ne karşı ayaklanan Sis Emir'i Hüsameddin Toruntay ile de ittifak kurmuştur. Halbuki bu vali İbrahim Bey'in Dulkadirliiler ile olan işbirliğinde Memlûk Devleti'ne itaat etmekteydi.⁴⁶ İbrahim Bey her fırsatta Memlûk hâkimiyetinden kurtulma çabası içerisinde olmuştur.⁴⁷ 1382 yılında yaşanan gelişmeler de İbrahim Bey'in Memlûk hâkimiyetini tanımak istemediğini göstermektedir.

İbrahim Bey'in döneminde Memlûk Devleti'nde devlet yönetiminin Türkler'den Çerkes'lere geçtiği sancılı bir süreç yaşanmaktaydı. Bu değişim Memlûklerin devlet yönetiminde ve devletin yapısında bir değişiklik yaratmamıştır. Ancak Memlûkler'den Çerkes asıllı olanlar devletin hâkimiyetini ele geçirip 1382 yılından itibaren yaşanan siyasi ve askeri olaylara yön vermişlerdir. Bu durum Memlûk tarihçileri tarafından Memlûklerin ikinci dönemi yani Burci Memlûkleri Dönemi (1382-1517) olarak adlandırılmıştır. Çerkes Memlûkleri 1382 yılında birden ortaya çıkmamışlardır. Onlar Bahri Memlûk sultanı Kalavun (1279-1290) tarafından cesur ve güçlü olmalarının yanı sıra sayılarının bol olması sebebiyle fiyatlarının ucuz olmasından tercih edilerek satın alınmaya başlayıp özel bir eğitime tabi tutulup diğer memlûkler ile karışmamaları için Kaletu'l-Cebel burçlarına yerleştirilmişlerdir. Ancak onların artan sayıları dolayısıyla sadece orada bulunmaları çok zordu. el-Eşref zamanında Çerkes Memlûklerinin sayısı artmakla birlikte onlara kale burçlarından ve kışlalarından çıkma izni verilmiştir. Bundan sonra Çerkes Memlûkleri kendilerini Türk Memlûklerinden daha aşağı görmemişlerdir. Onlar devleti yönetmek için Türk Memlûkleri'nden daha az güce sahip değillerdi. Çerkes Memlûkleri'nin kendilerini gösterdikleri ilk olay Kalavun'un

⁴⁴ El-Makrîzî, es-Sulûk, V, 125.

⁴⁵ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 37-38.

⁴⁶ El-Makrîzî, es-Sulûk, V, 125.

⁴⁷ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. 44.

oğlu el-Eşref Halil'in öldürülmesidir. Memlûkler'de var olan asabiyye anlayışına göre onların efendileri ölse dahi onlar efendilerinin oğulları veya memlûkleriyle bağlarını koparmazlardı. Bundan dolayı el-Eşref Halil'in öldürülmesi ile onlar ayaklanmışlardır. Daha sonra Türk Memlûkleri ile Çerkes Memlûkleri arasındaki çatışmalar artmış ve en-Nasır Muhammed'in oğulları ve torunları döneminde Çerkes Memlûkleri güçlenmiştir. Çerkes Memlûklerinden Berkuk'un devletin yönetimini ele geçirmesiyle Bahri Memlûk Dönemi sona ermiş ve devlet'in sona ermesine kadar süren Burci Memlûkleri Dönemi başlamıştır.⁴⁸

Ramazanoğulları 1381 yılında Dulkadiroğulları ile birlikte Memlûk Devleti'ne karşı isyan etmişlerdi. 1382 yılında ise Karamanlılar ile birlikte hareket etmişlerdir.

1382 yılında, İbrahim Bey Karamanoğulları ile ittifak yapmıştır. Adana valisi (nâibi) olan İbrahim Bey'in adı Özer ve Burnaz oğulları ile birlikte yol kesmek, Anadolu hacılarını ve tacirlerini soymak, Sis'i ele geçirmek için Karaman Bey'i Alâeddin Bey ile işbirliği yapmak gibi olaylara karışmıştır. Memlûk Devleti bu haberler üzerine Dimaşk, Tarablus, Hama, Halep, nâibliklerine, Ikta Türkmenleri'ne ve Kürtler'e, Sis'te isyan eden Türkmenler'e karşı harekete geçmeleri için emir vermiştir.(1383-1384)⁴⁹

Anadolu'nun iç kesiminde bulunan Karamanoğulları, kendilerine Memlûklerden daha yakın bulunan Osmanlı tehlikesine rağmen onlara karşı faaliyette bulunuyorlardı. Osmanlı sultanı Murat Hüdavendigâr'ın Rumeli'de fütuhât hareketlerinde bulunmasından istifade ederek Osmanlılar'ın Hamitoğlu Hüseyin Bey'den seksen bin altına satın aldıkları Yalvaç, Karaağaç, Seydişehir, Beyşehir'e saldırıp, Beyşehir'i ele geçirmişlerdir. Buna karşılık Konya'da Osmanlı askeri tarafından kuşatılmıştır. Karamanoğlu Alâeddin Bey, 1386 yılında Osmanlı Devleti ile yaptıkları anlaşma gereği aldığı yerleri geri vermiştir. Daha sonra Sivas hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmet Bey'e karşı Kayseri şehrini ele geçirmiştir. Ancak şehir ondan hemen geri alınmıştır. Karamanoğlu Alâeddin Bey beylik süresi boyunca başta Osmanlı Devleti olmak üzere Hamitoğulları ve Germiyanogulları ile savaşmaktan çekinmemiştir. O cesur ve mücadeleci bir bey idi.⁵⁰

⁴⁸ Kopruman, *Mısır Memlûkleri* 624-633; Yiğit, İ.(2004). Memlûkler. *D.İ.A.*, 29, 91-92.

⁴⁹ el-Makrîzî, es-Sulûk, V, 157-158.

⁵⁰ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 13-14.

Halep valisi Yelboğa, Türkmenler üzerine giden diğer nâiblerin önderliğini yapmıştır. Türkmenler'e karşı askeri bir girişimde bulunmadan önce onları uyarmıştır. Askerlerinin gücüyle onları korkutmuştur. İtaat ettikleri takdirde canlarının ve mallarının Memlûk Devleti'nin kontrolü altında korunacağını söylemiştir. İtaat etmeleri için onları uyarmıştır. Türkmenler bu itaat emrine uymamış olacak ki Yelboğa en-Nâsirî 1382 yılında onlara karşı Halep'ten çıkıp Amik'e (Antakya) yönelmiştir. Ramazanoğlu İbrahim Bey, Özeroğulları ve Üç-ok topluluğundan Murnasoğulları da savaşmak için Sis'e yürümüşlerdir. Memlûk askerleri Bagras geçidine giderken Türkmenler'in onları fark etmemeleri için gizlice hareket etmişlerdir. Bunda amaçları Misis'i savunmak idi. Ancak oraya Türkmenler daha önce gelip Bagras köprüsünü ele geçirmişlerdi. Türkmenler köprü'nün iki tarafını tutmuşlardı. Memlûk askerleri'nin karşıdan karşıya geçmesine izin vermemişlerdir. Bundan dolayı Memlûk askerleri Sis'e ulaşmak için Ceyhan nehrinden geçti. Misis'de Türkmenler ile Memlûk askerleri çatıştılar ve Türkmenler bozguna uğratıldı. Türkmenler'in birçoğu dağlara kaçıp saklandı onlardan iki kişi Halep valisi Emir Yelboğa en-Nâsirî'den eman istediler. Onlara eman verildi. İbrahim Bey daha sonra Adana'ya kaçmıştır. Sis valisi Emir Taşboğa el-İzzi'ye gelen habere göre İbrahim Bey Adana'dan kaçmış ve gidilmesi zor olan dağ yoluna yönelmişti. Daha sonra Sis valisi Emir Taşboğa el-İzzi'den İbrahim Bey hakkında bir bilgi daha gelmiştir. Bu habere göre İbrahim Bey Sis sınırında idi. Memlûk Devleti'nden aldığı emir doğrultusunda Sis valisi, Sis'te bulunan Türkmenler'den ve Karamanoğulları'ndan bir kısmıyla savaşmıştır ve onların birçoğunu bozguna uğratmıştır. Ramazanoğlu İbrahim Bey Memlûklere yakalanmaktan kurtulsa da karısı ve çocukları Memlûklerin eline geçmiştir. İbrahim Bey ise, Bayatlar'a sığınmıştır. Memlûkler buna takip Bozoklu'ya gidip savaşmışlardır. İbrahim Bey ve ona bağlı olanlar ile annesi ve kardeşi Kara Mehmet Memlûklerin eline geçmiştir. Bundan sonra Memlûk askeri Sis'e dönmüştür. Orada Türkmenler'den at, silah gibi çok sayıda ganimet ele geçirmişlerdir. Sis'e getirilen İbrahim Bey ve kardeşi anneleriyle birlikte Halep valisinin de isteği üzerine ikiye bölünerek öldürülmüşlerdir.⁵¹

⁵¹ el-Makrîzî, es-Sulûk, V, 157-159; Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 4-6; Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443.

1383 yılında ölen İbrahim Bey'e Çukurova bölgesinde Hristiyanlara ve Ermenilere karşı yapılan savaşlarda sağladığı yararlılıklar dolayısıyla *Dinin Keskin Kılıcı* veya *Celadetli* ve *Bahadır* kişi anlamında *Sarımuddin* ünvanı verilmiştir. İbrahim Bey Çukurova bölgesinde bağımsız bir Ramazanoğulları Beyliği olmasını isteyip bunun için gerekli fırsatları değerlendirse de Memlûk hâkimiyetinden beylik'i kurtaramamıştır.⁵² İbrahim Bey 1383 yılında Adana nâibi idi.⁵³ O Memlûklere karşı Anadolu Beylikleriyle işbirliği yapıp Memlûklere karşısına alsa da ölene kadar Adana'nın hâkimi ve Ramazanlılar'ın beyi olmaya devam etmiştir.

İbrahim Bey Ramazanlılar'ın Memlûk hâkimiyetinden çıkması için elinden geleni yapmıştır. Ramazanlı Türkmenlerinin bağımsız yaşaması arzusu onun hayatına mal olmuştur.

2.4. Ahmet Şehabettin Bey ve Burci Memlûkler ile Gelişen Yoğun İlişkiler

Ahmet Bey, İbrahim Bey'in kardeşidir. Kendisinden önce beylik yapan ağabeyisinin Mısır'da öldürülmesi sonucunda Ramazanlılar'ın beyi olarak 1383 yılında beylik yapmaya başlamıştır.⁵⁴

Ahmet Bey Ramazanoğulları Beyliği görevinin başına geçerken Memlûk Devleti'nin desteğini almış olmalıdır. Çünkü kaynaklarda Memlûk Devleti'nin Ahmet Bey'i Türkmenlerin lideri olarak istemediğine dair bir bilgi yoktur.

Anadolu'nun güneydoğusunda bulunan Türkmen Beyleri hâkim güç olan Memlûkler'in desteğine ve onayına *bey* olabilmek ya da *beylik* süresinin ilk yıllarında ihtiyaç duymuşlardır. Daha sonra onların egemenliğinden kurtulma çabaları içerisinde olmuşlardır.

Ahmet Bey 1384 yılında Bozoklar ile birlikte Maraş'ı istila etmiş ve orada bulunan Memlûklere sadık Türkmenleri rahatsız edip, onları oradan kaçırmıştır. Memlûk Devleti, Dulkadirli ve Ramazanlı Türkmenlerinin bu hareketlerine karşılık onları cezalandırmak için Yel-Boğa'yı görevlendirmiştir. Yel-Boğa asi Türkmenleri bozguna uğratmış ve onların davalarını yağmalatmıştır.⁵⁵

⁵² Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 43; Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443.

⁵³ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443.

⁵⁴ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*,45.

⁵⁵ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 40-41.

Memlûk Sultanı Berkuk, 1399 yılında öldü. Berkuk ölmeden önce Memlûk ümerasını toplamış ve oğulları Ferec, Abdulaziz ve İbrahim'in veliaht kabul edilmelerini istemiştir. Kardeşler arasından yaşı küçük olan Ferec Memlûk tahtına oturtuldu.⁵⁶ Sultan Ferec, Emir Togaytemür aracılığıyla Ramazan ve Karaman Beylikleri arasındaki dağlık ve ormanlık bölgede yaşayan Varsak ve Üçok Beylerine, vali ve kale nâiblerine mektuplar; Adana, Sis ve Halep nâibleri ile diğer Türkmen beyliklerine ise dirlik beratları gönderdi.⁵⁷

Memlûk Sultanı Ferec tarafından 1398-1399 yılında Halep valisine Adana valisi Ramazanoğlu Ahmet'e 100 karkal⁵⁸, 100 asker, 50 bergüstvan (gaşiye), silah ve 1000 dinar vermesi için haber verildi.⁵⁹

1398-1399 yılında Memlûk Devleti, ulakları vasıtasıyla Varsak ve Üçok Türkmenlerine hediyeler göndermiştir. Ahmet Bey'e misal⁶⁰, Halep ve Sis valilerine ise işlemeli kıyafetler, kürkler, ipekten kıyafetler, zerkeşe ve akbiye verilmiştir. Memlûkler'in bu hediyeleri göndermedeki amacı onlar ile olan gergin havayı yumuşatmaktır.⁶¹

Memlûk sultanı Ferec'in yaşının küçük olması ve Suriye sınırının tehlike altında olması göz önünde bulundurularak Türkmenler tarafından da herhangi bir karışıklık yaşanmaması veya olası bir dış tehlike karşısında onların yardım ve desteklerini sağlamak düşüncesinde olunmalıdır ki Memlûkler 1398-1399 yılında Türkmenlere inamda bulunmuştur. Memlûkler Türkmenler'e uyguladıkları bu siyasi hareketin karşılığını onların yardımıyla Halep şehrinin ele geçirilmesinde almışlardır.

Memlûk sultanı el-Melik en- Nasır Zeyneddin Ferec b. Berkuk (I. Saltanatı) zamanında (1399-1405) Memlûkler, Ramazan Bey'i Ahmet Bey ve diğer Türkmen Beyleriyle olan ilişkilerini iyi tutmak istemiştir. Çünkü 1399 yılında Memlûk sultanı olan Ferec 12 yaşındaydı. Bundan istifade etmek isteyen ümera arasında

⁵⁶ Koprıman, K.Y. (2005). el-Memalik el-Bahriyye (Bahri Memlûkler) Devri (1250-1382). 133; Tekindağ, Ş.(1971). Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış. *İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi*, (25) 22-23.

⁵⁷ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova* 146.

⁵⁸ Kolsuz elbisedir. el-Makrîzî, es-Sulûk, V, 352.

⁵⁹ El-Makrîzî, es-Sulûk, V, s.436; Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 7.

⁶⁰ Ferman veya menşurdan daha alt seviyedeki emirnamedir. Misal, daha çok divanu'l ceştîten ıktâ tahsisi, artırılması, eksiltilmesi veya ıktanın geri alınmasıyla ilgili olarak yazılırdı. İbn Tagrıberdi,(2013) *En- Nücumu'z Zahire*, (çev. Ahsen Batur). İstanbul: Selenge Yayınları, 588.

⁶¹ Kürk ve akbiye toplam 15 parça ipek ise, 24 parçadan oluşmaktaydı. el-Makrîzî, es-Sulûk, V, s.454-455.

çekişmeler yaşanmaktaydı. Memlûk Devleti bu dönemde dışarıdan Timur tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Timur Sivas, Maraş ve Ayntâb (Gaziantep) şehirlerini tahrip etmiş ve Suriye sınırında nâibler ile çatışıp Halep şehrini de yağmalayıp tahrip etmiştir.⁶²

1400-1401'de, el-Melik en-Nasır Zeyneddin Ferec b. Berkuk zamanında Nâibe'l Gaybe Esen Demir'den bir mektup gelmiştir. Bu mektupta Ramazanoğlu Ahmet Bey'in Doğancıoğlu ve Şöhrioğulları ile birlikte Halep şehrini Timur kuvvetlerinden aldığı, onlardan birçok kişinin öldürüldüğü (3000 atlı'dan fazla) bilgileri bulunmaktaydı. Timurlenk bu esnada Trablus'a asker gönderdi. Orada köy ahalileri buna kızıp onları iki dağ arasında taşıyarak öldürmüşlerdir. Daha sonra Timur'un askerlerinden beş kişi gelip Memlûk sultanına itaatini bildirmiş ve kendileri gibi Timur'un askerlerinin yarısının Memlûklere itaat edeceğini haber vermişlerdir.⁶³

1400-1401 yılında, Timur kuvvetlerinin Halep şehrinden ayrılması üzerine Halep valisi Emir Demirtaş şehre gelmiştir. Ancak yanında çok sayıda asker bulunmamaktaydı. Bu durumu öğrenip kendisine yarar sağlamak isteyen Suriye Arapları'nın emiri Nu'ayr b. Hayyar Halep şehrini ele geçirmek için şehrin önüne gelmiştir. Demirtaş Halep şehrini koruyacak yeterli sayıda askere sahip olmadığı için Ramazanoğlu Ahmet Bey'den yardım istemiştir. Ondan olumlu cevap gelmiştir. Ahmet Bey çok sayıda askeriyle Arap emirini mağlup edip onu Halep'ten uzaklaştırmıştır. Ahmet Bey'in Memlûkler'e sağladığı bu büyük yardım Memlûk Devleti tarafından hoş karşılanmıştır. Ahmet Bey'e bu zaferin karşılığında hil'at, para ve hediyeler verilmiştir.⁶⁴

Ahmet Bey, 1400-1401 yılında Halep ve civarını dış saldırılardan korudu. 1401-1402 yılında ise, Şam Beylerbeyi Tanrıvermiş Memlûk Sultanı Nasır'a isyan etmiş ve Ramazanlı Ahmet Bey'e sığınmıştır. Ahmet Bey ona yardım etmiştir.⁶⁵

Halep Nâibi Demirtaş, 1400-1401 yılında Türkmenlerin kötü hareketlerine karşı önlem almıştı. Onlardan Antakya hâkimi Baz oğlu Faris'in kötülükleri artmıştı. Doğancıoğlu Faris Halep'te iş yerlerinin çoğunu ele geçirmiştir. Halep valisi,

⁶² Koprman, *Mısır Memlûkleri* 133-134.

⁶³ Abd el-Basit, Neylu'l-Emel, III, 51; El-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 46; Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 7.

⁶⁴ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 41; Koprman, *Mısır Memlûkları* 133-134.

⁶⁵ Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. 172.

Faris'e karşı kardeşi Nasıreddin Muhammed b. Şöhri'yi, Dulkadirli'ye (Alâeddin Ali Bey'e) kardeşinin oğlu Tağrıberdi'yi, Ramazan Bey'ine (Ahmet Bey'e) diğer kardeşinin oğlu Korkmazı, Bayat ve İnal Türkmenlerini bir araya getirsın diye göndermişti. Demirtaş daha sonra Türkmenlerin çıkardıkları kargaşayı engellemek amacıyla onların üzerine uyguladığı askeri baskı yerine Memlûklerin Türkmenlere karşı genelde ve etkili olan politikalarını uygulamıştır. Yani onlara hamilik yaparcasına yaklaşmışlardır. Demirtaş, Ramazan ve Dulkadir Beyleri'ni barıştırıp Sultan el-Melik en-Nasır Ferec'e bağlı olacaklarına dair yemin ettirmiştir. Demirtaş, Dulkadiroğlu Alâeddin Bey ve Ramazanoğlu Ahmet Bey'in önceden kavgalı olduğunu biliyordu ve onları böyle bir zamanda küs bırakamazdı. Onları barıştırdı. *Bundan amacı bu iki Türkmen Bey'ini Memlûklere tabi kılmak ve sultan'a karşı gelen asi Türkmenleri olası bir isyan hareketlerine karşı kullanmaktır.* Bu Türkmen beyleri Faris'in karşısında yer alıp onu yenilgiye uğratmışlardır. Faris ve müttefiki Cekem Antakya'da kuşatılmıştır. Demirtaş itaat etmeyen asi Türmen Beyleri'ni Emir Çekim ile birlikte Antakya'da kuşatmışlardır. Sudun el-Celeb Camak gibi sultana karşı gelenlerin birçoğu sultan'dan eman istemişler ve sonra isyan eden topluluklar dağılmıştır.⁶⁶ Bu sırada Cekem sultan tarafından affedilmiştir.⁶⁷ Demirtaş Türkmenler'e karşı olan bu seferinde onunla beraber kuşatmaya katılan birliklerin dağılmasıyla zayıf düşmüştür. Cesareti kırıldığı için Dulkadirli Alâeddin Ali Bey'i yolundan geri döndürerek kendisi ile birlikte kalmasını rica etmiştir.⁶⁸

Ramazanoğlu Ahmet Bey Halep şehrinin valisi Demirtaş ile birlikte Halep şehrini Timur'un işgalinden kurtarıp Memlûk Devleti'ne teslim etmiştir. Ancak bu Türkmen Bey'inin ve Halep valisinin Memlûklere sadakati çok uzun sürmemiştir.⁶⁹

Ahmet Bey bir sene sonra Memlûklere isyan eden asi Halep valisi Demirtaş'ın yanında yer almıştır. Memlûk Devleti, kendisine karşı çıkan asi vali ve asi Türkmen Bey'ine müdahale etmiştir. Her ikisi de Demirtaş'ın yerine gelen yeni Halep valisi Dokmak (Tokmak) tarafından yenilgiye uğratılmıştır.⁷⁰ Demirtaş Ahmet

⁶⁶ El-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 118; Abdu'l Basit, Neylül Emel, III, 111; Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez- Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 8; Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 35-36.

⁶⁷ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova* 179-180.

⁶⁸ Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 36.

⁶⁹ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443.

⁷⁰ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443.

Bey ve Türkmenler ile Halep'e gitmiştir. Halep nâibi olan Dokmak ise Arap emiri Nuayr ile onlara karşı savaşmış, onları yenilgiye uğratıp ganimetlerini ellerinden almıştır.⁷¹ Halep valisi Dokmak'ın görev süresi çok uzun sürmemiştir. Onun idaresinden memnun kalmayan Memlûk sultanı, Akboğa'yı Halep valiliğine tayin etmiştir. Bunun üzerine Dokmak Kahire'ye dönmeyi kabul etmeyip Dulkadir Bey'i Muhammed Bey'in kardeşi Ali Bey'e sığınmıştır(1403). Dokmak, Akboğa'nın iki ay sonra aniden ölmesi üzerine Halep şehrini ele geçirirse de 1404 yılında iki yıldır Trablus-Şam valiliğinde bulunan Demirtaş yeniden Halep'e tayin edilmiştir.⁷²

Halep valisi Demirtaş yeniden vali olarak seçilmesinden sonra bölgede Memlûklerden daha etkin bir şekilde Türkmenler üzerinde yaptırım gücüne sahip olmuştur. Demirtaş, Memlûk Devleti'nin onayına ve desteğine gerek duymadan onlar üzerinde kendisine uygun bir şekilde hareket etmiştir. Memlûk Devleti kendi valisinin devletten bağımsız bir şekilde hareket etmesini önlemek ve Halep valisinin bölgedeki Türkmenler üzerinde Memlûk etkisinin azalmasını önlemek ve itaatten çıkmalarını engellemek amacıyla Cekem'i affetmiş olmalıdır.

Memlûk Devleti Cekem isyanından sonra Nevruz'un isyanı ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Şehabettin Ahmet Bey 1408-1409 yılında, Şam valisi Şeyh ile Çekim Taraftarı Nevruz arasındaki mücadelede Antakya önlerinde bulunmaktaydı. Ahmet Bey Antakya'ya girerek Nevruz'u ele geçirmiştir. Adana'ya dönerken ise bilinmeyen bir sebepten dolayı Nevruz'u serbest bırakmıştır.⁷³ Sonra Nevruz'un Yeşbek b. Özdemir tarafından yakalandığına dair haber gelir.⁷⁴

1412 yılında Emir Nevruz, Halep nâibi Emir Yeşbek b. Özdemir, Trablus Nâibi Emir Toh, Hama nâibi Kımş (Alâeddin Ali) b. Dulkadir ve Seyyidi es-Sagir olarak bilinen Demirtaş'ın kardeşinin oğlu Tagrıberdi ile Melik Müeyyed Şeyh'e karşı görüştü. Bu nâiblere günde 40 bin dinar dağıttı. Nevruz'un Melik Müeyyed'in sultanlığına ve halife el-Musta'in Billâh Ebu'l-Fazl el-Abbas'a yönelik faaliyetlerine karşı, İbn Tübbati Nevruz'a engel olmak istemiştir. Ancak Nevruz onun sözlerine itibar etmemiştir. Melik Müeyyed Şeyh'e karşı Türkmenlerin sayısını arttırmıştır.

⁷¹ Abd el-Basit, Neylûl-Emel-i, III, 75-76.

⁷² Yinanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 35-36.

⁷³ Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 818; el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 209-210-219-259.

⁷⁴ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 208-209.

Nevruz'un bu faaliyetleri Melik Müeyyed'e bildirildiği vakit, sultan Dımaşk nâibi Emir Nevruz'un yerine Demirtaş'ın kardeşinin oğlu Emir Korkmaz'ı atadı.⁷⁵

Memlûkler tarafından 1408-1409 yılında, Ahmet Bey'e ve arkadaşlarına üç aruz, at, teşrif⁷⁶, silah, kumaş ve akbiye gönderilmiştir.⁷⁷

Memlûk Sultanı Ferec'in valileriyle olan çekişmelerinden dolayı Ahmet Bey, Memlûklere karşı isyan etse dahi Ferec sultanlık süresince onun desteğine ihtiyaç duyacağı için Ramazanoğlu Ahmet Bey ile ilişkilerini iyi tutmaya çalışmıştır. Bunun için zaman zaman ona hediyeler göndermiştir. Ramazan Bey ise, Memlûkler'in düşmanlarına karşı onların yanında yer almıştır. 1410 yılında Halep'e giden Ahmet Bey sultan Ferec ile görüştüktan sonra kızını ona verdi. Ahmet Bey'in kızı Memlûk sarayında başkadın (hund el-kübra) oldu.⁷⁸ Sultan Ferec'in Türkmen eşi Memlûk sarayında büyük bir nüfuz sağlamıştır ve kendisine sultan Ferec tarafından köşkler ve çok kıymetli eşyalar verilmiştir.⁷⁹

Ramazanoğulları Şeyh el Mahmudî (1412-1421) zamanında, Anadolu'nun iç kesimlerinde kurulan Karamanoğulları'nın Tarsus'a yönelik faaliyetleri sonucunda Memlûkler ile tekrar münasebette bulunmuştur. Ancak bu yeni başa geçen Memlûk sultanı ile ilişkiler kötü bir şekilde başlamıştır.

Oğuzlar'ın Afşar boyuna mensup Karamanoğulları Beyliği (1256-1474) Memlûk valileri arasındaki çekişmelerden yararlanarak Tarsus şehrini ele geçirmiştir. Ramazanoğlu Ahmet Bey Tarsus'un Karamanoğulları'na geçmesinden rahatsız olup 7 ay süren kuşatma sonucunda Tarsus şehrini onlardan zorla alıp, şehrin idaresini oğlu İbrahim'e vermiştir.⁸⁰ Tarsus'ta 12 yıl süren Karaman hâkimiyeti sona ermiştir. Tarsus şehrinde hutbe Memlûk sultanı el-Melik el-Müeyyed Seyfeddin Şeyh el-Mahmudî (1412-1421) adına okunmaya başlamıştır.

⁷⁵ Solak, K.(Aralık 2012) İbn Tağrıberdi'nin "en-Nucûm ez-Zâhire" Adlı Eserinde Geçen Dulkadiroğulları Beyliği İle İlgili Kayıtlar II. *T.İ.D.*, XXVII (2), 549.

⁷⁶ Nişan, madalyadır. en-Nucûm ez-Zâhire, 592.

⁷⁷ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 231.

⁷⁸ Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 818; Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443.

⁷⁹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 45; Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. 172.

⁸⁰ Abd el-Basit, Neylül-Emel-i, III, 206.

Şehirde hutbe daha önce Timur adına okunmaktaydı. Karamanoğlu Alâeddin Bey bunun üzerine Ramazanoğulları'nın vilayetlerini yakmıştır.⁸¹

Sis, Darende sahibi Şehabettin Ahmet Bey 1417-1418 yılında ölmüştür.⁸² Ölümünün ardından oğulları arasında anlaşmazlıklar çıkmıştır.⁸³ Öldüğünde çok yaşlı idi ve Adana, Misis, Ayas ve Sis (Kozan) Ramazanoğulları'nın idaresi altındaydı.⁸⁴

Ahmet Bey cesur ve zeki bir bey idi. Sadece Üçok Türkmenleri tarafından sevilmiyordu aynı zamanda Araplar tarafından da sevilmekteydi ve iyilikseverliliği ile tanınıp bilinmekteydi. Arap tarihçileri ona *Gökyüzünde görülen ateş parçası, Düşen Yıldız* lakabını vermişlerdir.⁸⁵

Şehabettin Ahmet Bey, Memlûk Devleti'ni ağır yenilgilere uğratarak Ramazanoğulları topraklarını Halep kentine kadar genişleten bir bey idi. Onun zamanında Üçoklar Memlûkler'in hâkimiyetini çok fazla hissetmemişlerdir.⁸⁶

Ahmet Bey zamanında Ramazanoğulları sadece Halep ve çevresini kurtarmak ile yetinmemişlerdir. Onlar şehirde sosyal tesisler kurmak suretiyle orada bulunan halka faydalı olmaya çalışmışlardır. Ancak kendi hâkim olduğu bölgede yaptığı imar faaliyetleri hakkında çok fazla bilgi verilmemektedir.⁸⁷ Ancak bu bilgiyle beraber Kasım Ener tarafından, Ulucami'in batı bloğu ile Yağcamı ve Irmak hamamının Ahmet Bey zamanında yapıldığı düşünülmektedir.⁸⁸

⁸¹ Abd el-Basit, Neylül-Emel-i, III, 283; el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 382; Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 819; K.Y. Koprman, K. Y. (1989). *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al- Mahmudi Devri (1412-1421)*.164; Sümer, F.(2001). Karamanoğulları. 454.

⁸² Enver Kartekin'in Celal ve Kazım Ramazanoğulları'nın arşivlerinden aldığı bilgiye göre öldüğü zaman yüz yaşını geçen Ahmet Bey, o sırada bölgede çıkan bir bulaşıcı hastalık yüzünden ölmüştür. Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 46.

⁸³ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 428.

⁸⁴ Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 819.

⁸⁵ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 208; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 46.

⁸⁶ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*..

⁸⁷ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 14-15.

⁸⁷ Abd el-Basit, Neylül-Emel, III, 283; el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 382; Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 819; Koprman, K. Y. (1989). *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al- Mahmudi Devri (1412-1421)*. 164; Sümer, F.(2001). Karamanoğulları. 454.

⁸⁷ Enver Kartekin'in Celal ve Kazım Ramazanoğulları'nın arşivlerinden aldığı bilgiye göre öldüğü zaman yüz yaşını geçen Ahmet Bey, o sırada bölgede çıkan bir bulaşıcı hastalık yüzünden ölmüştür. Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 46.

⁸⁷ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 428.

⁸⁷ Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 819.

⁸⁷ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 208; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 46.

⁸⁷ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 12.

⁸⁷ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 5.

⁸⁸ Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. 174-175.

Ahmet Bey'den sonra Memlûk Devleti Ayas, Sis ve Tarsus'ta idari güçlerini daha da güçlendirmiştir. Dolayısıyla bölgede Üçokların siyasi gücü azalmıştır. Ramazanoğulları, Ahmet Bey'den sonra onun gibi kuvvetli bir beye sahip olamamıştır.

3. XV. YÜZYILDAKİ İLİŞKİLER

3.1. II. İbrahim Bey Döneminde İlişkiler

Şehabettin Ahmet Bey'in vefatı üzerine oğlu İbrahim Bey onun yerine geçmiştir. Ancak İbrahim Bey için bu kolay olmamıştır. Beylik için kardeşleri ve kardeşlerinin çocukları ile uzun süre savaşımıştır. Bu durum bölgedeki birliği bozmuştur. Ramazanoğulları'nın bu zamanda Türkmenler üzerinde kurmaya başladığı hâkimiyet zayıflamıştır.¹

II.İbrahim Bey 1417-1426-1427 yılları arasında Beylik yapmıştır.² Bu tarihlerde Memlûk Devleti'nin sultanı ise el-Melik el-Müeyyed Şeyh el-Mahmudî (1412-1421)'dir. İbrahim Bey de babası Ahmet Bey gibi Türkmenlere Bey olması ile ilgili olarak Memlûk Devleti tarafından herhangi bir engelle karşılaşmamıştır. Hatta onun Kahire'den destek aldığı düşünülebilir. Çünkü İbrahim Bey kardeşleri arasındaki mücadelede galip gelmiştir ve Memlûk sultanı bu sonuca itiraz etmemiştir.³

Memlûk sultanı Şeyh el-Mahmudî 1417-1418 yılında beraberinde Halife, Dört Mezhep Başkadıları diğer bazı elçiler ve Ramazanoğlu'nun elçileri ile Şam'a gitmek için yola çıktılar. Onlara yol boyunca Arap emirleri, şehirlerin şeyhleri, kumandanlar da katılmışlardır.⁴

İbrahim Bey Üçok Türkmenlerinin başına geçtiği zaman Memlûk Devleti'ne sadık kalmıştır. Ancak 1418 yılında İbrahim Bey ve Özeroğulları'nın elçileri af dilemek için Memlûk sultanının huzuruna gelmişlerdir. Onların hangi sebepten dolayı böyle bir harekette bulundukları bilinmemektedir.⁵ Memlûk sultanı bu gerginliği önemseyip büyütmemiştir. Türkmen emirlerinin özür dilemeleri ve itaat altına girmek istemeleri üzerine ilişkiler olumlu yönde seyretmeye başlamıştır.

¹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 47; Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*. 443; Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. 174.

² Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*. 443.

³ Koprman, K. Y. (1989). *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421)*. 165.

⁴ Koprman, K. Y. (1989). *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421)*. 152.153; el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 429.

⁵ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 439.

Memlûk Sultanı 1418'de Amik ovasına gelmiştir. Bu esnada sultanın huzurunda Ramazanoğlu İbrahim Bey'de bulunmaktaydı. İbrahim Bey'in annesi, eşi, oğulları, akrabaları, nökerleri ve diğer Üçoklu Türkmenler'inden oluşan 500 kişilik bir topluluk orada bulunmaktaydı. Memlûk sultanı Şeyh, İbrahim Bey'in annesini görünce hürmeten ayağa kalkmıştır. Annesine itibar gösterilen İbrahim Bey'e ve kardeşine de hil'atlar giydirilmiş ve onlar eğerleri altın'dan örtüleri de altından olan atlara bindirilmişlerdir. İbrahim Bey ve ona tabi olanlar Şeyh'e itaat edeceklerine dair yemin etmişlerdir. Buna karşılık İbrahim Bey'e Kellûta⁶ giydirilmiştir. Yaklaşık 200 kişiye hil'at verilmiştir. İbrahim Bey'in adamlarına para verilmiştir. Bu büyük günde Ramazanoğulları sultana dua etmişlerdir.⁷

Ramazanoğlu İbrahim Bey başa geçerken Memlûk Devleti'nin hoşuna gitmeyecek herhangi bir harekette bulunmamıştır. Ancak Karamanoğulları'nın Tarsus şehri ile tekrar ilgilenmeleri üzerine Memlûk Devleti ile ilişkiler kötü bir yönde gelişmeye başlamıştır.

1419 yılında Muhammed b. Karaman Tarsus şehrine hücum etti. İbrahim Bey'de Tarsus şehrine yönelmiştir. Tarsus nâibi Şahin el- Yekdari Memlûk sultanı Şeyh el- Mahmudî'ye haber gönderdi. Gönderilen bu haberde sadece Karamanoğulları değil Ramazanoğulları da şikayet edilmekteydi. Ramazanoğlu İbrahim Bey, Karamanoğulları ile Memlûk Devleti'nin istemeyeceği kadar yakınlaşmaya başlamıştı. Memlûk Sultanı'na İbrahim Bey'in 4 aydır Tarsus şehrini kuşatmakta olduğu ve Muhammed b. Karaman'ın Tarsus şehri için kararlı olduğu haberleri gelmiştir.⁸ Bu gelişmeler üzerine İbrahim Bey'e olan güveni sarsılan

⁶ Memlûk Devletinde sultan ve emirler başlarına sarı renkli içi pamukla doldurulmuş kelluta/kellutat/kelfete adında bir başlık giyerlerdi. Mısır'a kelluta'yı ilk olarak Eyyübiler getirmişlerdir. Onlar geçeden sarıksız kelluteler giyerlerdi. Kelluta'nın etrafını saran şeride tadrîb ve süsleme unsuru olan toka ya da kopçaya (ebazim) kelalib/kelbendat adı verilirdi. Kelluta'nın üzerine sırmalı, altın çengelleri havi bükülmüş ince ipekten şaş adını alan tûlbentler de sarılırdı. Tulban kelimesi sarık anlamına kullanılmıştır. eş-Şaş er-Rahm denilen iki tarafında beyaz ipek olan bir şaş çeşidi vardı. Şaş Kalavun devrinde giyilmeye başlanmıştır. Şaş ve üniformayla beraber resmi törenlerde giyilirdi. Ancak mevkıblerde şaş üniforma (kumaş) giyilmesi usulü Sultan el-Guri döneminde 1508 yılında kaldırılmıştır. Kelluta uygulaması Musul Atabekleri, Eyyübiler ve Memlukler arasındaki devamlılık ilişkisini gösteren önemli hususlardandır. Bu usuller Memlûklere intikal etmiştir. Çetin, A.(2013). *Ortaçağda Devletin İki Yüzü*. Ankara: Lotus Yayınları, 103-104.

⁷ Kopruman, K. Y. (1989). *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421)*.165-166; Sümer, F. (1963). *Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar*. 47-48; el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 439-440.

⁸ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 464.

Memlûk sultanı İbrahim Bey'i görevinden azlederek onun yerine kardeşi Hamza'yı⁹ Adana nâibliğine tayin etmiştir.¹⁰ Ramazan Beyliğinden indirilen İbrahim Bey Karamanoğlu'na sığınmış ve birlikte Memlûkler'e karşı gelmişlerdir. Çünkü İbrahim Bey Hamza'nın kendisinin yerine Bey olmasını kabul etmemiştir. Şam valisi *Tanıbeğ Niki* ile Hamza Bey birleşip İbrahim Bey'in üzerine yürümüştür. İbrahim Bey aldığı bu darbelerle kuvvetten düşmüştür.¹¹

Memlûk sultanı, Karamanoğulları ve Ramazanoğulları'nın faaliyetleri sonucu şehirde Memlûk hâkimiyetini sarsan Türkmenler üzerine oğlu ile birlikte askerlerini göndermiştir. el-Melik el-Müeyyed'in oğlunu onlara karşı sefere göndermesinin sebepleri, Karamanoğlu'nun Memlûk Devleti'ne ait Tarsus'a saldırması, orada Memlûklerin nâibi Şahin el-Yekdari'yi yakalaması ve Karamanoğlu Muhammed Bey'in kardeşi Ali Bey'in¹² Muhammed Bey ile olan mücadelesinde Memlûkler'e sığınıp yardım istemesidir. Kardeşinden şikayetçi olan Ali bey'e sultan tarafından ikramda bulunulup tahsisat bağlanmıştır. Kumaş, at ve köleler verilip şaş ve kürk giydirilmiştir. Hacca gitme isteğine karşılık bütün ihtiyaçları giderilmiştir.¹³

Memlûk Devleti'nin, kuzey sınırında yaşanan bu olaylara karşılık Tarsus seferinde bulunması kaçınılmazdı. Ancak Tarsus halkı Karamanoğlu Muhammed Bey'e mektup yazmıştır. Onlar bu mektupta Muhammed Bey'den asker istemişlerdir. Ayrıca Tarsus nâibi Şahin el-Yekdari'nin kötü muamelelerinden rahatsızlık duyup bundan dolayı Tarsus'u kendisine teslim edeceklerini bildirmişlerdir. Karamanoğlu Muhammed Bey Türkmenler'in bu isteklerine karşılık oğlu Mustafa'yı Tarsus'a göndermiştir. Mustafa şehri ele geçirmiştir ve Şahin el-Yekdari'yi de ele geçirene kadar kaleyi kuşatmıştır. Şahin'i ele geçirince babası Karamanoğlu Muhammed Bey'e göndermiştir.¹⁴ Tarsus şehri Karamanoğlu

⁹ Hamza Bey'in İbrahim Bey'in oğlu ya da kardeşi olduğu konusunda kaynaklar farklı görüşler sunmaktadır. Aynı ve ondan nakleden İbn Hacer Hamza Bey'in İbrahim Bey'in oğlu olduğunu kabul etmektedir. Makrizi ise onu İbrahim Bey'in kardeşi kabul etmektedir. Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*. 443.

¹⁰ Koprıman, K.Y.(2005) *İkdu'l Cuman'da Karamanoğullarına Dair Kayıtlar*. S. Yalçın ve A. Çetin (Editörler). *Makaleler*. Ankara: Berikan Yayınevi, 66-67

¹¹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 48.

¹² Sultan el-Melik el-Müeyyed'e göre Karamanoğlu Beyliği'nin Hâkimi Emir Ali Beğ b. Alaüddin b. Karamandır. Ancak Osmanlı Devleti onun karşısına Muhammed Bey'in oğullarından İbrahim ve Alaüddin'i

çıkarmıştır. Bu iki kardeş Konya ve Larende'den Ali Bey'i çıkarmışlardır. Ali Bey'in elinde sadece Niğde şehri kalmıştır Koprıman, K.Y.(2005) *İkdu'l Cuman'da Karamanoğullarına Dair Kayıtlar*. 75.

¹³ Koprıman, K.Y.(2005) *İkdu'l Cuman'da Karamanoğullarına Dair Kayıtlar*. 66-67.

¹⁴ Koprıman, K.Y.(2005) *İkdu'l Cuman'da Karamanoğullarına Dair Kayıtlar*. 66-67.

Muhammed Bey'in oğlu Mustafa tarafından 1419 yılında Karamanoğulları'na geçmiştir.¹⁵

Memlûk Sultanı Şeyh Tarsus şehrinin Karamanoğulları'nın eline geçmesi üzerine, oğlu İbrahim kumandasında Tarsus'a asker sevk etmiştir. Bu askerlerin içerisinde Dulkadiroğulları'da vardı. Dulkadir Bey'i Muhammed, Karaman bey'i Muhammed ve oğlunun Kayseri'ye gitmesi üzerine Kayseri'yi kuşattı. Dulkadir Bey'i onlar ile savaştı ve onların elinde ne varsa ele geçirdi. Bu çatışma sonucunda Karaman Bey'in oğlu Mustafa öldürülmüş ve başı Babunnasr'da asılmıştır. Karaman Bey'i ise tutuklanıp hapse atılmıştır.¹⁶

Tarsus şehri 1419 yılında Şam nâibi Tinibek Bıyık komutasında Karamanlılardan geri alındı. Tarsus'un idaresine Emir Bey Türkmeni tayin edildi. 1456 yılında son defa Karamanoğullarının eline geçen Tarsus şehri, 1457 yılında Ramazanlı Dünder Bey ve Memlûk kumandanı Sungur Bey tarafından geri alındı. 1470 yılında ise Adana ve Sis şehirleri ile birlikte Dulkadirli Şehsuvar Bey'in eline geçti.¹⁷

Memlûk Sultanı Şeyh'den sonra Memlûk tahtına Barsbay (1422-1438) geçmiştir. Barsbay saltanatının ilk yıllarında Suriye ve Mısır'da güvenliği sağlamak amacıyla çıkan isyanları ve emirler arasındaki mücadeleleri engelleyip önlemler almıştır.¹⁸

Karamanoğlu İbrahim Bey (1427-1464) Osmanlı Devleti'nin yardımıyla amcası Ali Bey'in yerine geçmiştir. Beylik yaptığı süre boyunca ağırlıklı olarak Osmanlılar ile mücadele etmiştir. O da Ramazanlı Türkmenleri gibi beyliğin başına geçerken bölgede güçlü olan devletin yardımını almıştır. Daha sonra Osmanlılarla mücadeleye başlamıştır. Hatta onlar ile mücadelesinde Macar kralı ile ittifak etmiştir. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Sırplar ve Macarlar ile uğraşması sebebiyle güçlenen Karamanoğlu Sarımuddin İbrahim Bey'den, Osmanlı Devleti bu tehlikeli durumu atlatması ile Konya, Akşehir, Beyşehir, Seydişehir'i işgal edip İbrahim Bey'in güvendiği Varsak Türkmenleri üzerine kuvvet göndermiştir.

¹⁵ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443.

¹⁶ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 507; Abd el-Basîr, Neylûl-Emel-i, IV, 45; Solak, K.(Aralık 2012) İbn Tağrıberdi'nin "en-Nucûm ez-Zâhire" Adlı.... 554-555.

¹⁷ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. 27; Tekindağ, Ş.(1967) Fatih Devrinde Osmanlı Memlûk Münasebetleri. *İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi*, XXX. 82.

¹⁸ Kopraman, K. Y.(1992). Barsbay. *D.İ.A.*, 5, 84-85.

Karamanoğulları aleyhine yaşanan bu gelişmeler üzerine İbrahim Bey, II. Murat (1421-1444) ile anlaşmak zorunda kalıp, sulh isteğinde bulunmuştur.¹⁹

Karaman Beyi Sarımuddin İbrahim Bey zamanında Karamanoğulları Kayseri şehri için Memlûk Devleti ile de arasını açmıştır. Kayseri şehri'nin Memlûk Devleti'ne isyan etmesinden dolayı şehir Karamanlılar'dan alınıp Dulkadir Bey'i Nasirüddin Mehmet Bey'e verilmişti. Mehmet Bey, Memlûk Sultanı Barsbay'a (1422-1438) karşı çıkan Can Bey Sofu'yu Anadolu'da yakalamış ve bunun karşılığında sultandan istediği parayı alamayınca onu serbest bırakmıştır. Bu olaydan dolayı Dulkadir Bey'inin Memlûk Devleti ile arası açılmıştır. Bundan istifade eden Karamanoğlu İbrahim Bey, Kayseri şehrini on bin altın, otuz buti deve, otuz at karşılığında geri almak istemiştir.²⁰ Memlûk sultanı Barsbay, Dulkadiroğlu'nun Canıbek'i yakaladığı halde bırakması üzerine Kayseri'nin Dulkadiriler'den alınıp Karamanlılara verilmesini Halep nâibi Korkmaz'a emretmiştir. Bunun üzerine Dulkadiroğlu Mehmet Bey, hanımı Hatice Hatun'u Kayseri şehrinin anahtarları ve hediyeler ile birlikte Kahire'ye gönderdi (1435). Hatice Hanım Memlûk Sultanı tarafından kabul edilip hoş karşılandı. Oğlu Feyyaz serbest bırakılıp Maraş nâibliğine tayin edildi. Sultan Barsbay Kayseri şehrini de Karamanoğullarına vermekten vazgeçti.²¹

Karamanoğlu İbrahim Bey Kayseri şehrinin kendilerine verilmemesi üzerine muhtemelen Memlûk sultanının emriyle Ramazan, Özer, Gündüz oğulları ve Varsak Türkmenleri ile birlikte hareket ederek Kayseri şehrini Nasıreddin'in oğlu Süleyman'ın elinden almışlardır (1435/1436).²² Memlûk Devleti Türkmen Beyliklerine karşı bu tutumunu hiç bırakmamıştır. Onlar ile ilişkilerinde devlet tamamıyla onları karşısına almamıştır.

Ramazanoğlu İbrahim Bey Memlûk Devleti ile ilişkilerinde ağırlıklı olarak Karamanlı Beyliği ile ittifak etmesinden ve onlar ile birlikte Memlûklere karşı çıkmasından dolayı Memlûk Devleti ile ilişkileri bozulmuştur. Bu yüzden Memlûk sultanı, İbrahim Bey'in annesine 1418-1419 yılında daha önce gösterdiği itibarı

¹⁹ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 23-24; Öden, Z. G.(2002). Karamanoğulları Beyliği. *Türkler Ans.*, 6, 761.

²⁰ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 24; Solak, K.(Aralık 2012) İbn Tağrıberdi'nin "en-Nucûm ez-Zâhire" Adlı..... 556.

²¹ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 196; el-Makrîzî, es-Sulûk, VII, 290; Solak, K.(Aralık 2012) İbn Tağrıberdi'nin "en-Nucûm ez-Zâhire" Adlı.... 556.

²² Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 166-167; el-Makrîzî, es-Sulûk, VII, 290.

göstermeyip onunla görüşmek istememiştir.²³ Memlûk Devleti İbrahim Bey'in niteliklerini ve savaş konusundaki ustalığını bilip onu kendisine tabi tutmak istemiştir. Ancak Ramazanoğlu İbrahim Bey'in Memlûk hakimiyetini kabul etmek istememesinden dolayı Memlûk Devleti II.İbrahim Bey'in yarattığı sıkıntıyı yok etmek için onu sürekli ittifak halinde olduğu Karamanoğulları'ı vasıtasıyla ortadan kaldırma yoluna gitmiştir.²⁴

Karamanoğulları Beyliği bu tarihlerde Osmanlılar ve Memlûkler ile iyi olmayan ilişkileri yüzünden onların desteğinden yoksun ve onlardan gelebilecek herhangi bir saldırıya açık durumda bulunmaktaydı. Memlûk ve Osmanlı desteğinden yoksun Karamanoğulları için böyle bir durumda Memlûkler ile anlaşış Ramazanoğlu'na karşı ittifak yapmak bir fırsat olmuştur.

Memlûk Devleti Ramazanoğlu İbrahim Bey'e karşı Karamanoğlu İbrahim Bey'le ittifak yapmıştır. Ramazanoğlu İbrahim Bey, Karamanoğlu İbrahim Bey'i müttefiki olarak görüyordu. Memlûkler ile olan mücadelelerinde onunla aynı hareket edeceğini düşünüyordu.(1426-1427)²⁵

Karamanoğlu İbrahim Bey Kayseri'yi alma umuduyla Memlûk Devleti'nin teklifine riayet etmiştir. Buna göre Karaman Bey'i İbrahim Bey kız kardeşini Ramazanoğlu ile evlendirmiştir. Bu evlilik Ramazanoğlu İbrahim Bey'e kurulmuş bir tuzaktı. Karamanoğlu İbrahim Bey, kendisine oyunlarla eniştesi yaptığı İbrahim Bey'i, şerefine verilen bir ziyafette tutuklatarak elçisi Emir Şadi ile Mısır sultanı Barsbay'a göndermiştir. İbrahim Bey yanındaki Türkmenler ile Mısır'a getirildiğinde Kaletu'l- Cebel'e hapsedilmiştir.²⁶

Ramazanoğlu İbrahim Bey'in Memlûklerin eline düşmesinden yarar sağlamaya çalışan Ramazanoğlu Mehmet Bey 1427 yılında Kahire'de Memlûk sultanını ziyarette bulunmuştur. Mehmet Bey beraberinde akrabalarını ve ona sadık Türkmenleri de götürmüştür. Amacı İbrahim Bey'i kötölemektir. Memlûk sultanına, İbrahim Bey'in kendilerine ve çevrelerinde bulunanlara kötülük yaptığını, iki amcası ve onların çocuklarını öldürdüğünü söyleyip ondan şikayetçi olmuştur. Mehmet Bey'in bu iddialarını yanındakiler de doğrulamıştır. Ancak onların şahitliklerinde şer'i bakımdan engel görülmüştür. Memlûk Devleti, İbrahim Bey'i

²³ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 483.

²⁴ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 49.

²⁵ el-Makrîzî, es-Sulûk, VII, 157.

²⁶ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 49-50; Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*..443.

onun hakkında edilen şikayetlerden çok Memlûklere isyan etmesinden ve bu yüzden çok sayıda Memlûk askerinin öldürülmesinden dolayı 1427'de öldürmüştür.²⁷

Ramazanoğlu İbrahim Bey hakkında onun rakibi olan Mehmet Bey ve yandaşlarının iddia ettiği gibi İbrahim Bey'in Türkmenlere zulmetmediği yönünde ki görüşlerin aksine o tarihlerde Antakya'da bulunan seyyah Bertrandon'un izlenimleri vardır.

Bertrandon seyahatnamesinde, Ramazanoğulları'nın Bey'i II.İbrahim Bey hakkında onun cesur, yiğit, zengin biri olduğunu ve Karamanoğulları'nın ihaneti sonucunda öldürüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca Türkmenlerin durumunun son derece iyi olduğunu görmüştür. Türkmenler tarafından iyi karşılandığını ve onların iyi birer insan, konuksever ve atıcı olduklarını söylemektedir. Bertrandon, Türkmenler'in örgütlenme şekli hakkında da bilgi vermektedir. Türkmenlerin Memlûk Devleti ya da kuruldukları yerde onlara sözlerini geçiren güçlü devletlere karşı tutumlarından bahsetmiştir. Buna göre, Türkmenlerin bir başı olup onlara itaat ederlerdi. Bu lider'in önderliğinde topraklarına giren *sultan ya da emirler ile savaşır ya da onlara hizmet ederlerdi.*²⁸

1419-1420 yılında Sis'te Sadaka b. Ramazan ölür.²⁹ Sadaka'nın ölümünden sonra Ramazanoğulları hakkında kaynaklarda daha az bilgi görülmektedir. Bu durum Çukurova bölgesinde Ramazanoğlu hâkimiyetinin azalıp, Şeyh tarafından Memlûk hâkimiyetinin artması ile ilgilidir. Memlûk sultanı Şeyh, Barsbay ve onların halefleri Çukurova'da Memlûk hâkimiyetini güçlendirmişlerdir. Bunun sonucunda Ayas, Sis, Tarsus doğrudan doğruya Memlûk idaresi ile yönetilmiştir ve Ramazanoğulları'nın bölgede nüfuzu azalmıştır. Ramazanoğullarının bölgede

²⁷Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 17-18; Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. 176; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 49-50; Bertrandon.(1975). *Bertrandon de La Broquiere ve Seyahatnamesi* 94, II.İbrahim Bey'in ölüm tarihi ve öldürülme şekli ile ilgili olarak Abd el-Basit, Neylûl-Emel-i de, V, 205; "849 yılında (Rebiülevvel) İbrahim Bey'in yaptığı kötülüklerin artması sebebiyle Halep nâibi Tağrıberdi Bedr b. Abdullah ile onun durumunu izlemek için Halep şehrine giderler. Memlûk Sultanı İbrahim Bey'i öldürmek istedi. Bunun için mevlid gününde kadınlar toplanmıştır. Sultan, Kadı Yahya es Sadeddin Dirî'ye kızmıştır. Çünkü kadı İbrahim Bey'in durumu ile ilgili hükmü geciktirmiştir. Rebiülevvelde dört kadının huzurunda İbrahim Bey yargılanmıştır. Ancak onunla ilgili öldürülmesine dair kanıt bulunamamıştır ve hapse atılmıştır. İbrahim Bey orada birkaç gün sonra hayatını kaybetmiştir."; Koyuncuoğlu, T.(2007). *Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar*. 9; da aynı yıl ve tarihte İbrahim Bey'in ölümü hakkında Neylûl-Emel-ide anlatıldığı biçimde belirtilmiştir.

²⁸ Bertrandon.(1975). *Bertrandon de La Broquiere ve Seyahatnamesi* 94-95.

²⁹ el-Makrîzî, es-Sulûk, c.6, s.514.

nüfuzu azaldığı gibi bunun tesiriyle onların bölgedeki diğer Türkmen toplulukları üzerinde ki etkisi azalmıştır.³⁰

Memlûk Devleti'nin XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Çukurova bölgesinde güçlü bir şekilde yerleşmesi Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları gibi Memlûk Devleti'nin kuzey sınırında yer alan Türkmen Beyliklerinin nüfuzunu azaltmıştır.³¹

Ramazanoğlu İbrahim Bey kısa bir süre beylik yapmıştır. Bu süre boyunca Ramazanlılar'ın Memlûk hâkimiyetinden çıkması için mücadele etmiştir. Çukurova bölgesinde Türkmenlerin bağımsız olarak yaşamalarını istemiştir. Bunu tek başına yapamayacağı için Karamanoğulları'ndan destek almıştır. Ancak Karamanoğulları Memlûkler ile anlaşıp ona ihanet etmiştir.³²

II.İbrahim Bey'den sonra Çukurova'da Ramazanlıların hakimiyeti azalmıştır. Memlûkler'in bölgede nüfuzu artmıştır. Sis, Tarsus ve Ayas Kahire'den gönderilen valiler tarafından yönetilmeye başlamıştır. Ramazanoğulları Beyliği'nin önemi azalmış ve beyleri boy beyleri durumuna düşmüştür.³³

3.2. Hamza Bey Döneminde İlişkiler

Hamza Bey'in İbrahim Bey'in oğlu ya da kardeşi olduğu hakkında kaynaklar hem fikir olmasa da Hamza Bey Şehabettin Ahmet'in oğlu dolayısıyla II.İbrahim Bey'in kardeşidir. Bunu "Hamza b. Şehabeddin Ramazan" isimlendirmesinden anlamaktayız.³⁴

Hamza Bey, 1427 yılında Memlûk Sultanı'nın huzuruna çıkmış ve ona itaatini bildirmiştir. Hamza Bey, Tarsus ve Karaman arasındaki dağlık ve ormanlık Varsak bölgesinin büyük emirlerinden birisiydi.³⁵

Hamza Bey Memlûkler tarafından 1418-1419 yılında Adana'nın sahibi ve Türkmenlerin emiri olarak Ramazanlı Beylik tahtına geçirilmiştir.³⁶

³⁰ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 49-50.

³¹ Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. 187.

³² Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 50.

³³ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 50.

³⁴ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI,.464.

³⁵ Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. 176-177.

³⁶ el-Makrîzî, es-Sulûk, VI, 464.

Hamza Bey Memlûk Devleti'nin yardımıyla Bey olmuştur. Buna göre o beyliğinin ilk zamanlarında Memlûklerin yanında yer almıştır. Memlûk sultanı Melik el-Müeyyed, oğlu İbrahim kumandasında onunla birlikte Şam valisi Tınıbek Mıyık'ı da Karamanlılar üzerine sefere göndermiştir. Karamanoğlu Mehmet Bey'e karşı Hamza Bey'de Memlûk Devleti ile bir hareket etmiştir. Hamza Bey Amik ovasında Şam valisi ile buluşmuştur. Onlara Özeroğlu da katılmıştır. Bunlar hep birlikte Ramazanlı İbrahim'i ve Karamanlı İbrahim'i bozguna uğratıp Adana ve Tarsus şehirlerini ele geçirmişlerdir.(1419-1420)³⁷

3.3. I.Mehmet Bey Döneminde İlişkiler

Mehmet Bey'in dönemi M.Hadi Altay'a göre "Ramazanoğulları Beyliği'nin Fetret Devri" olarak adlandırılmaktadır. Bu devir I.Mehmet Bey'in Beylik sürecinden Davut Bey'in beylik süresine kadar olan (1427-1461) zamanı kapsamaktadır. Ramazanoğulları'nın Çukurova'da güçlerinin azalması sonucunda bölgede Memlûklerin etkisi artmıştır.³⁸ Memlûk sultanları Ramazanlıların ilk beylerine nazaran bu tarihten itibaren Ramazanlı Bey'lerinin kim olacağına ve onların hareketlerine daha fazla karışır olmuşlardır.

Memlûk Devleti XV. yüzyıldan itibaren başa geçirdikleri Ramazanlı Beyleri'nden kendilerine en fazla para ve hediye verip iyi davranan Türkmen Beylerini Beylik tahtına oturtmuşlardır. Ancak Ramazanlı Beyleri, Memlûk Devleti'nin isteklerini yerine getirseler de beylikleri tam bir güvence altına değildi. Memlûk Devleti Bey olarak seçtikleri kişileri kısa bir sonra azledip yerine başkasını geçirmişlerdir. Yani Memlûkler çıkarlarına göre hareket edip, bey olacak kişilerin seçiminde ve bey olmalarında usul ve hak gözetmemişlerdir.³⁹ Liyakatin yerini sadakat almıştır.

I.Mehmet Bey beylik tahtına geçtiği zaman Ramazanoğulları arasında Beylik tahtına kimin geçeceği ile ilgili karışıklıklar vardı. II. İbrahim Bey Karamanoğlu İbrahim Bey ile Memlûklere karşı birleşmişti. Memlûk sultanının bu duruma tepkisi Ramazanlı İbrahim Bey'i görevinden azledip yerine kardeşi Hamza'yı getirmek

³⁷ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 443.

³⁸ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 58.

³⁹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 58.

olmuştu. Hamza'nın bey olmasını başta II.İbrahim olmak üzere amcaları Ali ve Mehmet Beyler de istememekteydi.⁴⁰

Hamza Bey'den sonra boşalan beylik tahtına Mehmet Bey geçmiştir. Memlûk Devleti tarafından kendisine hil'at giydirilmiştir.⁴¹ Mehmet Bey bunun için gerekli zemini daha önce hazırlamıştı. II.İbrahim Bey'i topladığı kişiler ile Memlûklere şikayete gittiğinde aslında bir nevi kendisinin Bey yapılmasını talep etmekteydi.

II.İbrahim Bey'in Memlûkler tarafından azledilmesi Hamza Bey'den çok Mehmet Bey'e Beylik yolunu açmıştır. Mehmet Bey bu fırsattan istifade Memlûk Devleti ile irtibata geçmeye çalışmıştır. Mehmet Bey Hamza'nın Bey olmasını istemeyecek ve kabul etmeyecek kadar kendisini ondan beyliğe daha fazla layık görmüştür.

Mehmet Bey 1427 yılında Türkmenler'in Bey'i olduğu zaman Memlûk tahtında el-Melik el-Eşref Seyfeddin Barsbay (1422-1438) bulunmaktaydı. Barsbay zamanında Memlûkler iktisadi yönden sıkıntılı günler geçirse de Mısır iç siyaset açısından istikrarlı bir devir yaşamıştır.⁴²

Memlûk Devleti bu zamanda devletin güvenliği için Kıbrıs ile ilgilenmekteydi. Suriye ve Mısır sahillerine yapılan saldırıları engellemek amacıyla deniz seferlerine başlanılmıştır. Hristiyan Korsanları'nın Kıbrıs adasını üs olarak kullanmaları Kıbrıs'ın fethedilmesini Memlûk Devleti için gerekli hale getirmiştir.⁴³

Kıbrıs XII. yüzyıldan itibaren Memlûk Devleti'nin güvenliği için tehlike yaratmaya başlamıştır.⁴⁴ Kıbrıs'a hâkim olanlar için bu ada İslam ülkelerine yapılacak seferler için üs olmasının yanı sıra Memlûk Devleti'nin deniz ticaretini engellemek bakımından önemli bir merkez kabul edilmiştir.⁴⁵

Barsbay'ı Kıbrıs seferine iten sebepler, 1423 yılında Dimyat tüccarlarından birisine ait ticaret gemisinin ele geçirilerek Kıbrıs'a götürülmesi ve aynı yılda çok sayıda ticaret malı ve yüzden fazla kişinin bulunduğu iki Müslüman gemisinin Dimyat limanlarında Franklar tarafından ele geçirilmesi ile Kıbrıs Kralı John'un da

⁴⁰ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 48-49.

⁴¹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 51.

⁴² Koprman, *Mısır Memlûkleri* 647.

⁴³ Koprman, *Mısır Memlûkleri* 647.

⁴⁴ Çetin, A.(2011). Memlûklerin Kıbrıs ile ilişkileri, *Adalya*, 328.

⁴⁵ Çetin, A.(2011). Memlûklerin Kıbrıs ile ilişkileri, 331.

Barsbay'ın Osmanlı Sultanı II. Murat'a gönderdiği hediyeleri taşıyan geminin ele geçirilmesidir.⁴⁶

Kıbrıs, Memlûk sultanı zamanında ard arda yapılan üç sefer sonucunda ele geçirilmiştir. Seferlerin ilki 1424, ikincisi, 1425 ve üçüncüsü 1426 yılında gerçekleşmiştir. Bu seferlerden ilki, küçük bir çaplı sefer idi. Kıbrıs adası hakkında bilgi toplanılması açısından bu sefer önemlidir. İkinci seferde Memlûk Devleti çok sayıda ganimet ele geçirdi. Son seferde ise, Memlûkler, Kıbrıs'ı kendilerine tabi hale getirdiler.⁴⁷

Memlûk Devleti kendi içerisinde bu dönemde özellikle iktisadi sebeplere dayanan sorunlar yaşasa da dış politika'da Burci Memlûklerinin en parlak süreçlerinden birini yaşamaktaydılar.

Barsbay Devrinde Memlûkler Türkmenler üzerinde yaptırım gücüne sahip idiler. Mehmet Bey de bu gücün farkında olarak Memlûk sultanı ile bey olabilmek ve Memlûk desteğini sağlayabilmek için Memlûklere yakınlaşmıştır.

1433 yılında Sultan Baybars Kara Yülük Osman Bey'e karşı sefere çıktığı zaman Halep'te Türkmen emirlerinden Ramazanoğlu ve Dulkadiroğlu emirleri ve Arap şeyhleri Memlûklere itaat halinde idiler.⁴⁸

1435-1436 yılında Ramazanoğulları Türkmenleri, Karamanoğlu Muhammed Bey'in oğlu Emir İbrahim ile birlikte Dulkadirli Nasırüddin Bey'in üzerine yürümüştür. Bunların arasında çok ciddi savaş olmuştur. Savaş sonucunda Dulkadirli Bey'i Nasırüddin Bey çok kötü bir şekilde yenilmiştir. Ona tabi Türkmenler'in birçoğu ölmüştür. Sonra Karaman Emiri İbrahim Bey Kayseri'ye gitmiş ve orayı ele geçirmiştir.⁴⁹

Ramazanoğlu Mehmet Bey Memlûk Devleti'ne isyan etmiş olan Dulkadiroğulları üzerine yürüyerek onlara tabi olduğunu göstermiştir. Mehmet Bey'in beylik süresince onlar ile ilişkisi hep dostane sürmemiştir. Dulkadirli'lerden Hamza adında birisinin Memlûk Devleti'ne isyan etmesi sonucunda Mehmet Bey o kişiye yardım etmiştir.⁵⁰

⁴⁶ Kopruman, *Mısır Memlûkleri* 648.

⁴⁷ Kopruman, *Mısır Memlûkleri* 648-651.

⁴⁸ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 194; Solak, K.(Aralık 2012) İbn Tağrıberdi'nin "en-Nucûm ez-Zâhire" Adlı.... 557.

⁴⁹ Kopruman, K.Y.(2005) *İkdu'l Cuman'da Karamanoğullarına Dair Kayıtlar*. 78.

⁵⁰ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 52-53.

1435 yılında Canıbek es-Sufi Memlûk Devleti'ne isyan etmiştir. Sultan Baybars'a karşı isyan eden Canıbek Kahire'den Suriye'ye oradan da Anadolu'ya kaçmıştır. Anadolu'da Memlûklere karşı isyan eden Türkmenleri etrafında toplayan Canıbek onların desteğini almıştır. Canıbek'e destek olan Türkmen beylerinin içerisinde Ramazanoğlu Mehmet Bey ve Dulkadiroğlu Nasıreddin Mehmet Bey de bulunmaktaydı. Bu beyler Canıbek onlara sığınırca onu Memlûklere teslim etmeyecekler ve yalnız bırakmayacaklardı.⁵¹

Ramazanoğlu Mehmet Bey, Memlûk Devleti'ne karşı isyan eden Canıbek'in yanında bulunduğu için, onun bu hareketi hoş karşılanmamıştır. Bu durumda Memlûkler Mehmet Bey'in Ramazanlı Bey'i olarak kalmasına müsaade edemezlerdi. Nitekim onu beylikten azletmişlerdir.

Mehmet Bey amcası Ali Bey ile mücadelelerinden dolayı Memlûk desteğine ihtiyaç duymuştur. Beylik yaptığı süre boyunca amcasıyla olan mücadeleleri nerdeyse hiç bitmemiştir. Öyle ki bölgenin bir kısmını amcası Ali Bey idare etmekteydi. Bu yüzden kendisinden önce Beylik yapan Ramazanlı Türkmen Beyleri'ne göre Memlûk desteğine daha çok ihtiyaç duymuştur. Bunun için sık sık Kahire'ye gitmiş ve Memlûk sultanı ile arasını iyi tutmaya çalışmıştır.⁵²

Mehmet Bey döneminde Çukurova bölgesinde Memlûkler Ramazanlılar üzerinde daha fazla nüfuz kurmaya başlamıştır. Bundan dolayı Ramazanoğlu Mehmet Bey Memlûk hâkimiyeti altında beylik sürmüştür.

3.4. Ramazanoğulları'nın Fetret Devri

I.Mehmet Bey ile Arslan Davut Bey arasında geçen zaman içerisinde Ramazanlı Beyleri çok kısa süre içinde beylik yapıp, çok dar bir bölgede hâkim olmuşlardır. Bu dönemde Beylik yapan altı kişi, Memlûk Devleti tarafından uygun görülen Ramazanlı Beyleri'ni tanımamışlardır. Bu Beyler Ali, Eylük, Dünder, Hasan, Gazi ve Ömer adındaki kişilerdir.⁵³

⁵¹ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 195-196.

⁵² Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 52-53.

⁵³ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 39.

3.4.1. Ali Bey

Ali Bey, I.Mehmet Bey'den sonra Ramazanlı Beyliğinde bulunmuştur. Şehabettin Ahmet Bey'in oğludur. Ali Bey kardeşi Mehmet'in beyliğini hiç tanımamıştır. O bu yüzden onunla sürekli savaşımıştır ve bir ara beyliği beraber idare etmişlerdir. Memlûk Devleti iki kardeşin bitmek bilmeyen kavgaları yüzünden Ali Bey'i Beylikten azletmiştir.⁵⁴

3.4.2. Eylük Bey

1439 yıllarında Ramazanoğulları Beyliğinde Eylük ismine rastlanmaktadır. Bu tarihlerde Memlûk sultanlığında ise, Sultan olarak el-Melik ez-Zahir Seyfeddin Çakmak bulunmaktaydı.⁵⁵ 1439-1440 yılında Ramazan Bey'i olan Eylük Adana ve Misis hâkimi olarak anılırdı.⁵⁶

Eylük Bey, 1439-1440 yılında Memlûk sultanı Çakmak'ın yanına gitmiştir. Sultandan Varsak Beyleri'nden Musa b. Kara'nın cezalandırılmasını istemiştir. Eylük Bey sultana bu talepte bulunurken Musa b. Kara'nın Barsbay'ın dostu olduğunu ve Çakmak'a isyan eden Halep valisi Tağrıbermiş'e⁵⁷ yardımda bulunduğunu bilerek ve bunlardan kendisine yarar sağlayacağını umarak Sultanın katına çıkmıştır.⁵⁸

Emir Tağrıbermiş, Sultan Barsbay öldükten sonra isyana niyetlenmiştir. Halep şehrine dönerken dikkatli hareket etmiştir ve Memlûk askerlerinin şehirden ayrılmasından birkaç gün sonra şehre girmiştir. Halep'e girdiği zaman kendisi için güvenlik tedbirleri almıştır. Emir Tağrıberdi, Türkmen olmadığı ve Çerkes olmadığı için Halep şehri halkının kendisini nâib olarak istemeyeceğini biliyordu. Bu sebeple Türkmen Beylerine kendisine destek olmaları için ihtiyaç duymuştur ve onları

⁵⁴ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 55; Gelibolulu Mustafa Ali, Küh'ül Ahbar, c.2 s.56-62.

⁵⁵ Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. 177; Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 56

⁵⁶ Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*. 444.

⁵⁷ Tağrıbermiş, akıllı başında, tedbirli ve zamana ayak uydurmasını bilen birisiydi. Hareketleri ölçülü, hilekar, sezgileri güçlü idi. Ancak İslam dini ile ilgili hiçbir şey bilmezdi. Tüm ovbaş Türkmenler gibi Tağrıberdi de meclislerinde donuk ve katı idi. Onun bütün amacı sadece dünya işlerine yönelik idi. Korkak ve cimri birisi olmasının yanı sıra yeri geldiğinde para harcamayı da bilirdi. en-Nücumuz-Zahire, 520.

⁵⁸ Sümer, F. (1963). *Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar*. 52.

davet etmiştir. Türkmenlerden kalabalık bir grup onun bu isteğine olumlu cevap vermiştir.⁵⁹

Tağrıbermiş, kendisi ile birlik olan Türkmenler ile birlikte ittifak ettikten sonra topladığı paralar ile çok sayıda memlûk ve hizmetkâr almıştır. O bu esnada Memlûk Sultanı Çakmak'ın, Halep emirlerine kendisini yakalamaları için emir verdiğine dair mektup gönderdiğini öğrenmiştir. Tağrıbermiş, sultanın bu hareketi üzerine Halep ve çevresinin hâkimi olma fikrini açığa çıkarmıştır. Tağrıbermiş Halep hâkimi olursa orayı tahkim edip orada yerleşecek, üzerine ordu sevk edilirse onlar ile savaşacak, yenilmesi halinde ise Türkmenlerin yurduna kaçacaktı.⁶⁰

Memlûk sultanı Çakmak Ramazanlı Eylük Bey'in bu talebini kendi çıkarları doğrultusunda da uygun görmüş olmalıdır. Bunun üzerine Çakmak Eylük'e emirlik vermiştir. Çakmak, Halep valisine Eylük'ün her türlü ihtiyacını karşılamasını emretmiştir. Halep valisi Ramazanlı Bey'ine Binbaşı Hoşkadem kumandasında 1000 atlı verdi. Eylük bey'de Musa'ya karşı Ramazanlı ve Özerli Türkmenlerden 1000 kişi toplamıştır.⁶¹

Memlûk Devleti ve Ramazanoğulları arasında yaşanan gelişmeler doğrultusunda Musa Bey, çadırlarını bir geçitte bırakıp, adamları ile geçidin üstünde yer aldı. Eylük ve askerleri geçide girdiklerinde çadırları görmeye başladılar. Musa gelenlerin üzerine atıldı. Bu iki grup çetin bir savaşa başladı. Bu çarpışmada Hoşgeldi, Musa tarafından kargı ile öldürülmüştür. Musa ise aynı şekilde Hoşgeldi'ye sadık Türkmen Beyleri tarafından öldürülmüştür. Halep'ten gelen askerlerden ancak altı kişi yaralı olarak geri dönebilmiştir. Eylük ve Hoşgeldi'den kalan ağırlığın hepsi de Emir Musa'nın Varsaklar'ı eline geçmiştir.⁶² Eylük Bey ve Musa Bey arasında vuku bulan bu savaşın nerede geçtiğine dair kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır.⁶³

Sultan Çakmak zamanında, Şah İsmail'in dedesi Şeyh Cüneyd Memlûk topraklarına sığınmıştır. Şeyh Cüneyd beraberinde Osmanlı Devleti'nden Suriye'den ve Irak'tan gelen sufiler ile İskenderun körfezinde Cebel-Arus denilen dağda tarikatını yaymak için geniş bir propaganda faaliyetlerine girişmiştir. Safevi

⁵⁹ en-Nücumuz-Zahire, 520.

⁶⁰ en-Nücumuz-Zahire, 520.

⁶¹ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 444.

⁶² Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 444; Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 52.

⁶³ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova* 169.

mensuplarının artan sayıları ve faaliyetleri sonucunda Halep'teki Mevlevi Şeyhi Ahmet Bekri ve diğer itikattaki şeyhler Sultan Çakmak'a bu fesatçıların ortadan kaldırılmasını talep eden bir mektup göndermişlerdir. Bu mektup üzerine Halep nâibi vasıtasıyla Şeyh Cüneyd ve adamlarının üzerine yürünmüş ve onlardan yetmiş kadarı helak edilmiştir. Şeyh Cüneyd ise kaçmıştır.⁶⁴

Memlûk Sultanı Çakmak, 1453 yılında seksen yaşında öldü. Çakmak hastalığı sırasında oğlu Osman'ı sultan ilan ettirmişti. Ancak kendisine el-Mansur lakabı verilen Osman, tahtta bir buçuk aydan fazla bir süre kalamadı. Askerler, kendilerine züyuf akçe dağıtılmasını gerekçe göstererek Osman'ın saltanatına son verdiler. Osman'dan boşalan tahta ise Aynal el-Eşref (1453-1461) geçti.⁶⁵

Memlûk Sultanı Aynal zamanında Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları Beylikleri Memlûklere itaat içersindeydiler. Karamanoğulları Beyliği bu iki Türkmen Beyliğinden farklı olarak Memlûkler'i rahatsız edecek faaliyetlerde bulunuyorlardı. Onlar fırsatını buldukça Tarsus şehrine hücum ediyorlardı. Memlûk Devleti bu sebepten Tarsus şehrine önem vermiştir. 1454 yılında Tarsus nâibi Hayır Bey'in özel bir sebeple Kahire'ye geldiği bilinmektedir. 1455 yılında ise, Canıbek el-Cekemi'nin yerine Demirtaş Tarsus nâibi olarak görevlendirilmiştir.⁶⁶

3.4.3. Dünder Bey

1457 yılında Ramazanoğulları Beyliği'nde Dünder Bey bulunmaktaydı. Ali Mustafa Efendi, Dünder Bey'in 1461 yılında Ramazanlı Bey'i olduğunu yazmıştır.⁶⁷

Dünder Bey, 1457 tarihinde Karamanoğlu İbrahim Bey'in eline geçmiş bulunan Tarsus'u geri almak için Mısır'dan gönderilen Devadar Sungur'a yardım etmiştir. Dünder Bey'in de içinde yer aldığı bu seferde Memlûkler Karamanoğullarını yenmişler ve Tarsus'u geri almışlardır.⁶⁸

⁶⁴ Ağalarlı, M.(2010). XVI. Yüzyıl Başlarında Safevi Devletiyle Memlûk Devleti Arasında Siyasi İlişkilere Genel Bir Bakış. *Uşak Üni. Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 2.

⁶⁵ Koprman, *Mısır Memlûkleri* 654.

⁶⁶ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 201.

⁶⁷ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 444; Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*. 177.

⁶⁸ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 444; Sümer, F. (1963). *Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar*. 52-53.

3.4.4. Hasan Bey

Bazı kaynaklarda adı geçmektedir. Ancak kendisi hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır.⁶⁹ Hasan Bey, 1467-1468 yılında Dulkadiroğlu Şahsuvar ile yaptığı savaşta yenilip atından düşen Dimaşk nâibini Halep'e eriştiren el-Bedri Hasan b. Ramazan et-Türkmanî olabilir.⁷⁰

Hasan Bey Döneminde, Memlûk Devleti ile Dulkadirli Beyliği arasında olduğu varsayılan savaş gerçekleşmiştir. Dulkadiroğulları Beyliği ile Memlûk Devleti arasında geçen savaşın gerekçesi ise, Memlûk Devleti'nin Dulkadir Bey'i olarak Şahbudak'ı görmek istemesi ve ona destek vermesidir. Kardeşi Şahbudak'ı destekleyen ve onunla işbirliği yapan Memlûk Devleti ile Dulkadirli Şahsuvar Bey arasında 1467 yılında gerçekleşen savaşta, Şahsuvar Bey, Ramazanoğullarını yenilgiye uğratmış ve Adana, Tarsus, Misis, Ayas, Bagras, Maraş ve Ayıntâb'ı ele geçirmişlerdir. Daha sonra Memlûk Devleti Yeşbek komutasında Dulkadirli'lerden Adana ve Tarsus'u geri almıştır.⁷¹ Dulkadiroğulları'nın bu başarıları Ramazanoğulları Beyliğini Osmanlı Devleti tarafına çekmiştir.⁷²

3.4.5. Gazi Bey

Gazi bey'in de adına bir iki kaynakta rastlanmakta olup hakkında başka bilgi bulunmamaktadır.⁷³

3.4.6. Ömer Bey

Ömer Bey'in Beyliğe nasıl ve hangi tarihte geçtiği bilinmemektedir. Onun adı XV. yüzyılın sonlarında yer alan siyasi olaylarda geçmektedir buna göre Ömer Bey bu yüzyılın son senelerinde Ramazanlılara Beylik yapmış olmalıdır. Faruk

⁶⁹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 57.

⁷⁰ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 173; Sümer, F. (1963). *Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar*. 53.

⁷¹ Çetin, A.(2009) *Memlûk Devleti'nin Kuzey Sınırı*, 38; Tekindağ, Ş.(1967) *Fatih Devrinde Osmanlı Memlûk*

Münasebetleri. 79; Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 216.

⁷² Tekindağ, Ş.(1967) *Fatih Devrinde Osmanlı Memlûk Münasebetleri*. 79-80; Yiğit Akkuş, F. (2011).

Memlûkler Döneminde Çukurova, 216.

⁷³ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, .57.

Sümer'e göre, 1469-1470 yılında Beyliğin başında bulunmaktadır.⁷⁴ Ömer Bey, 1477-1478'de Antakya'ya Memlûk Sultanı Kayıtbay geldiği zaman sultanın huzurunda bulunmuştur.⁷⁵

1468-1496 yılları arasında saltanat süren Memlûk Sultanı Kayıtbay zamanında Osmanlı Devleti ile hac güzergahındaki su yollarının bakımı ve yeni havuzların inşası ile ilgili başlayan gerginlikler, Dulkadiroğulları ve Karamanoğulları Beylerinin tayini ve bu beyliklerin hangi devletin hakimiyeti altında olacağı ile ilgili konularda daha da artmıştır.⁷⁶

Ömer Bey döneminde Memlûkler ile olan ilişkiler, Dulkadiroğlu Beyliği'nin Memlûk Devletiyle olan münasebetlerine göre şekillenmiştir.

1469 yılında Ömer Bey, Sis şehrini Dulkadiroğulları Beyliğinden geri almıştır. Memlûk Sultanı Kayıtbay, Ömer Bey'in bu başarısından memnun olmuş ve ona hil'at göndermiştir. Dulkadir Beyliği bunun üzerine tekrar Ramazanoğulları üzerine yürümüştür. Bu seferde 1470 yılında Ayas ve Sis ele geçirildi.⁷⁷

XV. yüzyılın ikinci yarısında Memlûk Devleti için Anadolu'da Osmanlı tehdidi vardır. Memlûkler artık Kuzey sınırında yer alan Türkmenler üzerinde yegâne hâkim güç olmaktan çıkmaya başlamışlardır.

Memlûk Devleti ve Osmanlı Devleti Ömer Bey döneminde, Anadolu'da bulunan beyliklerin mukadderatında kimin daha çok sözünün geçerli olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Bu yüzden bu iki devlet Anadolu Beylikleri üzerinden birbirleriyle mücadele etmişlerdir.

XV. yüzyıl sonlarında Anadolu'da hâkim iki gücün bulunması ile Anadolu'daki Belikler kendi çıkarları doğrultusunda ve içinde bulundukları siyasi şartlara göre Memlûk Devleti'ne alternatif olarak Osmanlı Devleti ile münasebetlerini geliştirmişlerdir.

Anadolu'da bulunan Türkmenler, bağımsız birer beylik olmalarına Osmanlı Devleti tarafından son verilmiş olsa da onlar siyasi olarak var oldukları süre içerisinde Osmanlı Devleti ya da Memlûk Devleti olsun bölgede bey olabilmek ve

⁷⁴ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 53.

⁷⁵ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 184.

⁷⁶ Yiğit, İ. (2002). Kayıtbay. *D.İ.A.*, 25, 80-81.

⁷⁷ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 53-54 Tekindağ, Ş. (1967) Fatih Devrinde Osmanlı Memlûk Münasebetleri. 82; Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 216.

bağımsız yaşamak için hangisi çıkarlarına uygun geldiyse o devlete yakınlaşmaktan çekinmemişlerdir.

Dulkadiroğulları Beyliği de bu dönemde başa geçen beyler konusunda istikrarsız bir dönem yaşamaktaydı. Dulkadir Beyi Melik Arslan Bey 1455 yılında Dulkadirli'lerin başına geçtiği zaman Memlûk Devleti'nin kendisine bir engel çıkarmaması için onun desteğini almak amacıyla babası Süleyman'ın kılıcını Memlûk Sultanı Aynal Acrud'a (1453-1460) göndermiştir.⁷⁸ Melik Arslan Davut Bey başa geçtiği zaman Memlûk Devleti'nin desteğini önemsemekteydi. Ancak Karaman beyliğinde II. İbrahim Bey'in ölümü ile başlayan çekişmeler yüzünden Memlûk Devleti ile ilişkileri kötü seyretmeye başlamıştır. Çünkü Fatih Sultan Mehmet Karaman Beyliği'nin başına Pir Ahmet'in, Hoşkadem ise buna karşı İshak Bey'in geçmesini istemiştir. Melik Arslan Bey bu durumda Memlûklerin desteklediği Bey'i desteklememiştir. Aslında o Memlûk Devleti ile de arasının bozulmasını istememişti. Neticede Osmanlılar ile Memlûkler arasında kalan Arslan Melik Bey, Memlûklerin dostluğunu kaybetmiştir.⁷⁹

Memlûk sultanı Hoşkadem, Dulkadir Bey'inin Harput'u Akkoyunlulara teslim etmesi, kardeşi Şahbudak'ın Memlûklere sığınması ve asıl en önemli gerekçe olarak Osmanlılar'a yakınlık göstermesinden dolayı Melik Arslan Bey'e bir suikast hazırladı. Melik Arslan, Elbistan'da camide ibadet ederken Kahire'den gönderilen bir fedai tarafından 1465 yılında öldürüldü.⁸⁰

Dulkadir Beyi Melik Arslan Bey'in 1465 yılında Memlûkler tarafından öldürülmesi Dulkadiroğulları Beyliği'ni iç çatışmalara sürüklemiştir.⁸¹ Melik Arslan Bey'in ölümünden sonra Dulkadirli Beyi olarak Osmanlı Devleti tarafından Şehsuvar Bey başa geçirilmiştir. Şehsuvar Bey'e rakip olarak Memlûk Devleti tarafından ilk etapta amcası Rüstem Bey daha sonra Şahbudak desteklenmiştir.⁸²

Ramazanoğulları Beyliği Memlûkler'in Dulkadiroğulları ile olan ilişkilerinde onların yanında yer almıştır. Ömer Bey 1469-1470 yılında Malatya valisi Korkmaz

⁷⁸ Yinanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 58; Tekindağ, Ş.(1964) Fatih'le Çağdaş Bir Memlûklu Sultanı Aynal El-Ecrud (1453- 1460). *İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi*, (23), 39.

⁷⁹ Yinanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 59.

⁸⁰ Yinanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 60-61; Özcan, A.(1998). Hoşkadem. *D.İ.A.*, 18, 249.

⁸¹ Koprıman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. 890.

⁸² Yinanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 63-79; Özcan, A.(1998). Hoşkadem. 249.

ile Şehsuvar Bey'i ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Sis şehri Dulkadirîliler'den alınmıştır.⁸³

Ömer Bey'in beraberindeki Türkmenler ile birlikte Dulkadiroğlu'na karşı savaşması ve onlardan Sis'i alması Memlûk sultanı Melik Eşref Seydeddin Kayıtbay (1468-1469) tarafından hoş karşılanmıştır ve Ömer bey'e kıymetli bir hil'at gönderilmiştir.⁸⁴

Ömer Bey 1469-1470 yılında gösterdiği başarıyı 1470-1471 yılında gösterememiştir. 1470-1471 yılında Dulkadiroğlu Şehsuvar Bey ile savaşmıştır. Ramazanoğlu Bey'i yenilmiştir. Dulkadiroğlu Şehsuvar Bey bu tarihte Ömer Bey'e üstünlük sağlamasının yanı sıra Ayas kalesini de ele geçirmiştir. Dulkadir Beyliğinde gelişen bu olaylar'dan Memlûk sultanı Kayıtbay rahatsızlık duymuş ve Şehsuvar Bey'in

üzerine asker göndermeye karar vermiştir.⁸⁵ Memlûk Sultanı Kayıtbay, Mayıs-Haziran 1471 yılında Emir Yeşbek'i Şahsuvar Bey üzerine gönderdi. Yeşbek Halep'e geldiği zaman orada Türkmen Beylerinden, Şahbudak, Eslemes oğlu Mehmet, Bozca oğlu Halil, İnal oğlu Hamza, Gündüz oğlu ve Üç-oklardan Ramazanoğlu Ömer Bey ve kardeşi Davud Bey ile diğer bazı beyler bulunmakta idi. Memlûk ordusu Eylül ayında, Ayntâb'ı 8 Kasım'da, Adana'yı 22 Kasım'da, Sis ve Tarsus'u ele geçirdi. Şahsuvar Bey, Ceyhan nehri kenarında yapılan savaşta yenildi ve ailesi ile birlikte Zamantı Kalesi'ne kaçtı. Memlûk ordusu Halep'te kışı geçirirken 1472 yılında Osmanlı elçisi beraberinde hediyeler ile birlikte Kahire'ye geldi. 1472 Nisan ayında Memlûk ordusu Elbistan'ı ele geçirdi.⁸⁶

1471-1472 yılında Emir Yeşbek komutasında Zamantı kalesine sığınan Şahsuvar Bey hile ile esir edilerek Kahire'ye getirildi ve orada idam edildi. Memlûkler Şahsuvar'ın yerine Şahbudak'ı geçirdiler. Böylelikle Çukurova bölgesinde onların hâkimiyeti güçlendi. Bu hâkimiyet 1479 yılında Alauddevle'nin Dulkadirîliler'in başına geçmesine kadar sürmüştür.⁸⁷

⁸³ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 444.

⁸⁴ Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 10. ⁸⁵ Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 9. ⁸⁶ Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 217.

⁸⁷ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 172; Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 76; Har-El, S. (1995). *Struggle for Domination*. s.100. Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 217-218.

Ömer Bey Memlûklerin Osmanlı Devleti ile olan savaşlarında da Memlûklere destek olmuştur. Antakya'ya gelen Memlûk sultanı Osmanlılar ile olan savaşlarında onun desteğini almıştır ve savaş için gerekli konuları görüşmüştür.⁸⁸

Memlûk Devleti Anadolu'da kurulan beylikler içerisinde Karamanoğulları beyliğini Konya'ya hâkim olmaları sebebiyle ciddiye almıştır. Karamanlılar, Çukurova bölgesine yayılmalarının önlenmesi amacıyla yakın takibe alınmışlardır. Memlûk Devleti Karamanoğullarının hareketlerini kontrol etmek maksadıyla Anadolu'ya ordu sevketmiş, elçilik bahanesiyle heyet göndererek beylik hakkında keşif faaliyetlerinde bulunmuştur.⁸⁹

Ramazanoğulları Beyliği batı komşusu Karamanoğulları ile ilişkilerini mümkün olduğunca iyi tutmuş ve iki Türkmen Beyliği birlikte Memlûkler'e karşı işbirliği yapmışlardır.⁹⁰ Halbuki Karamanoğulları, beyliklerinin Memlûk ve Osmanlı Devletlerinin desteğinden yoksun olduğu Ramazanoğlu II.İbrahim Bey zamanında, kendi siyasi şartlarının gereği olarak Ramazanlılar'a ihanet etmişlerdir.

Fatih Sultan Mehmet'in 1474 yılında Karamanoğulları Beyliği'ne son vererek Karaman-İli'ni bir eyalet haline getirmesi Osmanlı sınırlarını Çukurova sınırlarına yaklaştırmıştır.⁹¹ Osmanlıların bölgeye yaklaşması ve bölge ile ilgilenmesi sonucunda Çukurova'da Memlûkler tek hâkim güç olmaktan çıkmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin 1483 yılında Karaman ilini vilayet bir vilayet haline getirmesinden sonra Osmanlı Devleti'nin Çukurova'da bulunan Üç-ok Türkmenleri üzerindeki hâkimiyeti artmıştır. Ancak yine de bu Türkmenler üzerinde tam bir hâkimiyet söz konusu olmamıştır. Ceyhan ırmağı kenarında Osmanlı Devleti ile Ramazanoğlu Ömer Bey Gündüzoğlu Mehmet Bey ve Özeroğlu Mekki Bey'ler savaşmıştır. Ömer Bey esir alınmıştır. Diğer iki bey hakkında onların durumlarına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Kaçtıkları düşünülebilir.⁹²

1485 yılında yılında Ramazanoğlu Ömer Bey, Özeroğlu Mekki Bey ve Gündüzoğlu Mehmet Bey Adana'yı almış olan Osmanlı kuvvetleri ile

⁸⁸ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, .57.

⁸⁹ Koprıman, K.Y.(2005) İkdu'l Cuman'da Karamanoğullarına Dair Kayıtlar. 63-64.

⁹⁰ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 59.

⁹¹ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. 27. Karaman-İli, sahil kısmı İç-il ve merkezi Konya olmak üzere haric tabir olunan iki kısımdan ibaret bir vilayet haline

getirilmiştir; Tekindağ, Ş. (1967).Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi. *Belleten*, XXXI, 347.

⁹² Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 64-65; Tekindağ, Ş.(1967). II. Bayezid Devrinde Çukur-Ova'da Nüfuz Mücadelesi. *Belleten*, XXXI (123), 352-364-365; Yiğit Akkuş, F. (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova* 214.

savaşmışlardır. Osmanlı Devleti bu Türkmen kuvvetlerini yenilgiye uğratmıştır. Adana Osmanlıların elinde kalmıştır.⁹³

Ömer Bey 1485 yılında Osmanlı Devleti karşısında başarısız olması sonucunda esir edilerek İstanbul'a götürülmüştür. Ancak daha sonra kendisine ne olduğu hakkında bir bilgi yoktur.⁹⁴

3.5. Arslan Davud Bey ve Ramazanoğulları Beyliği'nin Osmanlı Devleti Etkisi Altına Girmesi

Arslan Bey, 1461-1480 yılları arasında beylik yapmıştır. Kendisinden önce Çukurova kısa sürelerle ve belirsiz bir şekilde birkaç bey tarafından yönetilmekteydi. Ancak onun Beylik tahtına geçmesiyle güvenilir ve doğru karakteri ve politikaları olmasından dolayı Ramazanoğulları beyliği kendisini toplamıştır.⁹⁵

Davud Bey beyliğin başına geçirildiği zaman Adana ve Sis dolaylarının emiri idi. Arslan adı onun lakabıdır.⁹⁶

Memlûk Devleti Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da kendi aleyhine olacak şekilde güçlenip yayılmasını endişe ile takip edilmiştir. Memlûkler, Anadolu'da bulunan Beylikler içerisinde sadece onlara komşu Beyliklerin Osmanlılar tarafından müdahale edilmesinden ve onlar üzerinde hâkim olmalarından rahatsızlık duymuşlardır. Ramazanoğulları, Karamanoğulları ve Dulkadiroğlu üzerinde Osmanlı nüfuzunun artması Memlûk Devleti için Türkmenlerden daha ciddi bir sorun idi.⁹⁷ Osmanlılar tarafından bu beyliklerin ele geçirilmesi Memlûk Devletinin kuzey sınırındaki komşularının değişmesi demek olacaktı ve bu yeni gelenler Memlûk Devleti'nin de siyasi varlığına son verebilecek güçte idi.

Osmanlı Devleti'nin sınırlarının Toroslar'a dayanması, bu bölge ile yakından ilgilenen Memlûk Devleti'ni endişelendirmiştir.⁹⁸ Osmanlı Devleti Memlûkler için, onların kuzey sınırında bulunan beyliklerin siyasi varlığına son verdikten sonra kendi devletlerine de son verebilecek güçte bir tehlike idi.

⁹³ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 57. Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*. 444.

⁹⁴ Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*. 444.

⁹⁵ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 58.

⁹⁶ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 19.

⁹⁷ Koprıman, K.Y. (2002). *Osmanlı Memlûk İlişkileri*. 883.

⁹⁸ Sümer, F. (1963). *Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar* 59.

Arslan Davut Bey 1480 yılında Memlûk Devleti ile Akkoyunlular arasında olan Ruha savaşında Memlûklerin yanında yer almıştır. Memlûkler savaşı kaybetmişlerdir. Arslan Davut Bey de bu savaşta şehit olmuştur (1480-1481).⁹⁹

⁹⁹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 58-59.

4. XVI. YÜZYILDAKİ İLİŞKİLER

4.1.Halil Bey Döneminde İlişkiler

XV. yüzyılın sonları ile XVI. yüzyılın başlarında Ramazanoğulları'nın Bey'i olarak Halil Bey bulunmakta idi. Halil Bey'in mezar kitabesinde babasının adı Davud olarak yazılıdır. Bu kişi Ömer Bey'in kardeşidir. Davud ile Ömer Bey'ler kesin olmamakla birlikte II. İbrahim Bey'in oğullarıdır.¹

Halil Bey 1480-1510 yılları arasında 30 yıl boyunca Beylik yapmıştır.² Halil Bey zamanında Beylikler üzerinde ve Çukurova bölgesinde Osmanlı Devleti daha fazla gücünü hissettirmiştir. Halil Bey Osmanlıların bölgede artan gücünden onlar ile ilişkilerini iyi tutmaya çalışmıştır.³ Yani, Ramazanlılar bağlı oldukları Memlûk Devleti'nden çok Osmanlı Devleti'nden çekinmeye başlamışlardır.

Çukurova'da bulunan Üçok ve Bozok Türkmenleri Çukurova'nın fethinde olduğu gibi, Osmanlı-Memlûk mücadelelerinde de siyasi ve askeri bakımdan önemli rol oynadılar. Osmanlı Devleti'nin Karamanoğullarını ortadan kaldırmasından sonra Çukurova'ya yönelik faaliyetlerinde Türkmenler Memlûklerin tarafını tutmuşlardır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti 1487 yılında veziriazam Davut Paşa komutasında bir orduyu Varsaklar⁴ üzerine göndermiştir. Davud Paşa ve Anadolu Beylerbeyi Sinan Paşa karadan, Rumeli Beylerbeyi Hadım Ali Paşa denizden Varsak-İli'ni kuşattı. Bu kuşatmadan kurtulamayacaklarını anlayan Boğa-oğlu, Elvan-oğlu, İğdir-oğlu vesair boy beyleri Osmanlı Devletine bağlılıklarını bildirmişlerdir. Ancak bu topluluklar 1488 yılında meydana gelen Ağa Çayırı muharebesinde Memlûkler'in yanında yer almışlardır.⁵

¹ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 444.

² Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 59.

³ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 59.

⁴Varsaklar, Tarsus ve çevresinde yaşayan Türkmen topluluğuna verilen addır. Varsak kelimesi çeşitli kaynaklarda, şahıs (boy beyi), boy, yer (dağ), silah (kılıç) ve totem olarak kullanılan bir hayvan (Karsak) adı olarak kullanılmıştır. Ancak Varsak kelimesinin bir şahıs adından geldiği fikri daha ağır basmaktadır. Çünkü Varsak Türkmenleri'ni oluşturan Kusun, Ulaş, Kuştemür, Esenlü, Elvanlu ve Orhan Beğlü boylarının da isimleri boy beylerinden aldıkları düşünülmektedir. Ayrıca XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde, Varsak kelimesi şahıs adı olarak kullanılmıştır. Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. 157-158.

⁵ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. 161-162.

1491 yılında Memlûk Devleti ile Osmanlı Devleti arasında yapılan anlaşma ile son bulan Osmanlı-Memlûk savaşlarının sona ermesiyle Osmanlı Devleti'nin Varsak Türkmenleri ile mücadelesi de bir süre için durmuştur.⁶

1488 yılında Ağa Çayırı mevkinde yapılan muharebede Osmanlı ordusu büyük kayıplar yaşamıştır. Osmanlı ordusunun çekilmesinden sonra, Emir Özbek, Varsak ve Turgut beylerinin ısrarı üzerine Adana kalesini muhasara ederek teslim aldı. Tarsus kalesi de alınmak istense de bunda başarılı olunamadı. Çukurova bölgesinde hâkimiyet tesis etmek için mücadele eden Osmanlı ve Memlûk Devleti uzun süren savaşlar neticesinde içte ve dışta yaşadıkları siyasi olaylarla çok fazla ilgilenemedikleri için savaşlar için gereken paranın tedariki için halklarını rahatsız etmişlerdir.⁷

1501-1516 yılları arasında Memlûk tahtında Kansu Gavri bulunmaktaydı. Onun döneminde Osmanlı Devleti ve Safevi Devleti arasında rekabet söz konusuydu. Memlûk Devleti'nin Osmanlı ile ilişkilerinde Safeviler etkili olmuştur.⁸

Osmanlı-Safevi mücadelesinde Memlûk Devleti, iki devletten birisinin yanında olma konusunda tereddütlü kalmıştır. Kansu Gavri ne 1514 yılında Yavuz'un Safeviler üzerine düzenlediği seferin yanında yer alabildi ne de Safeviler'in Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak kurma düşüncesine olumlu cevap verebildi.⁹

1507 yılında Memlûk Devleti, Safevi tehlikesi ile uğraşmıştır. Şah İsmail Memlûk Devleti topraklarına ilerlemiş, öncü kuvvetleri Malatya'ya varmıştır. Şah İsmail'in faaliyetlerinin kötü olduğu Memlûk Sultanı Kansuh el-Gavri'ye ulaşmıştır. Bu tehlike karşısında sultan emirlerini toplamıştır. Bu istişarede emirler arasında Osmanlı Devleti'nin ve Ramazanlı Halil Bey'in de elçisi bulunuyordu. Emirler bu tehlike için Safeviler üzerine kuvvet gönderilmesi konusunda Kahsuh el-Gavri'ye tavsiyede bulunmuşlardır.¹⁰ Kansuh el-Gavri Bağdat hâkiminin de Safevi tehlikesine karşı Memlûkler'e sığınıp yardım talebinde bulunmasına rağmen Şah

⁶ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. 162. ⁷ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. 31. ⁸ Es-Seyyid,(2001). M. Kansu Gavri. *D.İ.A.*, 24, 314.

⁹ Es-Seyyid,(2001). M. Kansu Gavri. 315.

¹⁰ Koyuncuoğlu, T.(2007). *Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar*. 10; Ağalarlı, M.(2010). XVI. Yüzyıl Başlarında Safevi Devletiyle Memlûk Devleti Arasında Siyasi İlişkilere Genel Bir Bakış. 4.

İsmail ile doğrudan bir savaşı göze alamamıştır ve Bağdat hâkiminin isteği kabul edilmemiştir.¹¹

Yavuz Sultan Selim Safeviler'in Anadolu'da artan propagandaları sonucu ve İslam'ı sapmış bir mezhepten kurtarma düşüncesi ile Safeviler ile olan mücadelesinde fetva aldıktan sonra onlara karşı sefer konusunda kesin karara vardı. Sefer'den önce Safeviler'e ticari bir ambargo başlattı, İran ipeğinin Batı'ya girişini yasakladı. Sınırlar kapatıldı, tüccarların geliş gidişleri engellendi ve konulan yasaklara uymayanlar cezalandırıldı ve mallarına el konuldu. Neticede 1514 yılında yapılan Çaldıran savaşında Osmanlı Devleti Safeviler'e karşı üstünlük sağladı ve onları geri çekilmek mecburiyetinde bıraktı.¹²

Ramazanlı Beyliğinde 30 yıl beylik yapan Halil Bey 1510 yılında ölmüştür. Mezarı kendi eseri olan Ulu Cami içerisindeki türbede bulunmaktadır.¹³

Halil Bey Türkmenler tarafından sevilen sayılan bir bey idi. Onları çok iyi yönetmiştir. Türkmenler arasında barışı ve birliği sağlamış bir bey'dir. Ramazanoğulları Beyliği en çok Halil Bey zamanında imari açıdan eserler yapmıştır. Bölge yaptırdığı cami, medrese ve saraylar ile daha gelişmiştir.¹⁴

Halil Bey'in Ramazanlılar tarafından sevilmesinin bir sebebi de Ramazanlıların rahat içinde yaşaması için uğraşmasıdır. Yoksul insanlara sahip çıkıp onları korumuştur. Göçebe Türkmen topluluklarını ovada yerleştirmeye çalışmıştır. Onları üretici durumuna geçirerek köylerinin kalkınmasını sağlamıştır.¹⁵

Halil Bey'in iyiliksever olması Ramazanlıların ona büyük saygı ve sevgi duymasına sebep olup, onlar Halil Bey'e *Dine yardım eden* manasında *Gavseddin* ya da *Gıyaseddin* lakabını vermişlerdir.¹⁶

¹¹ Es-Seyyid,(2001). M. Kansu Gavri. 315.

¹² Emecen, F.(2009). Selim I. *D.İ.A.*, 36, 409.

¹³ Kurt, Y.(1996). *Ramazanoğulları Çarşısı*. Ege Üni. *T.İ.D.*, XI, 2. Koyuncuoğlu, T.(2007). *Bedâi Ez-Zuhûr* Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 10.

¹⁴ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 61; Kurt, "Ramazanoğulları", s.2-3. Ener, K.(1979).

Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi. 20.

¹⁵ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 20.

¹⁶ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 61.

4.2. Mahmut Bey ve Osmanlılar Tarafından Memlûk Devletine Son Verilmesi

Mahmut Bey Davud Arslan Bey'in oğludur. 1510-1517 yılları arasında beylik yapmıştır.¹⁷ Mahmut Bey Memlûk Devleti'nin onayı ile beylik tahtına geçmiştir. Memlûk sultanı ona hil'at giydirmiştir.¹⁸

1512-1513 yılında Ramazanoğlu Bey'inden Memlûk sultanı Kansuh el-Gavrî'ye elçi gelmiştir. Bu elçi sultana çok sayıda hediye getirmiştir.¹⁹

Memlûk Devleti'nin yardımı ile beyliğin başına geçmiş olsa da Osmanlı Devleti'ne yakınlık göstermeye başlaması Memlûk Devleti tarafından hoş karşılanmamıştır. Mahmut Bey kardeşi Halil Bey gibi Osmanlılar ile ilişkilerini iyi tutmuştur. İstanbul'a elçiler göndermekle yetinmeyip kendisi de oraya gitmiştir.(1515)²⁰ Bu durumda kendisine verilen beylik ondan alınıp amcasının oğlu Selim Ramazanlı Beyliğinin başına geçirilmiştir.²¹ Ramazanoğulları Beyleri bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti'ne bağlı bir şekilde beylik sürmüşlerdir.²²

Mahmut Bey döneminden itibaren Ramazanoğulları Osmanlı Devleti ile dostane ilişkiler geliştirmişlerdir. Oluşan bu yakınlık sonucunda Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi öncesinde (1516) kendi istekleriyle Osmanlı Devleti'ne bağlanmışlardır. 1516 yılından 1608 yılına kadar Adana "Yurtluk-Ocaklık"²³ statüsü ile Ramazanoğulları ailesine bırakılmıştır. Bu dönemde Adana valisi olan Ramazanlı Beylerine Osmanlı divanı tarafından teşrifat-ı mahsusa²⁴ gönderilmiştir.²⁵

Memlûk Devleti tarafından beyliğine son verilen Mahmut Bey 1514 yılında Yavuz Sultan Selim'e sığınmıştır. Osmanlı sultanı Mahmut Bey'in bu tutumundan memnun kalmıştır ve kendisine büyük bir güven duymaya başlamıştır.²⁶ Yavuz Sultan Selim'e sığınan Mahmut Bey'e büyük bir itibar gösterilip kendisine 200.000 akçelik dirlik verildi ve Yavuz Sultan Selim ile seferde bulunma imtiyazı verildi

¹⁷ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 60-61.

¹⁸ Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 10. ¹⁹ Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 10. ²⁰ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 21.

²¹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 70

²² Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 12.

²³ Yurt-Ocaklık, bir yerin gelirinin birine verilmesidir. Yurtluk, yalnız kayd-ı hayat şartıyla tasarruf ettiği

halde, Yurtluk-Ocaklık ırs yoluyla tasarruf edilirdi. Pakalın, M.Z.(1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Tarih Terimleri Sözlüğü*. 3, 639.

²⁴ Teşrifat-ı Mahsusa, Teşrifat, Arapça teşri'fin cem'idir. Teşrif şereflendirmek, şeref vermek anlamına gelir. Pakalın, M.Z.(1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Tarih Terimleri Sözlüğü*.3, 477.

²⁵ Alkan, M.(2005). Adana'nın İdari Yapısı. 255.

²⁶ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 62.

1515 ve 1516 yılında Mahmut Bey Memlûkler ile yapılan savaşta Osmanlıların yanında yer almıştır.²⁷

Mahmut Bey, 1516 yılında Gazze şehrinde iken Yavuz Sultan Selim ile arasına geçen diyalog Osmanlı padişahının Mahmut Bey'e olan güvenini sağlamlaştırmıştır. Memlûk askerlerinin sayılarının çokluğu ile ilgili çıkan söylentilerde Yavuz Sultan Selim ileri gelen kimseleri ve Mahmut Bey'i Mısır'a yönelik sefer konusunda Osmanlı askerlerinin sayısının sefer için yeterli olup olmadığı konusunda, asker sayısı az ise geri dönülmesinin gerekip gerekmediği ile ilgili olarak sınamıştır. Mahmut Bey Osmanlı padişahının bu sorusuna yönelik "Padişaha layık olan kendi gönlüne danışmaktır. Eğer padişahın kalbinde korku ve telaş yok ise hemen Mısır'a yönelmek gerektir. Askerin azlığı ve çokluğu lüzumsuz bir örneksemedir" şeklinde cevap vermiştir. Yavuz Sultan Selim Mahmut Bey'in cesur ve güven verici sözlerinden ona dokuz kat hil'at giydirmiştir. Mahmut Bey gibi cesur olmayanlar ise çadırları önünde asılmıştır.²⁸

Osmanlı Devleti ile yakın dostluğu yüzünden Memlûkler ile bağlantılarını koparan Mahmut Bey Mısır seferinde Yavuz Sultan Selim'e sunduğu yararlı düşünceler sebebiyle onun övgüsünü kazanarak bir günde dokuz kat hil'at giydirilme şerefine sahip olmuştur.²⁹

1516 yılında yapılan Mercidâbık savaşında büyük yaralılıklar gösteren Mahmut Bey'e Ramazanoğulları Beyliği verildi. 1517 yılında Reydaniyye savaşında sol kolda yer aldı ve bu çarpışmalar esnasında hayatını kaybetti.³⁰

4.3. Memlûk Devleti'nin Yıkılması; Merc-Dâbık, Ridaniye Savaşları ve Ramazanoğulları

Yavuz Sultan Selim'in 24 Ağustos 1516'da Merc-Dâbık ve 22 Ocak 1517'de Reydaniyye'de kazandığı zaferler ile Memlûk Devleti'ne son verildi.³¹

Memlûk Devleti, Yavuz Osmanlı Sultanı olduğu zaman onun özellikle Şah İsmail'e karşı kazandığı zaferden sonra kendilerinin de Osmanlı tarafından son

²⁷ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 444.

²⁸ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 21.

²⁹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 60.

³⁰ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. s.444.

³¹ Kopraman,"Osmanlı-Memlûk İlişkileri", s.901-902.

verileceğini anlamıştır. Memlûk Devleti, Yavuz'a kadar geçen sultanlar zamanında, Osmanlı Devleti'nde meydana gelen hükümdarların ölümü, cülusu, İstanbul'un Fethi gibi önemli olaylar sebebi ile Osmanlı Devleti'nin yanında yer alan bir tutum sergilemiştir. Ancak Yavuz'dan itibaren Osmanlı Devleti'nin Memlûk sınırına yaklaşması ile Memlûkler, Osmanlıları kendilerine son verecek bir güç olarak görmeye başlamıştır.³²

Merc-Dâbık savaşı, Antakya'dan Menbic'e giden yol üzerinde Kuveykırmağı kenarındaki Dabık adındaki yerleşim yerinin yakınında bulunan Merc-Dabık bölgesinde olmuştur.³³

Yavuz Sultan Selim'i Memlûk Devleti üzerine sefer yapmaya götüren sebepler; temelde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya hâkim olmaktır. Osmanlıların Anadolu'da tam bir hâkimiyet kurması için Memlûk Devleti'nin ortadan kalkması gerekmektedir. Osmanlı Devleti Suriye ve Mısır'ı ele geçirdiği takdirde İslam dünyasının tek lideri haline gelecek, böylelikle kutsal yerler üzerinde nüfuz elde etmenin yanı sıra Memlûk topraklarının tarihi ticaret yollarında hâkimiyet kurabilecekti.³⁴

Osmanlı Devleti'nin Memlûkler üzerine düzenledikleri seferlerini görünürde ve savaş için geçerli olabilecek şekilde gerekli kılan diğer sebepler ise; Kansuh el-Gavrî ve Yavuz Sultan Selim arasındaki ilişkilidir. Bu ilişkiler Yavuz sultan olur olmaz başlamıştır. Kansuh el-Gavrî, Yavuz sultan olduktan sonra onu (1512) tebrik etmemiş daha sonra aralarında yazışmalar ve elçi gidip gelmeleri başlamıştır. Bunlar iki sultanın birbirlerine olan güvenlerinin sağlam olduğunun değil aksine görünürde dostluklarını göstermekteydi. Yavuz sultan olduktan sonra ağabeyisi Ahmet isyan edip, Memlûk Devleti'ne ait olan Darende'ye kaçmıştır. Bunun üzerine Yavuz bu konu ile ilgili olarak Ali Çavuş tarafından Memlûk sultanına mektup göndermiştir. Memlûk Sultanı Kansuh'a gelen bu mektubu ileten Halep nâibi Hayır Bek mektubu Kahsuh'a ilettikten sonra Yavuz'a cevap olarak "Ahmet yanına gelirse onu güzelce ağırlayacağını, Kansuh'un da ona iyi muameleden

³² Kanat, C.(2006) Memlûk Kaynaklarındaki Osmanlı İmajının Değişim Süreci, *T.İ.D.*, .XXI. (1), 123-134.

³³ Emecen, F.(2004). Mercidabık Muharebesi. *D.İ.A.*, 29, 174.

³⁴ Tansel, S.(1969). *Yavuz Sultan Selim*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 109-118; Emecen, F.(2004). Mercidabık Muharebesi. 175.

başka bir şey yapmayacağını, çünkü iki ülkenin birlik olduğunu, Kansuh'un cevabı ne olursa olsun kendisinin Yavuz'a bağlı olduğunu" bildirmiştir.³⁵

Halep nâibi'nin cevaben gönderdiği bu mektupta Memlûk Sultanından bağımsız olarak kendi görüşlerini belirtmesi; Ramazanlı Beyleri gibi Memlûk Devletine bağlı olan nâiblerin de bölgede Memlûklerden çok Osmanlı Devleti'nin gücünün hissedilmeye başlanıldığını göstermektedir. Ramazanoğulları ve Memlûk naipleri Memlûk Devleti'nden daha fazla nüfuzu olan Osmanlıları, Memlûk Devleti'nin topraklarında hâkim güç olarak görmeye ve kabul etmeye başlamışlardır.

Yavuz Sultan Selim'in Merc-Dâbık savaşı öncesinde savaşın kendi lehine olmasını sağlayan gelişmeler; Kahsuh'un Sünni halkın desteğini kaybetmesi ve Yavuz Sultan Selim'e karşı şi'i Şah İsmail'i desteklemesidir. Antep, Halep ve Şam nâibleri, Osmanlı sultanının Memlûklere yaptığı propaganda faaliyetleri sonucu Osmanlı'nın yanında yer almıştır. Onlar Yavuz Sultan Selim ile çarpışmak istemiyorlardı. Hatta şehirler, Memlûk hâkimiyetinden kurtulup, Osmanlı hâkimiyetine geçmek istemekteydiler.³⁶

Yavuz Memlûkler üzerine harekete geçmeden önce onlar ile savaşın şer'en caiz olduğuna dair fetva almış ve tüccarların yolunun kesilmesi buna sebep olarak gösterilmiştir. Bu sırada 11 Temmuz 1516'da Memlûk ordusu Halep'e varmıştır. Memlûk ordusunun Suriye'de yaptığı kötülüklerden dolayı Halep halkı Osmanlı Devleti'ne tabi olmaya hazır olduklarını Osmanlı Devleti'ne Yavuz'a gönderdikleri "Çerkeslerin elinden kurtulmak" istediklerini bildiren bir mektup ile bildirmişlerdir.³⁷

Merc-Dâbık savaşını kaçınılmaz hale getiren gelişme ise; Kazasker Zeyrek-Zade Mevlana Rükneddin ile ümeradan Karaca Paşa'dan oluşan sefaret heyetine Kansuh el-Gavrî'nin kötü bir şekilde davranması ve buna karşılık Yavuz Sultan Selim'in Memlûk elçisi Moğolbay'a hakaret etmesidir. Yavuz'un Moğolbay'a böyle davranmasında bir diğer sebep; Kansuh Gavrî'nin Moğolbay ile birlikte seçme askerden on tanesini göz kamaştırıcı elbiseler ve silahlar ile donatıp Yavuz'a göndermesidir. Yavuz onları bu şekilde görüp bunu bir nevi tehdit olarak algılamıştır ve Moğolbay'a "Ey Moğolbay! Sultan'ın yanında bize göndereceği ilim

³⁵ Kopraman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. 900.

³⁶ Tekindağ, Ş.(1971). Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış. 34-35.

³⁷ Kopraman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. 901.

adamı yok mu? Bu askerleriyle benim askerlerimi korkutacağını mı sanıyor? diyerek hepsinin başının vurulmasını emretmiştir.³⁸

Osmanlı kaynakları Yavuz'un Memlûkler'e yönelik planladığı sefer niyetini başlangıçta açığa vurmamıştır. Bunda Yavuz Sultan Selim, Sünni bir devlete karşı gerekçesiz bir sefer açmanın getireceği tepkileri düşünmüş olmalıdır.³⁹

Yavuz'un Memlûk elçilerini öldürdüğünü duyan bir diğer Memlûk elçisi Kertbay, hızlı bir şekilde Halep'e gelerek Osman Devleti'nin Malatya, Gerger ve diğer yerleri alıp Ayıntâb'a ulaştığını bildirmiştir. Casusları vasıtasıyla Memlûkler'de yaşanan gelişmeleri takip eden Yavuz, bu sırada Memlûkler'e yönelik niyetini açığa vurmaya başlamıştır. Çünkü Memlûk Devleti'nin Safeviler ile kendisine yönelik anlaştığını biliyordu. Yavuz, 1516 yılı Ağustos ayı ortalarında Tucan vadisinde iken Kahsuh'a Şah İsmail ile anlaşma yaptığı için Mısır'a yöneldiğini bildiren bir mektup göndermiştir. Ayrıca bu mektupta Kahsuh el Guriyi savaşa tahrik edici ağır ifadeler de bulunmakta idi. 20 Ağustos'ta Ayıntab'da bulunan Osmanlı ordusu 24 Ağustos'ta Merc-Dâbık'a gelmiş ve Memlûkler ile Osmanlılar arasında savaş başlamıştır.⁴⁰

24 Ağustos 1516'da gerçekleşen savaşta Osmanlı ordusu ile Memlûk askerlerinin sayısı birbirine eşit sayılırdı. Osmanlı ordusunun sayısının 120.000 civarında olduğu belirtilmekle birlikte bu sayı bazı kaynaklarda 80.000 (12.000 tüfekli yeniçeri, 30.000 kapıkulu merkezde, 20.000 Anadolu, 20.000 Rumeli kuvveti sağ ve sol kanatta olmak üzere) olarak gösterilmektedir. Memlûk ordusunun sayısı ise yaklaşık olarak; 70-80.000'dir. Osmanlı ordusunun merkezinde padişahla beraber Veziriazam Sinan Paşa ve kapıkulu askerleri bulunmaktaydı. Sağ kolda; Anadolu Beylerbeyi Zeynel Paşa, Karaman Beylerbeyi Hüsrev Paşa, Dulkadirli Şehsuvaroğlu Ali Bey ve Ramazanoğlu Mahmut Bey, sol kolda; Rumeli Beylerbeyi Yusuf (Küçük Sinan) Paşa Rum Beylerbeyi Mehmet Paşa ve Mengli Giray oğlu Saadet Giray'ın kuvvetleri bulunuyordu. Osmanlı ordusunda tüfek ile donatılan yeniçerilerin önüne 300 kadar top arabası zincirler ile birbirine bağlanarak hat oluşturulmuş ve toplar dizilmiştir.⁴¹

³⁸ Tansel, S.(1969). *Yavuz Sultan Selim*. 137-138; Tekindağ, Ş.(1971). *Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış*. 35; Koprman, K.Y. (2002). *Osmanlı Memlûk İlişkileri*. 901.

³⁹ Emecen, F.(2004). *Mercidabık Muharebesi*. 175.

⁴⁰ Koprman, K.Y. (2002). *Osmanlı Memlûk İlişkileri*. 901.

⁴¹ Tansel, S.(1969). *Yavuz Sultan Selim*. 134-135; Emecen, F.(2004). *Mercidabık Muharebesi*. 176.

Memlûk ordusunun sağ tarafında Şam nâibi Sıbay, sol kolda Halep nâibi Hayır Bey'in kuvvetleri bulunmakta idi. Memlûkler ateşli silahlara sahip idiler. Ancak bunları savaş esnasında etkili bir şekilde kullanamadılar. Memlûk ordusu ateşli silahlardan hoşlanmıyordu. Bunlardan çok sert süvari hücumlarına güveniyorlardı. Memlûkler bu sebepten dolayı cengâverliğin kılıçla belirleneceğini haykırarak Osmanlılara meydan okumuşlardır.⁴² Memlûk ordusunun ağır kayıplar verdiği bu savaşı Osmanlılar 6 saatte kazanmıştır.⁴³

Mercidâbık zaferi ile Osmanlı Devleti Suriye, Lübnan ve Filistin'in hâkimiyetini sağlayarak Mısır yolunu açmıştır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bulunan şehirlerde Osmanlı nüfuzu daha da artmıştır.⁴⁴

Osmanlı Devleti'nin 1516 yılında Mercidâbıktaki zaferi ve ardından 1517 yılında ki Ridaniye zaferi Mısır üzerinde hâkim olmalarını sağlamıştır. Ridaniye savaşı, Matariye ile Cebelü'l-Ahmer arasında Ridaniye denilen yerde geçtiği için bu adla anılmıştır.⁴⁵

Memlûk Sultanı Tomanbay, Memlûk Devleti'nin iktisadi açıdan sıkıntılı olduğu zamanlarda askerlerin düzenli olarak maaşlarının ödenememesi gibi içinde bulunduğu zor şartları göz önünde bulundurarak Yavuz Sultan Selim ile anlaşmaya niyetli idi. Ancak Osmanlı Sultanı, Kansuh el-Gavrî'nin gönderdiği elçileri öldürmüş ve kendisine ağır hakaretlerde bulunmuştur. Canberdi el-Gazali kumandasında, Osmanlılar'a karşı gönderilen ordu Gazze yakınlarında Han Yunus'ta, Sadrazam Sinan Paşa kumandasında Osmanlı ordusu tarafından ağır yenilgiye uğramıştır. (25 Aralık 1516). Bütün sebepler Memlûk Devletini Osmanlı Devleti'ne karşı yaklaşan savaş için hazırlıklar yapmak zorunda bırakmıştır.⁴⁶

Mercidâbık savaşından sonra Kansu el-Gavrî ölmüş yerine onun Kahire'de nâib bıraktığı Tomanbay Memlûk Sultanı seçilmiştir.⁴⁷ Tomanbay, Memlûk ordusunu tanzim ve teçhiz etmek için çok çaba sarf etti. Yaşlı genç fark etmeksizin tüm Memlûkler'i cepheye sürdü. Şehir halkından, Bedevi Araplar'dan, Zenciler ve

⁴² Emecen, F.(2004). Mercidabık Muharebesi. 176.

⁴³ Tekindağ, Ş.(1971). Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış. 35.

⁴⁴ Emecen, F.(2004). Mercidabık Muharebesi. 176.

⁴⁵ Emecen, F.(2008). Ridaniye Savaşı. *D.İ.A.*, 35, 87.

⁴⁶ Kopraman, *Mısır Memlûkleri* 670-671.

⁴⁷ Emecen, F.(2008). Ridaniye Savaşı. 87.

Mağribliler'den çok sayıda asker toplayarak Kahire içinde ve dışında savunma tedbirleri aldı. ⁴⁸

Yavuz Sultan Selim Han Yunus'da Memlûk direnişinin kırılması sonucunda Kahire üzerine yürümeye karar verdi. 2 Ocak 1517 tarihinde Gazze'ye gelen Yavuz, 11 Ocakta Arış'e ulaştığında Tomanbay'a Osmanlı hâkimiyetini tanırsa Mısır'ın idaresinin kendisine bırakılacağına dair elçi heyeti göndermiştir. Memlûk emirleri bunu kabul etmedikleri gibi Osmanlı elçilerini de öldürmüşlerdir. ⁴⁹

Sinan Paşa ve Osmanlılara casusluk yapan Hayır Beğ'in faaliyetleri ile Memlûk Devleti'nin savaş için aldığı tedbirleri öğrenen Yavuz, Ridaniye'de Memlûk toplarının sabit olduğunu bildiği için onları etkisiz hale getirmek için askerlerini iki kısma ayırmıştır. Bunlardan bir kısmını Memlûkler'in beklediği taraftan hücum ettirirken, esas olan kuvvetler ile el-Mukattam dağına dolaşarak Memlûk ordusunu arkadan çevirdi. Her iki tarafında ağır kayıplar verdiği bu savaşın sonucunu yivli ve her tarafa kolayca ateş edebilen Osmanlı topları belirlemiştir. ⁵⁰ Memlûk ordusu toplara sahip olmuş olsa da bunları kullanacak beceriye sahip değillerdi. Hatta Memlûkler topu askeri harekâtlarında kullanabilecekleri bir parça olarak görmüyorlardı. Onların bu anlayışları devletin yıkılmasına sebep olan en temel nedendir. ⁵¹

Memlûklerin Ridaniye savaşında 4000 civarında kayıp yaşamıştır. Osmanlı ordusunun ise bu rakamdan daha az sayıda olduğu düşünülmektedir. ⁵² Ancak Osmanlı Devleti, bu savaş ile "bir memleket ona bedel olamaz" dediği Sinan Paşa'yı, Ramazanoğlu Mahmut Bey'i kaybetmiştir. ⁵³

Ridaniye yenilgisinden sonra kaçan Tomanbay üç ay sonra 30 Mart 1517'de yakalanmış ve 13 Nisan 1517 tarihinde Zuveyle kapısında asılmıştır. Onun idamında Dulkadiroğlu Ali Bey de bulunmuştur. Zira onun babası Memlûk Sultanı Kayıtbay tarafından kırk beş yıl önce (1472) yılında aynı yerde asılmıştı. ⁵⁴

⁴⁸ Koprman, *Mısır Memlûkleri* 671; Kanat, C.(2012). Tomanbay, *D.İ.A.*, 41, 236-237.

⁴⁹ Emecen, F.(2008). Ridaniye Savaşı. 87.

⁵⁰ Koprman, *Mısır Memlûkleri* 672.

⁵¹ Emecen, F.(2008). Ridaniye Savaşı. 88; Kanat, C.(2012). Tomanbay, 237.

⁵² Emecen, F.(2008). Ridaniye Savaşı. 88.

⁵³ Koprman, *Mısır Memlûkleri* 672.

⁵⁴ Koprman, *Mısır Memlûkleri* 676.

Tomanbay'ın idam edilmesi ile Mısır'da tam anlamı ile Osmanlı idaresi kurulmuş oldu. Onun ölümü ile Mısır ve Suriye'de 267 yıl süren Memlûk Devleti sona ermiştir. Memlûk toprakları Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir.⁵⁵

Yavuz Sultan Selim'in Merc-Dâbık ve Ridaniye'de kazandığı başarılar sonucunda Memlûk Devleti'ne son verildi. Memlûk Devleti'ne son verilmesinin sonucu Çukurova bölgesinin şehirleri, kasabaları, köyleri, burada yaşayan bütün yerli ve Türkmen halkı Osmanlı idaresine girdi.⁵⁶

Çukurova bölgesinin Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmesinden sonra Osmanlı, Türkmenlere karşı takip ettiği siyaset gereği boy beylerine alaybeyliği, zaimlik ve sipahilik verdi. Türkmenlerin bölgede siyasi ve askeri önemleri azaldı. Aslında onların güçleri ve ehemmiyetleri Osmanlı Devleti ile uzun süren savaşlar neticesinde azalmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'nde Türkmenlerin, Osmanlı Devleti'nin karşısına çıkamamalarının sebebi budur.⁵⁷

Mahmut Bey, Ridaniye Savaşında 22 Ocak 1517'de ölmüştür.⁵⁸ Mahmut Bey beylik süresince Memlûklerin dostluğundan çok Osmanlılar ile ilişkilere önem vermiştir. Onun Osmanlı Devleti ile yakınlık kurması Ramazanoğulları'nda ve bölgede kargaşa yaratmış ve Arslan Davut Bey ile kurulmaya başlayan düzen tekrar bozulmuştur. Ramazanoğulları Beyliği Memlûklerin etkisinden neredeyse tümü ile kurtularak Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.⁵⁹

Osmanlı Devleti tarafından siyasi varlığına son verilen Memlûk Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesi ile Çukurova bölgesi ve burada yaşayan Türkmenler Osmanlı hâkimiyetine girdi.⁶⁰

4.4. Selim Bey Döneminde İlişkiler

1514-1515 yılında Memlûk sultanı Kansuh el-Gavrî tarafından Ramazanoğlu Selim Bey'e hil'at giydirildi. Ramazanoğullarından Mahmut Bey'i beylikten azledip ondan boşalan beylik tahtına Selim Bey getirilmiştir.⁶¹

⁵⁵ Tansel, S.(1969). *Yavuz Sultan Selim*. 187; Koprman, *Mısır Memlûkleri* 676; Emecen, "Ridaniye Savaşı", s.88.

⁵⁶ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. s.162. ⁵⁷ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. 162. ⁵⁸ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 70.

⁵⁹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 62-65.

⁶⁰ Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. 31.

Mahmut Bey'in Osmanlı Devleti ile yakın ilişkiler içerisinde olmasından dolayı beyliğine Memlûkler tarafından görevine son verilmiş ve yerine Selim Ramazanoğulları'nın başına geçirmiştir.

Selim Bey Kubat Bey'in oğludur.⁶² Selim Bey zamanında Memlûk Devleti ile Osmanlı Devleti arasındaki gergin ilişkilerden dolayı Çukurova bölgesinde de ilişkiler istikrarlı bir şekilde yürümektedir.

Selim Bey zamanında Memlûk Devleti iktisadi açıdan kötü bir durumdaydı. Kahsuh el-Gavrî devleti bu zor durumdan kurtarmak için tedbirler almıştır. Halktan vergiler vaktinden önce ve bir seferde alınmıştır. Arazi, dükkân ve akarlara konan vergi değirmenlere, gemilere, nakil vasıtalarına, evlerdeki, hizmetçilere ve vakıflara kadar genişletilmiştir. Gümrük vergileri arttırılmıştır. Alınan tüm tedbirlere rağmen devletin ekonomik durumu düzelmemiştir. Halk alınan vergiler altında çok ezilmiştir.⁶³

Memlûk Devleti'nin zaten iyi olmayan ekonomisi Portekizlilerin Hint ticaret yolunu tahrip etmeye başlamasıyla daha da kötüleşmiştir. Portekizliler'in sahillerde içi mallarla dolu depoların sahillerine verdikleri zararlar Fas ve Tunus emirliklerini de harekete geçirmiştir. Onlar Hristiyanların Memlûk hâkimiyetindeki bölgelerden kovulmalarını istiyorlardı. Ancak Memlûkler'in arttırdıkları liman vergileri ile Avrupa'ya Mısır ve Suriye yoluyla nakledilen Hint mallarından alınan transit vergilerin ağırlığı, Portekizlileri Hindistan'a giden deniz yolunu bulmaya sevk etmiştir. Neticede Vasco da Gama, İbn Macid'in rehberliği ile Hindistan yolunu keşfetmiş ve Portekizliler böylelikle Hindistan sahillerine kalıcı bir şekilde yerleşmiştir. Memlûk Devleti ise, en önemli gelir kaynaklarından birisini kaybetmiştir.⁶⁴

Memlûk sultanı Kansuh ülkesi bu şartlar altındayken Osmanlı Devleti ile arasını iyi tutmuştur. Ancak Memlûk sultanının, Yavuz Sultan Selim'in Şah İsmail ile olan çatışmasında Şii Şah İsmail'i desteklemesi, Sünni halkının desteğini kaybetmesine sebep olmuştur. Kahsuh el-Gavrî'nin bundan maksadı Yavuz Sultan Selim'i zor durumda bırakıp onun Halep'e gelmesine engel olmaktır. Memlûk Devleti'nin bu faaliyetleri sonucunda Yavuz Sultan Selim Memlûk Devleti'ne karşı

⁶¹ Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâi Ez-Zuhûr Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. 10.

⁶² Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 82.

⁶³ Koprman, *Mısır Memlûkleri* 658.

⁶⁴ Tekindağ, Ş.(1971). *Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış*. 33; Es-seyyid, Kansu Gavri. 314.

geniş bir propaganda faaliyetinde bulunmuştur. Aslında Memlûk Devleti Osmanlı Devleti ile Safevi Devleti arasında gerçekleşecek olan mücadelede tarafsız kalmak bu iki gücü karşısına almamak istemiştir.⁶⁵ Ancak Osmanlı-Safevi çatışması Memlûklerin lehine olmuştur. Kendilerini “tüm Müslümanların Sultanı” olarak gören Memlûkler iki devletinde güçlenmesini istememekteydi.⁶⁶

Osmanlı Devleti kendisine karşı oluşan bu ittifak sonucunda ciddi anlamda askeri ve siyasi tedbirler almaya başladı. Osmanlı Devleti 15 Haziran 1515 yılında Dulkadirli Beyliği’ni işgal etti. Alaüddevle ve iki oğlu’nun başlarını da Memlûkler’e gözdağı vermek amacıyla gönderdi. Osmanlılar’ın bu hareketi Memlûkleri korkutmuştur. Osmanlı ile iyice gerginleşen ilişkilerini düzeltmek amacıyla Safeviler ile olan anlaşmayı bozmuşlardır. Osmanlı Devleti de Memlûkleri direkt bir şekilde karşısına almamış Kansu el-Gavrî’ye “sen benim babamsın, ben sadece senin izinle Alaüddevle ülkesine girdim. O asi idi, babamla Sultan Kayıtbay’ın arasını açmıştı. İşinize gelirse Şehsuvaroğlu’nu muhafaza ediniz aksi halde bu sizin bileceğiniz iştir. Alaüddevle Bey’den aldığım yerleri size iade ediyorum, yeter ki Şah İsmail ile aramıza girmeyiniz” demiştir. Osmanlı sultanı gönderdiği bu mektup ile Mısır’a karşı yapacağı seferi Memlûkler’e hissettirmemeyi amaçlamıştır.⁶⁷

1514 yılında Çaldıran savaşında Safevilerin Osmanlı Devleti’ne yenilmesi sonucunda bölgede Osmanlı nüfuzu daha da artmıştır. Artan Osmanlı nüfuzu karşısında Memlûk Devleti Safeviler ile ilişkilerini iyi tutmaya çalışmıştır. I.Şah İsmail de Memlûk Sultanı Kansuh el-Gavrî’nin bu tutumuna karşılık sultana elçi heyeti gönderdi. 1514 yılında (Aralık) Kahire’ye ulaşan elçiler Memlûk Devleti ile anlaşmaya hazır olduklarını bildirdiler. Memlûk Sultanı ise, Osmanlı Devleti ile açık veya gizli bir anlaşma yapmadıkları sürece onlar ile anlaşabileceğini söylemiştir. Bu şekilde aralarında anlaşmışlardır.⁶⁸

⁶⁵ Tekindağ, Ş.(1971). Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış. 34-35.

⁶⁶ Ağalarlı, M.(2010). XVI. Yüzyıl Başlarında Safevi Devletiyle Memlûk Devleti Arasında Siyasi İlişkilere Genel Bir Bakış. 7.

⁶⁷ Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 101; Ağalarlı, M.(2010). XVI. Yüzyıl Başlarında Safevi Devletiyle

Memlûk Devleti Arasında Siyasi İlişkilere Genel Bir Bakış. 8-9.

⁶⁸ Ağalarlı, M.(2010). XVI. Yüzyıl Başlarında Safevi Devletiyle Memlûk Devleti Arasında Siyasi İlişkilere Genel Bir Bakış. 8; Gündüz, T.(2007). *Sultanlar ve Savaşlar (Giavvani Maria Angiolello –Venedikli Bir Tüccar ve Vincenzo D’Alessandri’nin Seyahatnameleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 103.

Dulkadirli Beyi Melik Arslan Bey 1454 yılında kardeşi Şahbudak tarafından öldürüldü. Şah Budak Memlûk sultanı Kayıtbay (1468-1496) tarafından Dulkadirli Beyi tayin edildi ve desteklendi. Memlûk Devleti'ne karşı Fatih Sultan Mehmet Şehsuvar Bey'i Dulkadir Beyi olarak seçti. Bunun üzerine Şahbudak Mısır'a kaçtı. Osmanlı desteğini sağlayan Şehsuvar Bey, Osmanlı devletinin siyasetine uygun olarak Memlûkler'e ve Ramazanoğulları Beyliğine karşı savaştı. Dulkadirli Şehsuvar Bey Memlûkler'e karşı 1467 yılında Göksun yakınlarında galibiyet kazanmış olsa da 1472 yılında Memlûk kuvvetleri tarafından esir alınmış ve Kahire'de öldürülmüştür. Şehsuvar Bey'den boşalan Dulkadirli tahtına Memlûk Devleti Şah Budak'ı getirmiştir. Osmanlı Devleti bunu kabul etmemiştir. Osmanlıları destekleyen Şahbudak'ın kardeşi Alaüddevle Bozkurt, Şah Budak'ı ortadan kaldırdı. Başlangıçta Osmanlı desteğini alan Alaüddevle Bey daha sonra Osmanlı Devleti ile ters düşmüştür. Hadım Sinan Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusu Turna dağı muharebesi (1515) ile Alaüddevle Bey'in, dört oğlunun hayatına ve Dulkadirli Beyliğinin siyasi varlığına son vermiştir.⁶⁹

Babası Şehsuvar Bey'in Memlûk Devleti tarafından öldürülmesinden sonra oğlu Ali Bey, Osmanlı sultanı II.Bayezid'in yanına sığınmıştır.Yavuz'un sultan olmasından sonra Trakya'da Çirmen sancak beyliğine tayin edilmiştir. 1517'te Şah İsmail'e karşı düzenlenen seferde de Osmanlı'nın yanında yer almıştır. Safevi kuvvetlerini keşif için yararlılık göstermiştir. Onun gibi keşfe çıkan Kızılbaşlardan birkaçını yakalayıp onları öldürüp amcasının oğlu Pirbendi ile Yavuz Sultan Selim'e göndermiştir. Bu hizmetlerinin karşılığında Ali Bey'e üç bin Flori para ile Hersek Ahmet Paşa'nın hazineye intikal etmiş olan kılıcı hediye olarak gönderildi. Çaldıran savaşında Osmanlı öncü kuvvetleri komutanı olması, kazanılan zaferden sonra Safevi kuvvetlerini kovalaması ve zaten Osmanlı Devleti'ne bağlılığını da göz önünde bulundurarak Yavuz, Ali Bey'i Dulkadirli Beyliği'nin başına geçirmiştir. Osmanlı Devleti tarafından kendisine beylik bahşedilen ve Osmanlıların himayesini ve desteğini sağlayan Ali Bey, Osmanlılara olan sadakatini her zaman göstermeye çalışmıştır. Osmanlılar ile olan bu dostluğuna zarar vermek istemeyen Ali Bey bir taraftan da bölgede hâkim olan diğer güç Memlûkler ile de arasının iyi olmasını istemekteydi. Osmanlı Devleti ile olan münasebetlerinde rahatsız olduğunu

⁶⁹ Merçil, E.(2011). *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*. 292-293.

düşündüğü Kansu Gavri'ye 1516 Şubat'ında Kahire'ye hediyeler ile elçi göndermiştir. Ancak Memlûk Devleti elçiyi ve Dulkadir Bey'ini ciddiye almamıştır. Memlûk Sultanı'nı onun meselesinden daha meşgul eden Osmanlı Devleti meselesi vardı. Memlûk toprakları tehlike altındaydı. Bu yüzden Osmanlı Desteği olan Ali Bey'e karşılık vermeyip aksine kardeşi Abdürrezzak'ı Dulkadir Beyliğini ele geçirmesi için teşvik edip ona sekiz bin dinar vermiştir. Yavuz'un 1516 Mercidâbık, 1517 Ridaniye savaşlarına katılan, 1519'da Celali ve 1521 yılında Şam valisi Canbirdi Gazali ayaklanmalarını bastırmasında gösterdiği başarılar Ali Bey'in, Ferhat Paşa tarafından kıskanılmasına yol açmış ve onu 1522 yılında öldürmüştür.⁷⁰

Memlûk Devleti'nin azalmaya başlayan gücü nedeni ile Antep, Halep ve Şam nâibleri Osmanlı sultanına yaklaşmayı ve onun hâkimiyeti altına girmeyi daha akıllıca bulmuşlardır. Memlûk nâiblikleri Osmanlı Devleti'ni karşılarında almak istememişlerdir. Hatta Memlûk hâkimiyeti altındaki şehirler Osmanlı hâkimiyetine geçmek için sabırsızlanıyorlar idi. Memlûk Devleti bu zamanda Kazasker Zeyrek-Zade Mevlana Rükneddin ile ümeradan Karaca Paşa'dan oluşan sefaret heyetine kötü muamele etmiştir. Yavuz Sultan Selim de buna karşılık Memlûk elçisi Moğolbay'a hakaret etmiştir. Osmanlı Devleti Halep'e doğru harekete geçmiştir. Memlûkler ile Osmanlılar arasında yaşanan bu gelişmeler bu iki devleti Mercidâbık savaşına doğru götürmüştür.⁷¹

Selim Bey beylik süresince Memlûkler tarafından başa geçirilse de Osmanlı Devleti'ne yakınlık duymuştur. Osmanlı Devleti'nin çeşitli valiliklerinde bulunmuştur. Osmanlı ordusu Mısır üzerine sefere çıkarken Adana Beyliğinde bulunduğu vakit, bu sefere ve olaylara karışmamış sadece bölgenin iç işleri ile uğraşmıştır.⁷²

Selim Bey Şam valiliği görevinde bulunduğu sırada nedeni bilinmeyen bir sebepten dolayı görevinden azledilmiş ve kölesi tarafından boğularak öldürülmüştür.⁷³

⁷⁰ Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. 99-100; Yınanç, R.(1994). *Dulkadıroğulları*, 555-556.

⁷¹ Tekindağ, Ş.(1971). *Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış*. 34.35.

⁷² Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 70.

⁷³ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 82.

4.5. bat Bey Döneminde İlişkiler

1517 yılında Ridaniye savaşında Mahmut Bey'in şehit olması üzerine Yavuz Sultan Selim tarafından Ramazanoğulları Beyliği başına ilk önce Halil Bey'in oğlu Kubat Bey getirilmiştir.⁷⁴

Adana bölgesi Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra yapılan ilk düzenlemeler ile 1519 ve 1525 yıllarında "Vilayet-i Çukurabad" adıyla "Arap Vilayeti"⁷⁵ içinde ayrı bir "vilayet" olarak teşkilatlandırılmıştır. Bu vilayetin ilk beylerbeyliğine Kubat Paşa tayin edilmiştir.⁷⁶

Halil Bey'in oğlu ve Piri Mehmet Bey'in kardeşi Kubat Bey Çukurova bölgesinin tümünü değil sadece Adana şehrini yönetmesi için görevlendirilmiştir. Bölgede yaşanan gerginlikler yüzünden Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim tarafından görevinden azledilerek onun yerine Adana ile Çukurova'nın tümü bir eyalet olarak yönetilmek üzere Piri Mehmet Bey (Paşa) atanmıştır.⁷⁷

Kubat Bey'e sonradan Osmanlı bünyesinde görev verilmiştir. Onun paşalık ünvanı ile Beylerbeyliğinde bulunduğu anlaşılmaktadır.⁷⁸

Kubat Bey 1558-1559 yılında yılında Halep valiliği görevinde bulunurken vefat etmiştir.⁷⁹

4.6. Piri Mehmet Bey Döneminde İlişkiler

Piri Bey Halil Bey'in oğludur.⁸⁰ Piri Mehmet Bey Osmanlı Devleti tarafından Paşalık ünvanı ile Adana valiliğine tayin edilmiştir. Piri Mehmet Bey'den itibaren Ramazanoğulları Beyliği Osmanlı Devleti'nin güçlü bir eyaleti olarak yönetilmeye başlamıştır.⁸¹

Piri Bey (1517-1568) Osmanlı hâkimiyetinin Ramazanoğullarına sağladığı barış dönemiyle Adana şehrini yeniden kurmuştur. Babası Halil Bey'in başlatmış

⁷⁴ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 71.

⁷⁵ Arap Vilayeti, 1517 yılında; Halep, Ayıntâb, Trablus, Malatya, Humus, Tarsus, Divriği, Birecik, Darende, Kahta ve Gerger, Rum Kal'a Behisni, Sis ve Sarıçam sancaklarından oluşmakta idi. Alkan, M.(2005). Adana'nın İdari Yapısı. 256.

⁷⁶ Alkan, M.(2005). Adana'nın İdari Yapısı. 256.

⁷⁷ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 71-80.

⁷⁸ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 71.

⁷⁹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 82.

⁸⁰ Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. 12.

⁸¹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 71-72.

olduğu Ulu Camii Külliyesini tamamlamıştır. Bunun yanı sıra “Ramazanoğlu İmaret Sitesini”ni oluşturmuştur.⁸²

4.7. Osmanlı Hâkimiyeti’nde Bulunan Ramazanoğulları Beyleri

Memlûk Devleti’nin 1517 yılında sona ermesinden sonra Ramazanoğulları Beyliği artık sadece Osmanlı Devleti’nin idaresi altında olmuştur. Beylik Memlûkler zamanında onların sınırında yer alan onlara tabi yarı bağımsız bir beylik idi.

Osmanlı Devleti zamanında Ramazanlı Beyleri daha farklı konumdaydı. Beyliğin Osmanlı Devrinde hukuki statüsü “ocaklık” olarak nitelendirilmiştir. Ramazanlı Beylerine Kırım hanlarında olduğu gibi, “cenab-ı emaret meab” ünvanı ile hitap edilmekteydi. Ancak onlar sıkı bir şekilde gözetiminde tutuluyorlardı. Ramazanoğulları Beylerinin durumlarının Osmanlı sancak beylerinden bir farkı yoktu.⁸³ Onlar Osmanlı Devrinde Adana hâkimleri olarak tanınırdı. Adana hâkimleri, Adana’da kendilerine dirlik olarak tahsis edilen yerin geliriyle geçinmek zorunda bırakılmışlardır. Bu yüzden onların durumu sancak beylerinden farksızdır. Tek farkları hâkimiyetin babadan oğula geçmesidir.⁸⁴

Ramazanoğulları Beyliği 1608 yılında daha önce olduğu gibi üstün tutulmuş ve Ramazanlı Beyleri devletin çeşitli yerlerinde yüksek görevlere getirilmişlerdir. Onlardan vezirlik, Beylerbeyilik, valilik ve sancak beyliği makamlarında bulunanlar olmuştur. Bu Ramazanlı Beyleri Memlûk Devleti’nde olduğu gibi Osmanlı hâkimiyeti altındayken aynı şekilde tabi oldukları devlete bağlılık ifadesi olarak Osmanlılar ile birlikte savaflara katılmışlar ve onlara yardımcı olmuşlardır. Osmanlı Kaynaklarında Kubat, Selim, Süleyman, Ömer, Abdi Paşalar ve Osman Bey Osmanlılara gösterdikleri yararlılıklarından dolayı açık bir şekilde ismi geçenlerdir.⁸⁵

Çukurova Bölgesi Osmanlı hâkimiyeti altında iken ilk zamanlar da bölgenin eski siyasi ve idari teşkilatı muhafaza edilmiştir sadece idari bölgelere sancak adı verilmiştir. Bu sancaklar; Adana, Sis, Tarsus ve Özer idi. Bu sancaklardan Sis ve Tarsus Memlûkler zamanında doğrudan merkezden gönderilen valiler tarafından

⁸² Alkan, M.(2005). Adana’nın İdari Yapısı. 262.

⁸³ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar 59.

⁸⁴ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 445.

⁸⁵ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 80.

idare edilirdi. Adana ve Özer yöreleri ise, Ramazanoğulları ve Özeroğullarının idare altında bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti bu Türkmen Beylerinin Osmanlı hâkimiyetini tanıması sonucunda onların bulundukları bölgeleri fethettiği zaman onları yaşadıkları topraklarda bırakmışlardır.⁸⁶

4.7.1. Süleyman Paşa

Kubat Bey'in oğludur. Osmanlı ordusunda bazı savaflara katılmıştır. Mısır'da ve daha başka yerlerde valilik yapmıştır.⁸⁷

4.7.2.Ömer Paşa

Piri Mehmet Paşa'nın oğlu idi. Sancak Beyliği görevinde bulunmuştur.⁸⁸

4.7.3. Abdi Paşa

II.Mehmet Bey'in oğludur. Onun 1608'de Osmanlı hizmetinde yönetim işlerinde çalıştığı düşünülmektedir. Ramazanoğullarının mütevellisi olmasına göre bu görevi Adana'da vali olarak yaptığı düşünülmektedir.⁸⁹

4.7.4. Osman Bey

II.Mehmet Bey'in en küçük oğludur. Abdi Paşa'nın ise küçük kardeşidir. Osman Bey, Adana valiliğinde bulunmuştur.⁹⁰

⁸⁶ Sümer, F. (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar. 27.

⁸⁷ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 82. Gelibolulu Mustafa Ali, Kühü'l Ahbar, s.89-92.

⁸⁸ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 83.

⁸⁹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 83.

⁹⁰ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 84.

4.7.5. Derviş Mehmet Bey (Paşa)

Piri Mehmet Paşa'nın küçük oğludur. Babasının sağığında Tarsus Sancak Beyi idi. Babası tarafından çok sevildiği için babasının vasiyeti üzerine Osmanlı Devleti tarafından Adana bölgesinin başına geçirilmiştir.(1569) ⁹¹ Derviş Mehmet Bey avcı kuşlarının tedavisinde bilgili, dürüst ve cömert bir insan idi. Ancak o içkiye ve esrara olan düşkünlüğü yüzünden ancak altı ay Adana'nın hâkimi olabildi.⁹²

4.7.6. III. İbrahim Bey (Paşa)

Piri Mehmet Paşa'nın büyük oğludur. Derviş Bey'in büyük kardeşidir. Kardeşi Derviş Bey Adana bölgesinin başına getirildiği zaman o da Antep Sancak Bey'i görevinde bulunmaktaydı. Kardeşinin altı ay süren görevinde ansızın ölümü üzerine Osmanlı Devleti tarafından Adana bölgesinin valiliğine getirilmiştir. 1569-1587 yılları arasında bu görevi sürdürmüştür.⁹³

İbrahim Bey amcasının oğlu Hüseyin ile 1570 yılında Kıbrıs seferine katıldı. 1583 yılında ise İran seferine çıkan Serdar Ferhat Paşa'nın ordusuna katılması istenmiştir. Ancak daha sonra bu karardan vazgeçilmiş, onun yerine Sis Sancak Beyi Ahmet Bey'in İran seferine katılması istenmiştir. 1585 yılında İbrahim Bey'e Halep'in muhafazasında bulunması bildirilmiştir. İbrahim Bey'in 1585-1587 yılları arasında öldüğü tahmin edilmektedir.⁹⁴

4.7.7. II. Mehmet Bey (Paşa)

II.Mehmet Bey III. İbrahim Bey'in oğludur. 1587 yılında Adana bölgesini idare etmiştir.⁹⁵Mehmet Bey paşa ünvanı ile başka eyaletlerde Beylerbeyilik

⁹¹ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 75.

⁹² Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*. 444-445.

⁹³ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 76.

⁹⁴ Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*.445.

⁹⁵ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 77; Sümer, F.(1994). *Ramazanoğulları*. 445.

yaparken oğullarından IV. İbrahim Bey Adana hâkimliğinde bulunmuştur. Mehmet Bey 1605 yılında vefat etmiştir.⁹⁶

4.7.8. Piri Mansur Bey

II.Mehmet Bey'in ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir. Bu yüzden oğlu Pir Mansur Bey'in de Ramazanlılar'ın başına geçtiği tarih kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Hadi Altay Piri Mansur Bey'in 1600 yılında görevinin başına getirildiğini kabul etmektedir.⁹⁷

Piri Mansur Bey'in asıl adı *Piri* idi. Osmanlı Devleti tarafından Ramazanlıların başına geçirildikten sonra kendisine *Mansur* adı ile paşalık görevi verildiği anlaşılmaktadır. Piri Mansur Bey'in karakteri sessiz ve çekingendi. Devlet işlerini yönetebilecek bir yapıya sahip değildi.⁹⁸

Pir Mansur Bey'in 1608 yılında kendi isteği ile beylikten çekilmiştir. Adana şehri de diğer Osmanlı vilayetleri gibi bir eyalet olarak kabul edilip yönetilmiştir.⁹⁹ Adana, bu tarihe kadar "yurtluk-ocaklık" statüsü ile yönetilmiştir.¹⁰⁰ Piri Mansur Bey'in yaşadığı süre boyunca Adana varidatından her yıl bir yük akçe alması emr olunmuştur.¹⁰¹

7. ve 14. Yüzyıllar arasında Bizans, Müslüman Araplar ve Türklerin arasında sürekli el değiştiren Adana bölgesi, Ramazanoğulları Döneminde istikrara kavuşmuştur. Adana Türk hâkimiyetinde üç farklı dönem geçirmiştir. 1) Ramazanoğulları Dönemi; bu dönemde, Memlûk Hâkimiyeti ve Osmanlı Hâkimiyeti şeklinde Ramazanlı Beyleri hüküm beylik yapmışlardır. 2) Osmanlı Dönemi (1608-1923), 3) Cumhuriyet Dönemi (1923-). Adana bölgesi ilk dönemde Ramazaoğlu Beyleri, ikinci dönemde beylerbeyi ve mutasarrıflar tarafından, üçüncü dönemde ise, il valileri tarafından yönetilmiştir.¹⁰²

⁹⁶ Sümer, F.(1994). Ramazanoğulları. 445.

⁹⁷ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 79.

⁹⁸ Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*, 79.

⁹⁹ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 178.

¹⁰⁰ Alkan, M.(2005). Adana'nın İdari Yapısı. 259.

¹⁰¹ Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. 178; Alkan, M.(2005). Adana'nın İdari Yapısı. 225.

¹⁰² Alkan, M.(2005). Adana'nın İdari Yapısı. 253.

5. SONUÇ

Ramazanoğulları Beyliği'ni oluşturan Üçoklu Türkmenler, Çukurova bölgesine yerleşmeye başladığı zaman bölgede diğer Türkmen topluluklarından daha fazla güce sahip idiler. Ramazanoğulları, sahip oldukları bu güç ile ve Memlûk Devleti'nin desteğini alarak beylik kurmuşlardır. Onlar beylik yapmaya başladıkları zaman Memlûkler'e tabi idiler.

Ramazan Bey'den itibaren Ramazanlı Beyleri, bey olabilmek için ve başa geçtikleri ilk zamanlarda beyliklerini sağlamlaştırmak için Memlûk Devleti'nin desteğine ve onayına ihtiyaç duymuşlardır. Ramazanlılar Memlûkler'e sadece beylikleri için değil bölgedeki Ermenilere karşı Memlûkler ile işbirliği yapmak zorunda idiler. Ramazan Beyleri'nden özellikle I.İbrahim Bey zamanında Ermeniler'den Ayas kalesi ve diğer bazı kalelerin alınmasında, Sis'in ele geçirilmesinde dolayısıyla Çukurova bölgesinin Türkmenler'in hâkimiyetine geçmesinde Ramazanoğulları Beyliği ile Memlûk Devleti'nin ilişkileri dostane olmuştur. Bu şekilde kurulan ilişkinin sonuçları her iki taraf içinde faydalı olmuştur. Ramazanlılar bölgede kalıcı bir şekilde yerleşmeye başlamışlar Memlûkler ise, kuzey sınırında kendilerine tabi yardımcı bir kuvvet bulup devletin kuzey sınırının güvenliğini sağlamışlardır.

Ramazanoğulları başlangıçta Memlûk Devleti'ni rahatsız edebilecek herhangi bir harekette bulunmamıştır. Ancak beyliğin kuruluşu tamamlandıkça ve Ramazanlı Türkmenlerinin 1379 yılından itibaren bağımsız bir beylik kurma düşüncesini açık bir şekilde göstermeye başlamaları ile Memlûk Devleti ile ilişkiler artık sürekli bir şekilde iyi gitmemiştir.

Memlûk Devleti, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları ve kısmen Karamanoğulları Beyliklerini Kuzey Sınırını muhafaza edebilecek bir kuvvet olarak görmüştür. Memlûkler, öncelikle Türkmenlerin birlikte hareket ederek devlete isyan etmelerini önlemeye çalışmıştır. Bunun içinde beyliklerin birbirleri arasındaki ilişkilerde onları bazen birbirlerine çarpıştırıp bazen de barıştırarak çift ayaklı bir siyaset ile ilişkileri düzenliyordu.

I.İbrahim Bey'den itibaren Ramazanlılar'ın Memlûk Devleti ile ilişkilerinde Dulkadiroğulları ve Karamanoğulları Beylikleri rol oynamaya başlamıştır. Bu iki

Türkmen Beyliği de bağımsızlık fikrine sahip olup fırsatını buldukça Memlûkler'e karşı isyan hareketlerinde bulunmuşlar ve Ramazanoğullarına örnek olarak Memlûk hâkimiyetinden kurtulmaya çalışmışlardır.

Ahmet Bey zamanında Ramazanoğulları, Memlûk Devleti'ne karşı Halep şehrinin ele geçirilmesinde ve Timur saldırısının engellenmesinde yardımcı olmuşlardır. Ancak onlar dıştan kaynaklanan bir tehlike olmadığı zaman diğer Türkmen Beyleri ile isyan girişimlerinde bulunmuşlardır. Memlûk Devleti ile Ramazanoğulları'nın ilişkilerinin iyi ya da kötü olmasını, Memlûk Devleti'nin başına geçen sultanların kabiliyetleri, yaşları ve valilerinin devlete sadakatli olup olmaması da belirlemiştir.

Ahmet Bey zamanında Ramazanoğulları Memlûk Devleti'ne isyan etse de beylik asi Memlûk valileri ile işbirliği yapsa da Memlûk Sultanı Ferec saltanatını tam bir şekilde süremediği için Ramazanlılar'ı karşısına almamış bilakis onların desteğine ihtiyaç duyduğu için hediyeler göndermiş ve aralarındaki ilişkiyi sağlamlaştırmak için Ahmet Bey'in kızı ile evlenmiştir.

XIV. yüzyılda Ramazanoğulları Beyliği üzerinde ve Çukurova bölgesinde Memlûk hâkimiyeti söz konusudur. Beylik fırsatını buldukça isyan girişimlerinde bulunsa da Memlûk Devleti'nin Ramazanlılara ve onların işbirlikçilerine karşı üstün gelmesi ile Memlûk Devleti bölgede yegâne güç konumundaydı.

II.İbrahim Bey döneminde Karamanoğulları Beyliği Ramazan-Memlûk ilişkilerini belirleyen en önemli faktör olmuştur. XV. yüzyılda kuruluşunu tamamlayan beylik artık Memlûk hâkimiyetinden kurulmak için hiçbir fırsatı kaçırmamıştır.

Hamza ve Mehmet Bey zamanlarında Memlûk nüfuzu beylik ve bölge üzerinde kendisini hissettirdiği için Ramazanlılar'ın gücü azalmış ve Memlûk Devleti'nin onlar üzerindeki baskısına karşı bir faaliyette bulunamamışlardır. Hatta Ramazanlılar XV. yüzyılda beylik tahtına kimin geçeceği ile ilgili konularda sorun yaşadıkları için Memlûk Devleti'nin desteğine bilhassa önem vermişlerdir.

XV. yüzyılda Karamanoğulları Beyliği'nin Osmanlı Devleti tarafından siyasi varlığına son verilmesi ile Çukurova bölgesinde Memlûk Devleti artık kendisine rakip bir güç ile karşıya karşıya kalmıştır. Bölgede Memlûk Devleti ile Osmanlı Devleti'nin rekabetinden kaynaklanan olaylar yaşanmıştır.

XVI. yüzyılda Ramazanlı Beyliği ve Çukurova Bölgesinde Memlûk Devleti'nden çok Osmanlı Devleti'nin sözü geçmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu yüzyılda Ramazanlılar Osmanlılar'a tabi olmaya başlamışlardır.

Osmanlı Devleti'nin Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları Beyliklerine son vermesi ve Anadolu'da hâkimiyetini sağlamlaştırması ile Ramazanoğulları Beyliği üzerinde de hâkim olmuşlardır. Bu sırada Memlûk Devleti de Osmanlı tehdidi ve yaşanan iktisadi zorluklardan yıkılma sürecine girmiştir. Anadolu'da bulunan beyler ve Memlûk Devleti'ne bağlı valiler bölgede gücün Memlûk Devleti'nden Osmanlı Devleti'ne geçmesi ile Osmanlı Devleti'nin yanında yer almışlardır. Nitekim Ramazan Bey'i Arslan Davud Bey'den itibaren Ramazanlı Beyleri üzerinde Osmanlı Devleti'nin sözü geçmeye başlamıştır. Memlûk Devleti'nin sona ermesi ile Ramazanlı Beyleri ve Ramazanlı toprakları Osmanlı Devleti'ne bağlı bir hale gelmiştir.

Adana ve Tarsus şehirleri başta olmak üzere Çukurova bölgesinde kurulan Ramazanoğulları Beyliği Memlûk Devleti'nin yardımıyla kurulmuştur. Beylik, XIV. ve XV. yüzyıllarda Memlûk hâkimiyeti altında iken XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'ne tabi olmuşlardır. Hiçbir zaman tam bağımsız olamamıştır.

KAYNAKLAR

- Aşıkpaşazade, *Tevarih-i Al-i Osman* (Ali Bey Bakısı) İstanbul, h.1332. Ağalarlı, M.(2010). XVI. Yüzyıl Başlarında Safevi Devletiyle Memlûk Devleti Arasında Siyasi İlişkilere Genel Bir Bakış. *Uşak Üni. Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Kaşgarlı Aktok, M.(1990). *Kilikya Tabi Ermeni Baronluğu Tarihi*. Ankara: Proses Yayınları.
- Altay, M. H. (1965). *Adım Adım Çukurova*. Adana: Çukurova Turizm Derneği.
- Alkan, M.(2005). Adana'nın İdari Yapısı (1516-1923). *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl.9.
- Ayalon, D. (1988). Memlûk Devletinde Kölelik Sistemi (çev. Samira Kortantamer). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IV.
- Battûta Tancî,(2010). *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, (çev. A. Sayit Aykut).(2. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, I.
- Bertrandon de La Broquiere, (1975). *Bertrandon de La Broquiere ve Seyahatnamesi (1432-1433)*. (çev. Semavi Eyice). , İstanbul: İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 96.
- Bilgili, A.S.(2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 26.
- (2011). Tarsus. *D.İ.A.* 40.
- el- Basıt b.Halil b. Şahin Az-Zahir el-Hanefi, *Neylûl Emel-i fi Zeyli'd Düvel- i*, (Tah. Ömer Abdis Salam Tedmuri). Neylûl Emel-i, I, III, IV, V.
- Çetin, A.(2009) *Memlûk Devleti'nin Kuzey Sınırı*, Ankara: T.T.K. Yayınları,
- (2013). *Ortaçağda Devletin İki Yüzü*. Ankara: Lotus Yayınları.
- Çetin, A.(2011). Memlûklerin Kıbrıs ile İlişkileri, *Adalya*, 328.
- , Çetin, A. (2009). Memlûkler Devrinde Oğuzlar/Türkmenlere Bir Bakış. *Osmanlı Araştırmaları XXXIII, Prof. Dr. Muammer Kemal Özergin Hatıra Sayısı-1*.
- Ersan, M. (2007). *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*. Ankara: T.T.K. Yayınları, 107.
- , Ersan, M.(1997). Rupenliler Döneminde Kilikya Ermeni Krallığı ile Antakya Haçlı Princepsliği'nin Çukurova'da Hâkimiyet Mücadelesi. *T.İ.D.* XIII.

- Ener, K.(1986). *Tarih Boyunca Adana Ovasına (Çukurova'ya) Bir Bakış*. İstanbul: Kayı Yayıncılık, 164.
- , Ener, K.(1979). *Ramazanoğulları Türkmen Beyliği Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Es-Seyyid,(2001). M. Kansu Gavri. *D.İ.A.*, 24, Emecen, F.(2009). Selim I. *D.İ.A.*, 36.
- , Emecen, F.(2004). Mercidabık Muharebesi. *D.İ.A.*, 29.
- , Emecen, F.(2008). Ridaniye Savaşı. *D.İ.A.*, 35.
- Gündüz, T.(2007). *Sultanlar ve Savaşlar (Giavvani Maria Angiolello – Venedikli Bir Tüccar ve Vincenzo D'Alessandri'nin Seyahatnameleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 103.
- Öden, Z. G.(2002). Karamanoğulları Beyliği. *Türkler Ans.*, 6.
- Holt, P.M. (1989). Memlûk Sultanlığında Devlet Yapısı. (çev. Samira Kortantamer). *Belleken*, .LII
- Har-El, S. (1995). *Struggle for Domination in the Middle East The Ottoman- Mamluk War, 1485-149*. Leiden, 36.; Yinanç, R.(1989).
- Keleş, B.(2002). Memlûkler Döneminde İdari Yapı. *Türkler Ans.*, 5, 309.
- El-KALKAŞANDÎ. Ahmet b. Ali, *Subhûl- A'sâ fi Sina'atil İnşa*, c.IV, Beyrut, 1418.
- Kanat, C. (2006) Memlûk Kaynaklarındaki Osmanlı İmajının Değişim Süreci, *T.İ.D.*, .XXI. (1), 123-134.
- , Kanat, C.(2012). Tomanbay, *D.İ.A.*, 41.
- , Kanat, C.(1999). *Memlûkler'in Baybars Zamanında (1260– 1277) Suriye-Çukurova Siyaseti ve Bu Siyasetin Çukurova'nın Türkleşmesindeki Rolü*. III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler, Adana.
- Kartekin, E. (1979). *Ramazanoğulları Beyliği Tarihi*. İstanbul: Alpay Basımevi.
- Kızıltoprak, S.(2002). Memlûk Sistemi. *Türkler Ans.*, 5.
- Koprıman, K.Y. (2005).S. Yalçın ve A. Çetin (Editörler). *Makaleler*. Ankara: Berikan Yayınevi. s.92.
- , Koprıman, K. Y. (1989). *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al- Malik al-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- , Koprman, K.Y. (2002). Osmanlı Memlûk İlişkileri. *Türkler Ans.*, 9
- , Koprman, K. Y.(1992). Barsbay. *D.İ.A.*, 5.
- Kortantamer, S. (1993). *Bahri Memlûkler'de Üst Yönetim Mensupları ve Aralarındaki İlişkiler*. İzmir: EÜ Edebiyat Fakültesi Yayını, 79.
- , (1987). Memlûklarda Devlet Yönetimi ve Bürokrasi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, II.
- Koyuncuoğlu, T.(2007). Bedâî Ez-Zuhûr Adlı Memlûk Kaynağında Ramazanoğulları ile ilgili Kayıtlar. *Abant İzzet Baysal Üni. Sosyal Bilimler Ens. Dergisi*, 1(14).
- Kurt, Y.(2002). Ramazanoğulları Beyliği. *Türkler Ans.*, 6, 823
- el-Makrizî, Takiyyüddin Ahmed b. Ali, *Kitâb es-Sulûk li Ma'rifet Düvel el-Mülûk*, Tah. Muhammed Mustafa Ziyâde, Kahire, 1957; Tah. Muhammed Abdulkadir Ata, c. IV, V, VI, VII Lübnan, 1997.
- Merçil, E.(2011). *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*. Ankara: T.T.K. Yayınları. Pakalın, M.Z.(1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Tarih Terimleri Sözlüğü*.
- Özcan, A.(1998). Hoşkadem. *D.İ.A.*, 18.
- Özaydın, A.(1997). Hasan b. Muhammed b. Kalavun. *D.İ.A.*, 16,
- SÜMER. Faruk, "Anadolu'da Moğollar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S.I, 1969.
- (1963). Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar). *D.T.C.F. Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1/1.
- Türkmenler (2012) *D.İ.A.*, 41.
- Ramazanoğulları.(2007) *D.İ.A.*, 34,
- Karamanoğulları(20019 *D.İ.A.*, 24.
- Solak, Kürşat.(2011). *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üni. Sosyal Bilimler Ens., İzmir.
- , (Aralık 2012) İbn Tağrıberdi'nin "en-Nucûm ez-Zâhire" Adlı Eserinde Geçen Dulkadiroğulları Beyliği ile İlgili Kayıtlar II. *T.İ.D*, XXVII (2).
- Tansel, S.(1969). *Yavuz Sultan Selim*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi. TAĞRİBERDİ, İbn, En-Nucûmu'z Zahire, Selenge Yayınevi, çev. Ahsen Batur, İstanbul 2013.

Tekindağ, Ş.(1949). Anadolu'nun tarihi coğrafyasına ait notlardan Alaaddin Keykubad ve Halefleri zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hududları. *İstanbul Üni, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 29.

-----, 1964). Şemseddin Mehmed Bey Devrinde Karamanlılar (

XIII. Yüzyıl Anadolu tarihine aid araştırmalar). *İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, XIV (19),

-----, Tekindağ, Ş.(1954). Karamanlı'ların Gorigos Seferi (1367).

İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi, IV (9).

-----, .(1967). II. Bayezid Devrinde Çukur-Ova'da Nüfuz Mücadelesi. *Belleter*, XXXI (123).

-----, (1971). Memlûk Sultanlığı Tarihine Toplu Bir Bakış.

İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi (25), 1-6.

-----, 1964) Fatih'le Çağdaş Bir Memlûklu Sultanı Aynal El-Ecrud (1453-1460). *İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi*, (23), 39.

-----, .(1967) Fatih Devrinde Osmanlı Memlûk Münasebetleri.

İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi, XXX. 82.

Turan, O. (2011). *Selçuklular ve İslamiyet*. İstanbul: Ötüken Yayınları. Uzunçarşılı, İ.H.(2011). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu*

Devletleri. Ankara: T.T.K. Yayınları,

Yiğit Akkuş, F. (7-8 Nisan 2011). XIV-XV. Yüzyılda Çukurova'nın Stratejik Önemi. Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu-III Mersin ve Doğu Akdeniz,

-----, (2011). *Çukurova'da Memlûk-Ermeni Mücadelesi*. III.Genç Bilim Adamları Sempozyumu Bildiriler, Ankara

-----, (2011). *Memlûkler Döneminde Çukurova*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üni. Sosyal Bilimler Ens., Ankara.

Yiğit, İ.(2002). Kayıtbay. *D.İ.A.*, 25,

----- Yiğit, İ.(2004). Memlûkler. *D.İ.A.*, 29, 90-91.

Yınanç, M.H.(2013). *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*. Ankara: T.T.K. Yayınları.

Yınanç, R.(1989). *Dulkadir Beyliği*. Ankara: T.T.K. Basımevi.

----- Yınanç, R.(1994). Dulkadıroğulları, *D.İ.A.*, .9. Yaltkaya, Ş.(2000).
Baypars Tarihi. Ankara: T.T.K. Yayınları.

Yücel, Yaşar.(1991). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*. Ankara:
T.T.K Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Soyadı, Adı : Gezen, Nihal

Uyruğu: T.C.

Doğum tarihi ve yeri: 05.12.1990

Medeni hali: Bekar

Telefon: 0(507) 4172129

Faks:

e-posta: nhlgn@gmail.com

Eğitim Derecesi

Yüksek lisans

Okul/Program

Gazi Üniversitesi /Tarih
Bölümü

Mezuniyet yılı

Devam Ediyor

Lisans

Gazi Üniversitesi/ Tarih
Bölümü

2011

Lise

Murat Paşa Lisesi

2007

Yabancı Dil

İngilizce

GAZİ GELECEKTİR...

Gazi gelecektir..

